

ДИРЕКТОР

проф. д.ик.н. Стоян Денчев

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Главен редактор

проф. д-р Лъчезар Георгиев

проф. д-р Пламен Легкоступ

проф. д-р Иван Стоянов

доц. д-р Стефан Коларов

проф. д-р Мария Младенова

Графичен дизайн

Иван Иванов

Технически редактор

Райна Карабоева

Коректор

Цветанка Рашкова

ISSN 1310-4624

5000 Велико Търново
ул. „Теодосий Търновски“ № 2,
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“

1784 София
бул. „Цариградско шосе“ № 119
Университет по библиотекознание и
информационни технологии

ИЗДАТЕЛ

НАУЧНО СПИСАНИЕ ЗА КНИГАТА

ГОДИНА XIV, № 1-2, 2012

ВЕЛИКОТЪРНОВСКИ УНИВЕРСИТЕТ
„СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“
УНИВЕРСИТЕТ ПО БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ
И ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ

СЪДЪРЖАНИЕ

Д-р Живка Радева. ИНФОРМАЦИОННИТЕ ТЕКСТОВЕ В СБОРНИКА ПРЕЗ ВЪЗРАЖДАНЕТО – ОТГОВОР НА НОВОТО МИСЛЕНЕ И ЗАДАЧИТЕ НА ВРЕМЕТО	2
Проф. д.п.н. Александра Куманова. КОГНИТОЛОГИЧНИТЕ КОМПАРАТИВИСТИЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА СТУДЕНТСКОТО НАУЧНО ОБЩЕСТВО ПРИ УНИБИТ: ПАНОРАМА. СТАТИСТИКА. МЕТОДОЛОГИЯ. СИНОПСИС. ВИЗУАЛИЗАЦИЯ	9
ПОЗДРАВИТЕЛЕН АДРЕС	22
Георги Н. Николов. „ПЪТЪОМ ПРЕЗ ЯПОНИЯ“ – А ЗАЩО НЕ ?	24
Д-р Стела Георгиева. ПРЕМИЕРА НА „ПОЛЕТ ДО МАЛПЕНСА“ ВЪВ ВЕЛИКО ТЪРНОВО И РУСЕ	27
Доц. д-р Христина Христова. ПОВЕСТВОВАТЕЛНИ ТРАЕКТОРИИ В „ПОЛЕТ ДО МАЛПЕНСА“	30
Георги Николов. СЛАВЧО ЧЕРНИШЕВ – ПОЕТЪТ... ..	32
Никола Бенин. РЕПРЕЗЕНТАЦИИ НА ВЯРАТА В БОГА В ТРИЛОГИЯТА „ЖЪТВА“ ОТ КОНСТАНТИН ПЕТКАНОВ	35
Доц. д-р Мариана Петрова. МЕТОДИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ И АНАЛИЗ НА ИНФОРМАЦИОННИЯ РИСК	39
Тодор Билчев. РУСЕНСКИЯТ ДЪРЖАВЕН АРХИВ НАВЪРШИ 60 ГОДИНИ	46
Проф. Лъчезар Георгиев. НА ПЪПА НА БЕРЛИН	52
Д-р Стела Георгиева. ДВЕ ЩАТСКИ ПЕЧАТНИ МЕДИИ – ЛИДЕРИ НА ТИХООКЕАНСКОТО КРАЙБРЕЖИЕ	60
Стефка Илиева. „КАКВАТО ПТИЦАТА, ТАКАВА И ПЕСЕНТА Й“	63

ИНФОРМАЦИОННИТЕ ТЕКСТОВЕ В СБОРНИКА ПРЕЗ ВЪЗРАЖДАНЕТО – ОТГОВОР НА НОВОТО МИСЛЕНЕ И ЗАДАЧИТЕ НА ВРЕМЕТО

Д-р Живка Радева

Справочният апарат на възрожденския сборник е изненадващо богат и играе важна роля за рецепцията на изданието. Ще разделя неговите съставни части на такива, които имат отношение към съдържанието на книжното тяло и други, които улесняват живота, подпомагат просветните, професионалните и житейските изяви на модерния човек от XIX век и са в пряка връзка с желанието му да знае повече, за да живее по-добре.

Според моите наблюдения водещ елемент във второстепенните типографски обеми с информационно и справочно съдържание заемат *бележките* – биографични, езиковедски, лексикални, смислови, по съдържанието. Причина за това е самата структура на книжното тяло. В своята същност сборниците представят различни текстове. Дори и да са свързани тематично, те се разделят според авторството си и по времето на създаването си. Това предполага разностилие, съпроводено с използване на думи от различни лексикални нива – разговорни, книжовни, остарели, чужди, както и навлизане в слабо известни информационни и познавателни ниши. По тази причина се налагат допълнителни разяснения под формата на маргинални бележки, които започват да се срещат в изданията още от 30-те години на XIX век.

Важно е да се отбележи, че като издателска практика необходимост от обяснения задават религиозните и хронологичните сборници, свързани с християнския календар. В тях по преценка на автора, съставителя, преводача важните думи се изясняват под линия, но и в рамките на наборното поле, дори в самото начало на отделните глави. С такова значение е още първото изречение на

раздела „Познание на неисходимата Пасхалия” от „Месецослов” за 1853 г. на Велко Радов Королеев: „Слово Пасха произходи от еврейски п а с а х ъ (преминал), за това значи на Славяно-Български език п р е х о ж д е н и е, п р е ш е с т - в и е или и з б а в л е н и е.”¹ Характерно за този начин на представяне на непознатото е, че текстът остава монолитен, не се променя графично и не изисква допълнително внимание от страна на издатели и печатари.

В сборната книжна структура от времето на Възраждането все пак най-често се използват кратките бележки, изведени под линия, като по този начин акцентът пада върху конкретна част от текста. В тези случаи те са шрифтово открити чрез по-малък кегел и носят последователна странична номерация, означена с повдигнат цифров, по-рядко с буквен индекс. Едно от първите издания, в които ги срещаме е „Христоития или благонравие” (1837 г.), където са свързани с вътрешнотекстовите цитати. В „Забавник” (1844 г.) Константин Огнянович ги означава със*: „Всякий да знае как неделите и големите празници назначавам с крестец, а малките сос звезда.” По същия начин Д. Блъсков определя изворовите данни в сборника с текстове за прочит „Милкова ревност” (1873 г.). Под линия той отправя и методически съвети относно преподаването в училище: „Тях и тем подобни легки басни можеш да задава учителят за наука по два, по три пътя в неделата за разнообразие...” В сборника с лекции „Понятие за хигиената” (1875 г.) Д. Начев внася чрез бележки под линия допълнителни обяснения по съдържанието. В „Кратка митология” (1873 г.) под линия се правят уточнения по

* Предложеният текст е част от книговедско изследване върху сборните издания през Възраждането.

съставителската работа: „За тоя поглед върху Словенското баснословие благодаря на г-на Й. Груев, който благоволи да ми го заеме. А. Г. Н.”) Има случаи, в които така ситуираните обяснителни бележки са повече с културно-исторически характер и целят да се предаде достоверност на изложението. В текста „България” от „Кратка читанка” (1861 г.)² авторът-съставител Павел Калянджи обосновава под формата на бележка своето виждане за единството на българските земи: „На доказателство ны можем да направим следно pytanie, както на българина и македонец, така и на тракийца, какъв си? Секий от тях ще отговори: „Аз съм българин!“ Понякога обяснението под линия е по-скоро етимологическо и е част от по-общо тълкуване. В „Няколко речи о Асеню Първому...” (1860 г.) Раковски разяснява думата *цинцари* в пряка връзка с Димитър Киряков (Гиков) и Драган Цанков, и за да ги уязви: „Тях са ги преселили римляните в Македония, кога са е направил каменний път от Рим до Костадинов град (Византион), да поправят тойзи път и тии са били населени се покрай тойзи път, и кьту царски работници имали са някакви си преимущества назоваеще себе: сынове керсарски, т.е. царски челоуеци. А Българи ги звали: сыны цари или цари сыны; после тая реч сыны цари направили са на Цын-цари.” След това тълкуване следва ироничната бележка: „Види се господин Гиков да е узнал родопокोलение си, че са тегли от Латинов, та за това са е прилепил и продал Исуитов в заслуга латинскому роду.”³

Бележки под линия се срещат и в сборници с научно съдържание. Ще посоча автори като Гаврил Кръстевич („Писма за някои си мъчноти на българското правописание”, 1859 г.), Георги Раковски („Показалец или ръководство...”, 1859 г.) Въвеждането им се увеличава при представяне на документи. В „Габровското училище и неговите първи попечители” (1866 г.) писма, правилници, списъци, наредби са разположени на 29 от всички 72 страници на първата част, а обясненията понякога съдържат повече информация, отколкото основния текст. Разсъжденията само свързват оригиналните материали, без да ги подчиняват на субективно тълкуване чрез избор на удобни за тезата откъси, а Славейков е първият, който прилага този модел в българската книжнина.

Възрожденският сборник предлага и друга позиция за бележките по текста, преобладаващо

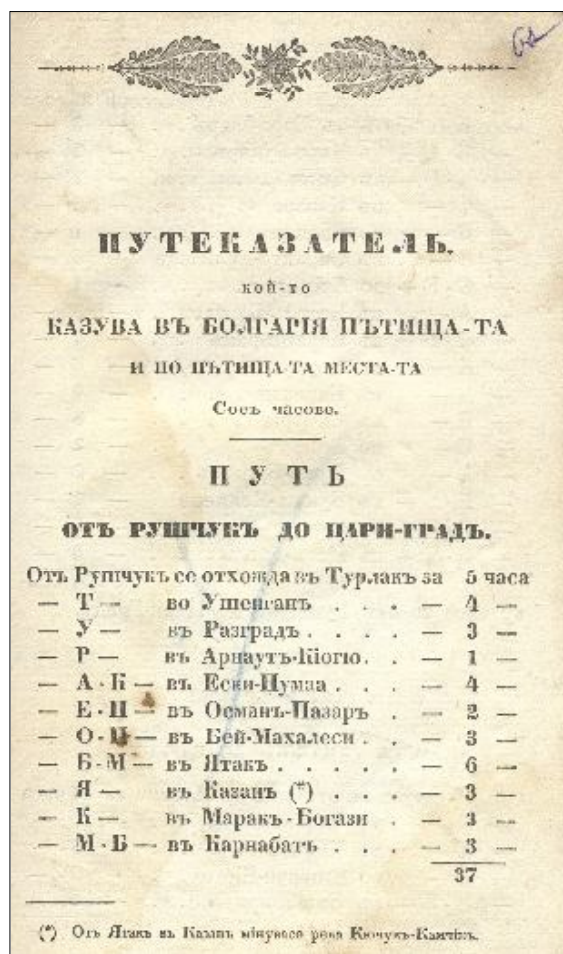
лексикални, и това е обособен раздел за определяне, тълкуване и коментар на думи в края на сборника. От съвременна гледна точка тази практика е особено ценна. Най-значими са думите, които са изведени като речник, тъй като този тип маргиналии дават представа коя е активната лексика за съответния период и как става замяната на турските думи с български в езика ни. През 1852 г. Петко Славейков издава „Езопови басни” и в края въвежда раздел „Мъчни думи”. Намирам заглавието за доста сполучливо, тъй като невежите са били по-малко притеснени, а любознателните – повече мотивирани. Част от думите преводачът вкарва в употреба съзнателно, за да ги направи популярни именно чрез басненика. Такива са „благолепие – добра хубост, гиздавшина; злокознено – за зла омисль; изобилие – бол; изобличават – изкарват на беат; коварний – уюнжия, друго мисли, друго дума – шийретин.” Славейков обяснява тези думи с турски, което показва, че именно те са в обръщение. Дори битовата лексика като „гумно”, „зид” е обяснена с турските си съответствия – „харман”, „дувар”. За тогавашния българин се оказват непознати думи като „наблюдава”, „извинение”, „излишно”, „корист”, „нарочно”, „подражавам”, „способ”, „средство”, „съмнява”. В някои случаи е предпочетен не битовият смисъл на словото, а митологичният и така то е допълнително остойностено. За „триножник”, дума, която по това време е характерна част от българската късна уредба, е отбелязано – „стол на три крака на когото стъпвали врачките”. Като се има предвид цялата книжовна и родолюбива дейност на Славейков, става ясно, че въвеждането на лексикални бележки в края на книгата не е случайно. Като съставител и преводач той съзнава, че с разнообразното си съдържание сборниците позволяват да се въвежда нова българска лексика, че тяхната популярност и масовата им употреба ще предпоставят по-активно използване на думите. Кратките форми – басня, анекдот, притча, се оказват много благодатни за тази цел.

Обособени извън основния текст като бележки са и забелязаните недостатъци и пропуски, допуснати предимно при отпечатването. Тази част от справочния апарат на сборника срещахме със заглавие „погрешности”, „погрешки”. Тя дава израз на стремежа към прецизност от страна на печатницата и съставителите, свидетелства за извършена редакторска и коректорска работа

още в зората на българското книгоиздаване, има и познавателен характер. Намираме я в издания с по-голям бюджет и с повече претенции не само като полиграфия, но и като съдържание. Списък „Погрешки” има в края на „Сборник от образци за изучаването на старобългарския език по сичкото му развитие” (1865 г.) на Иван Момчилов. „Погрешки” с прецизно отбелязване по страници и по редове срещаме и в „Сборник от разни съчинения. Исчерпены из французката литература и преведены на няколко български съчинения за пример на младите, что ся занимават с писменост” (1860 г.), в „Малка българска читанка” (1868 г.).

Към маргиналните типографски обеми в края ще отнеса и списъците с имената на спомоществователите. Прилагането им е установена практика през Възраждането и илюстрира желанието за внасяне на допълнителна фактологична информация в посока финансиране на изданията. В българската наука проблемът е проучен обстойно. Ще добавя само, че големият брой спомоществователи, отбелязан в сборните издания, още веднъж доказва колко навременен е изборът на сборната книжна структура от страна на преводачи и издатели. От справочните текстове разбираме как се е набирал и какъв е бил тиражът на възрожденския сборник. И нещо особено важно – как се е осъществявало неговото разпространение. Интересни маргинални информационни текстове се откриват в „Български буквар” (1844 г.). В приложеното „Обявление как да ся распада тази книжка по училищата” се откроява личността, финансирала изданието. От списъка с училищата и населените места, в които трябва да попадне букварът, се разбира, че тиражът е около 3500 екз. и че е получил национално разпространение. Най-голямо е вниманието към Русенско и Софийско, съответно 350 и 200 буквара. Става ясно, че част от тиража е бил изпратен на доверен човек в Цариград за разпространение по предназначение и целесъобразност „в други села и градове” и „най-паче в Македония”. Букварът от 1844 г. има още два маргинални текста: „Числа” (относно означаването с арабски и римски цифри, и с букви); и „Таблица умножения”. Веднага се вижда, че те не са свързани със съдържанието, което е слова, кратки наставления, молитви, басни, кратки повести и народни песни, но имат отношение към сборната

структура на книжното тяло и са подчинени на идеята за пълнота и по-голяма функционалност.

ПУТЕКАЗАТЕЛЪ.
кой-то
КАЗУВА ВЪ БОЛГАРИЯ ПЪТИЩА-ТА
И ПО ПЪТИЩА-ТА МЕСТА-ТА
Съсъ часове.
П У Т Ъ
ОТЪ РУСИЧЕВЪ ДО ЦАРИ-ГРАДЪ.

Отъ Русичевъ се отхонда въ Турлакъ за	5 часа
— Т — во Ушенсанъ	4 —
— У — въ Разградъ	3 —
— Р — въ Арнаутъ-Кюлю	1 —
— А. П. — въ Ески-Чума	4 —
— Е. П. — въ Османъ-Пазаръ	3 —
— О. П. — въ Бей-Махалеси	2 —
— Б. М. — въ Иракъ	6 —
— Я — въ Казанъ (*)	3 —
— К — въ Маракъ-Богази	3 —
— М. Б. — въ Карнабатъ	3 —
	37

(*) Отъ Иракъ въ Казанъ минуваша река Кочукъ-Казанъ.

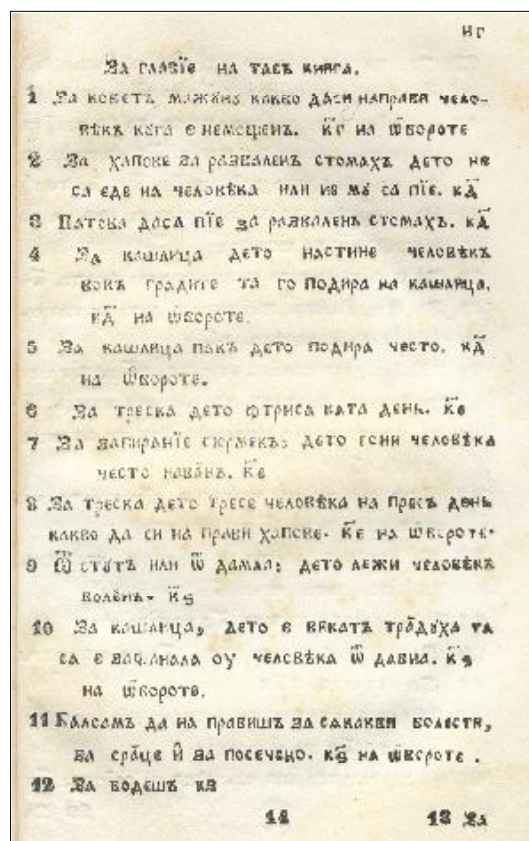
„Писменник общеполезен на секого эдинороднаго ми Болгарина от кой и да э чин и возраст“
(Белград, 1835 г.)

Издателската практика на Възраждането включва и сборници с обособени притурки. Ще дам пример с текста „Правила на политизма или гражданството”, който стои в края на книгата, има самостоятелна заглавна страница и мотото, и очевидно е предназначен за хора с по-специални интереси и по-висока култура на четене. Въведен едва в третото издание на „Малка енциклопедия или Първоначални познания за децата” (1857 г.) той подсказва за по-голямо внимание към книжното тяло от страна на Тодор Шишков и вероятно е свързан с амбициите му на съставител и преводач. По подобен начин е оформена и притурката към „Писменик” на Христати Павлович Дупничанин (1835 г.). Тя е отделена от книжното тяло чрез допълнително вложен лист, открояващ се като коричен и два титула. С по-голям информационен заряд е натоварен вторият, който гласи:

„Путепоказател, който казува в България пътищата и по пътищата местата сос часове“.

Ще отбележа старанието да се предостави повече и по-точна информация. Големите разстояния (Русчук-Цариград например) са отразени поэтапно и последователно по населени места, посочва се времето, за което могат да се изминат, без да се уточнява начинът на придвижване, но с допълнителни сведения за попътните реки, върхове, гори с техните имена. Притурката е съществена за книжното тяло, което съдържа образци на търговски писма и има отношение към рационализма на възрожденца. Писмовникът включва още един интересен маргинален текст. „Таблица на торговския инвентарион“ е със справочни функции и вероятно е била важна за времето на своето създаване. Това, че е точно датирана („у вещопродавницата на 1 март 1834...“), я прави значима и днес, тъй като има отношение към битовото и професионалното устройство на живота през Възраждането.

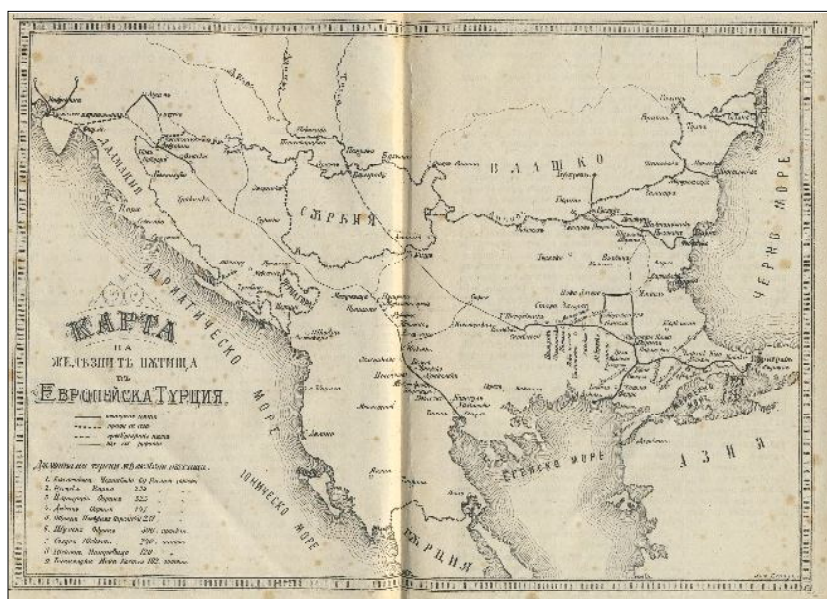
Важна част от справочния апарат на възрожденския сборник е *съдържанието*, именувано като „Де що ся намира“, „Оглавление“. Най-често то е разположено на нечетна страница и е включено в общата пагинация. Отличава се с графичните си и шрифтови акценти, така че основните и съподчинени титули да изпъкнат подобаващо. Обемът и йерархията му са зависими от цялостната конструкция на книжното тяло, вариантите на позиционирането му са няколко. Очевиден е стремежът на съставителите да намерят най-подходящото място, така че да се даде възможност за удобно ползване и управление на сборното книжно тяло. „Краткое толкование на божествения храм...“ (1837 г.) заема едва 46 страници и Райно Попович го поставя в рамка на задната корица, по-скоро с рекламни, отколкото със справочни цели. Друг преводен сборник „Христоития или благонравие“ (1837 г.), издаден по същото време и свързан отново с неговата личност, е с доста по-голям обем, затова съдържанието е поставено в края на книгата, формулирано като „Оглавление“, подробно и точно. Интересно съдържание срещаме в „Канон молебний“ (1845 г.). В печатницата на Петър Сапунов в Букурещ е взето решение именуваните молитви и лекарствени рецепти да са с последователна номерация, реализирана чрез арабски цифри, поставени вляво. В дясната част на наборното поле стои друга, буквена номерация.

„Канон молебний къ преподобному и бгносному отцу нашему Иоанну Рылскому чудотворцу...“
(Букурещ, 1845 г.)

Така съдържанието придобива особена прегледност и улеснява достъпа до всички 92 отделни текста, които включва. В „Сборник от разни съчинения. Исчерпены из французката литература и преведены на няколко български съчинения за пример на младите, что ся занимават с писменост“ (1860 г.) то е именувано като „Таблица“, без да включва разположението на текста по страници, чрез което се постигат само информационни, а не справочни цели. Затова пък в „Летоструй“ от 1876 г. то е двустепенно. В началото стои съдържанието на годишния календар, означено с римски цифри, а в края – на цялото сборно съдържание.

Трябва да се отбележи, че сборниците „Летоструй“ са с особено богат справочен инструментариум. И това вероятно има връзка с внушителния им тираж, доброто разпространение и голямото търсене. Включването на информационни текстове в тях е белег за нуждите и очакванията на възрожденското общество. Най-атрактивни са картите със социално значима икономическа информация. Те са илюстрация на модерното

„Летоструй. Български народен календар за високосна година 1876”
(Пловдив, Русчук, Велес, 1876 г.)

мислене на възрожденците, обслужват многобройните им търговски ангажименти и желанието им да бъдат добре осведомени. Отпечатани са на допълнително вложен картен лист, стабилно прикрепен към основното книжно тяло. Очевидно е вниманието, което им е отделено при типографското изработване на всеки отделен екземпляр. Близко 140 години след появата им те са все така здрави и свидетелстват за добрите практики в българското и европейското книгопечатане. Бих казала, че са истинско предизвикателство дори към съвременната култура на книжна направа, на четене и книгоползване.

Ще подчертая, че картографската визуализация е с открояващи се ясни силуети, които изграждат доста конкретна представа за обектите. В „Летоструй” от 1873 г. откриваме „План на всичките здания от всемирното изложение у Виена”. Предназначението му е познавателно и с рекламни цели, особено важна за времето е бързата реакция на издателя и актуалността на предоставената информация, тъй като изложението е организирано в годината на издаване на сборника. Прави впечатление сложното двупосочно (по дължина и по ширина) шестстепенно съгъване, така че планът да се побере във формата на книгата. Той представлява подробна рисунка на всичко важно в границите на изложението, като е запазено пълното подобие с действителните очертания на търговските павилиони, улиците,

парковете, река Дунав с насипите и дори спирките на трамваите. Графичните изображения са без специални топографски символи, обозначени са единствено с цифри във възходяща последователност. Пояснителните надписи са поставени в страни върху добре очертано бяло поле, а легендата с имената на означените обекти е подробна и точна. Христо Данов е последователен в желанието си да информира българите за случващото се в Европа. Планът само подготвя и предхожда същинските текстове за Световното изложение във Виена, които той ще публикува в следващото издание на „Летоструй” от 1874 г. Ще отлеча и „Карта на железните пътища в Европейска Турция”, която присъства в няколко последователни годишници и представя вече построените турски жп линии, както и тези, които са още в проект. Картографското изображение е съпроводено от линейни условни знаци и множество пояснителни надписи – наименования на държавите, населените места, реките, планините, както и дължината на железния път, измерена в километри.

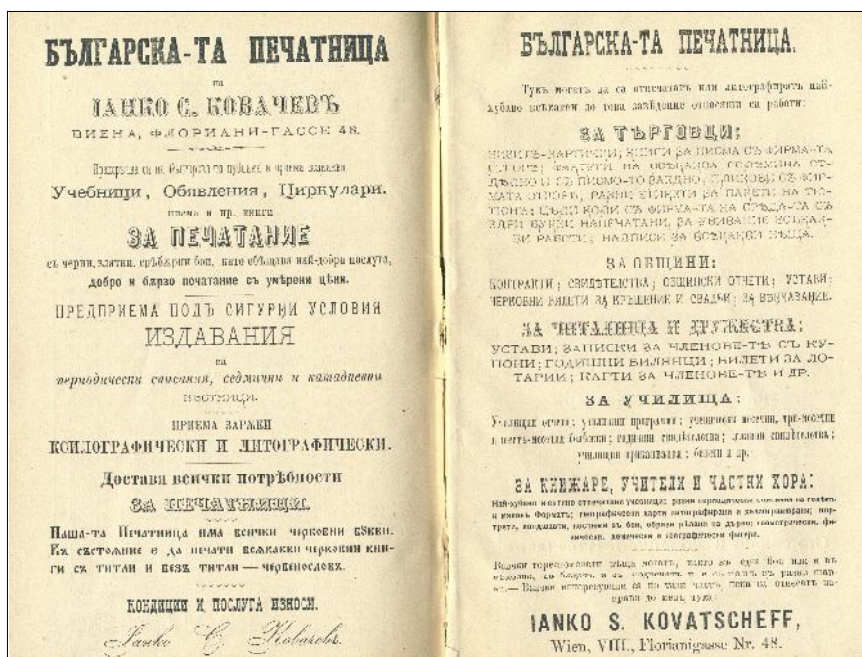
И двете карти нямат означен мащаб и са препечатка от други издания, каквато е традицията в сборниците „Летоструй”. Прилагането им е резултат от усилията за догонване, за ускорено развитие на народа ни. Бих казала, че те са демонстрация на устрема на българите към всичко модерно и перспективно, и имат отношение към

формирането на чувство за европейска принадлежност. „Карта на железните пътища в Европейска Турция“ е съпроводена от любопитен текст, който принадлежи към маргиналиите с информационно значение. Той е със заглавие „Пътническа правда по железния път“ и така да се каже обгръща картата, като заема наборните полета преди и след нея. Оформен е като двуколонен текст с 24 въпроса („Питание“) и отговори, и претърпява няколко редакции, което говори за специално внимание и вискателност от страна на издателя. Очевидно е, че текстът навлиза в непозната за българите информационна и поведенческа ниша. Чрез него се добива познание как и кога се купуват билети, как се процедира с търговските и пътническите товари, как става плащането, какви са нормите на поведение във влака, свързани с пушене, пиене, лична хигиена. Прави впечатление, че част от обясненията имат повелително и дори заповедно звучене. На въпроса позволено ли е да се „задържат“ места се отговаря доста категорично: „Не! И три пъти никога! Само твоето място, дето си са сложил, не смее никой да ти земе.“ Някъде като че се долавя шеговитост, като че обяснението е съпроводено с леко намигване към четящите: „Бъди благороден с дамите, и галант; не може да са знае какво добро може да излезе от това.“ На други места коментарът чудесно илюстрира многолетната традиция да се заобикалят устано-

вените правила, разпоредби и дори закони. На въпроса позволено ли е да се сменя билет „за в по-долня класа“ отговорът е: „Никога! Но ако подхвърлиш на касиера някой и друг грош, той ще ти позволи да са преместиш...“

Не толкова атрактивни, но важни за обществото информационни и справочни текстове са позиционирани в края на сборниците „Летоструй“ под рубриката „Статистически календар“. Тя съдържа сведения за пощенските тарифи, за „най-употребяваните монети“, за панаирите в „България, Тракия и Македония“, основните мерни единици в обръщение, различни регионални и селищни демографски данни. В „Летоструй“ се откриват и маргинални текстове с рекламни функции. В рамките на две страници в края на сборника за 1876 г. са представени всички шрифтови гарнитюри, с които разполага печатницата на Данов и Янко Ковачев във Виена, а чрез изброеното добиваме представа за богатия набор от печатни услуги и продукти, които се търсят и ползват през Възраждането. Става ясно, че клиентите са сред българските общини, читалища и дружества, училища, книжари, учители и „частни хора“, които отпечатват книги, периодични издания и широка гама от изделия за служебно ползване.

С рекламно, информационно и справочно значение са и т. нар. „расписи“. Тяхната поява е логична, тъй като книгите са „първият продукт, привлякъл вниманието на рекламодателите“ по

„Летоструй. Български народен календар за високосна година 1876“ (Пловдив, Русчук, Велес, 1876 г.)

причина, че отговарят на очакванията на обществото като съдържание и са достъпни като цена⁴. Включването им в „Летоструй“ започва още от първата годишнина (1869 г.) и се превръща в практика предвид големия обем издателска продукция на „Хр. Г. Данов и съдружие“ и популярността на алманасите сред българите. В своята цялост библиографският текст представлява издателски и търговски каталог и е проучен детайлно от историците на българската библиография⁵. Тук ще обърна внимание на обособяването му спрямо сборното книжно тяло и специфичното му оформление, с което попада сред маргиналиите с информационно значение. Визуалният акцент е гравюра с богата декоративност и ясна символика, увенчана от надпис, внушаващ доверие и респект: „Водят на видело!“ Следва обстоятел-

ствено заглавие и библиографското представяне на печатната продукция. „Расписът“ документира и методите на книгоразпространение през Възраждането.

Прегледът-анализ на текстовете с информационно значение във възрожденските сборници показва, че те са обособени от общото съдържание по своето място, кегел, шрифтова и графична тоналност, и предоставят солиден обем от познания, които подпомагат професионалните изяви и утвърждават самочувствието на българите. Този начин на моделиране на сборното книжно тяло увеличава неговата функционалност и произтича от нуждите на обществото, чрез него сборниците участват реално в живота и в комуникационните процеси на Възраждането.

БЕЛЕЖКИ

¹ Месецослов или календар вечный. – Цариград, 1853, с. 68.

² Кратка читанка за взаимните училища. – Болград, 1861, с. 31.

³ Раковски, Г. С. Няколко речи о Асеню Първому, великому царю българскому и сыну му Асень Второму. – Белград, 1860, с. 81.

⁴ По въпроса вж. Илчев, Иван. Рекламата през Възраждането. – С., 1995.

⁵ Вж.: Теодоров-Балан, Александър. Книгописният труд у българите. // Год. Соф. университет [за] 1905–1906. 1906, с. 142–208; Цветанов, Ценко. Българска библиография: Исторически преглед и съвременно състояние. – С., 1955, с. 40–45; Правдомирова, Донка. Българската библиография до Освобождението. – С., 2001.

INFORMATION TEXTS IN THE REFERENCE BOOKS DURING RENAISSANCE – ANSWER OF THE NEW THINKING AND PROBLEMS OF TIME

Zhivka Radeva
Summary

The content of reference books during Renaissance is surprisingly rich and plays important role for their perceiving from the society. The article characterizes the typographic researches of secondary importance with referential and information meaning, which have attitude toward books and support educational, professional and worldly expressions of the modern person from XIX century. It became clear from the made researches that they stay separate from the rest of the content because of their place, font size, font and graphic design. In the same time they give significant volume of knowledge, which strengthen the self-confidence of Bulgarian people. This way of modeling comes from the needs of society and increase functionality of reference books through which they participate in real life and in the communication process of Renaissance.

КОГНИТОЛОГИЧНИТЕ КОМПАРАТИВИСТИЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА СТУДЕНТСКОТО НАУЧНО ОБЩЕСТВО ПРИ УНИБИТ: ПАНОРАМА. СТАТИСТИКА. МЕТОДОЛОГИЯ. СИНОПСИС. ВИЗУАЛИЗАЦИЯ

(Към проблема за ризомно-ретикуларното структуриране на
информацията: Метасинтез на емпирични научноизследователски картини)

Проф. д.п.н. Александра Куманова

„rosa rosarum”
У. Еко

I. Панорама на форумите на СНО при УниБИТ

(Семантичен ред по хронология на
студентските форуми)

Конференциите и изложбите на Студентското научно общество (СНО) при УниБИТ (Ил. 1) се построяват в следния семантичен ред от взаимно пресичащи се комплекси, представен по хронология на форумите:

I: „Професионална реализация – XXI век” – „Vocational realization – XXI century” (девиз: „Una voce” – „С един глас”) (17.10.2005 г.) (9 доклада: NN 1–9);

II: „Информационно разнообразие на света” – „Information diversity of the world” (девиз: „Non vas, sed fax flammans” – „Не съд за знание, а пламтящ факел”) (19.05.2006 г.) (57 доклада: NN 10–66);

III: „От информация към знание – „From information to knowledge” (девиз: „E pluribus unum” – „От многото единото”) (18.05.2007 г.) (139 доклада: NN 67–205);

IV: „Информация – личност – знание” – „Information – person – knowledge” (девиз: „Aliis inserviendo consumidor” – „Служейки на другите, изгарям”) (16.05.2008 г.) (85 доклада: NN 206–374);

V: „Информация – ценности – общество” – „Information – values – society” (девиз: „Licht, mehr Licht” – „Светлина, повече светлина”) (22.05.2009 г.) (86 доклада: NN 375–460);

VI: „Информация: универсалност и свобода – избор, достъп, прозрачност” – „Information: Universality and freedom – choice, access, transparency” (девиз: „Vitam impendere vero” – „Да посветим живота си на истината”) (21.05.2010 г.) (76 доклада: NN 461–536);

VII: „Информацията – фактор, мисия, истина” – „The information – factor, mission, truth” (девиз: „Vivat, crescat, floreat” – „Нека да живее, да расте, да процъфтява”) (20.05.2011 г.) (76 доклада: NN 537–614);

VIII: „Информация – комуникация – познание” – „Information – communication – knowledge” (девиз: „Мъдростта е омото на живота” – „Oculus vitae sapientia”) (18.05.2012 г.) (94 доклада: 615–708 доклада).

В ход на планировка е поредният научен форум:

IX: „Информационна култура: наука – изкуство – религия” – „Information culture: science – art – religion” (девиз: „Знанието е сила” – „Scientia est potentia”) (17.05.2013 г.) (ок. 100 доклада);

Форумите на СНО на УниБИТ имат постоянна структура – три секции:

- Библиотекознание, библиография, книгознание;
- Информационни технологии;
- Културно-историческо наследство.

На секциите работят различни **Кръгли маси**.

На **Кръгла маса по проблемите на рецензирането** (вж: публ. в томове VI и VII по I–VII на „Тр. на СНО при УниБИТ“), например, се представят подготвените от студентите рецензии на значими справочно-енциклопедични, монографични, продължаващи, периодични, научни, универсални, специализирани, първично- и вторичнодокументални и пр. традиционно публикувани и електронни издания.

Особено внимание се отделя на изграждането и анализирането с участието на студентите на **електронни библиотеки**, създадени в университета: „*HUMANITARIANA*“; „*EVRISTIANA*“; „*PSIHOLOGICA*“; „*NESTINARIANA*“; „*ANTOLOGICA*“ (вж по-долу: разд. II).

Плод на **пореждните конференции на СНО на УниБИТ** е изданието:

Трудове на Студентското научно общество при Университета по библиотекознание и информационни технологии (до 30.09.2010: СВУБИТ) : Т. I – / Отг. ред. С. Денчев ; Ред. кол. А. Куманова – глав. ред. и др. ; Състав. А. Куманова и др. ; Науч. ред. Н. Казански и др. ; Езикова и граф. ред. Н. Василев. – София : За буквите – О писменехъ, 2008– . – Съдържа: Tabula gratulatorum (TG) : Систематиз. хронол.-азб. библиогр. списък на публ. на членовете на Студентското науч. общество на унив. ; Сводни показатели: Именен показалец ; Показалец на рец. кн. и изследв. институции ; Показалец на електрон. сайтове ; Показалец на ключ. думи (от Т. IV) ; Показалец на табл. (от Т. VII за Т. I–VII) ; Показалец на сх. (от Т. VII за Т. I–VII) ; Показалец на ил. (от Т. VII за Т. I–VII) (публ. на електронната страница на СНО при УниБИТ от Т. VII) ; [Анот.] съдърж. на бълг., рус., англ. ез.

Към 1.11.2012 г. ежегодникът разполага със следните томове във вид на традиционни и електронни публикации:

Том I. [Първа-Трета] I–III Студентски научни конференции. – 2008. – 612 с. : с ил. ; табл. – Съдържа: Tabula gratulatorum : Систематиз. хронол.-азб. библиогр. списък на публ. на членовете на Студентското науч. общество на университета за 2005–2007 г. (72 загл.).

Том II. [Първа-Четвърта] I–IV Студентски научни конференции : Избр. публ. – 2008. – 652 с. : с ил. ; табл. – Съдържа: Tabula gratulato-

rum : Систематиз. хронол.-азб. библиогр. списък на публ. на членовете на Студентското науч. общество на унив. за 2005–2008 г. (223 загл.).

Том III. The English – Russian – Bulgarian Dictionary of Library and Information Terminology = Русско-болгаро-английский словарь по библиотечной и информационной деятельности = Българо-англо-руски речник по библиотечна и информационна дейност [: Първа-Четвърта] I–IV Студентски научни конференции / Унив. по библиотекознание и информационни технологии. – София, 2009 (2010). – 886 с. : с ил., табл.

Том IV. [Четвърта] IV Студентска научна конференция. – 2009. – 648 с. : с ил. ; табл. – Съдържа: Tabula gratulatorum : Систематиз. хронол.-азб. библиогр. списък на публ. на членовете на Студентското науч. общество на унив. за 2005–2009 г. (319 загл.).

Том V. [Пета] V Студентска научна конференция. – 2010. – 894 с. : с ил. ; табл. – Съдържа: Tabula gratulatorum : Систематиз. хронол.-азб. библиогр. списък на публ. на членовете на Студентското науч. общество на унив. за 2005–2009 г. (419 загл.). – Юбил. изд., посветено на 60-год. на Държ. библиотечарски инст., днес: УниБИТ.

Том VI. [Шеста] VI Студентска научна конференция. – 2011. – 668 с. : с ил. ; табл. + 208 с. : *СВ О ПИС : Свети* отец Паисий Хилендарски. История славяноболгарская : Информ. код на бълг. книжовност и лит. – Съдържа: Tabula gratulatorum : Систематиз. хронол.-азб. библиогр. списък на публ. на членовете на Студентското науч. общество на унив.

Т. VII. [Седма] VII Студентска научна конференция. – 2012. – 762 с. : с ил. ; табл. – Съдържа: Tabula gratulatorum : Систематиз. хронол.-азб. библиогр. списък на публ. на членовете на Студентското науч. общество на унив. (610 загл.).

Публ. и в: <<http://www.local.svubit.org/2009/03/08/open-da>> – до 30.09.2010; от 30.09.2010: <<http://www.unibit.bg>> ; <<http://www.sno.unibit.bg>>. ¹

Изданието е снабдено с постоянно поддържана и естествено развиваща се **база данни** – и на изследванията, публикувани в томове, и във вид на **своден справочно-информационен апарат: ИМЕНЕН ПОКАЗАЛЕЦ; ПОКАЗАЛЕЦ НА РЕЦЕНЗИРАНИТЕ КНИГИ И ИЗСЛЕДВАНИТЕ ИНСТИТУЦИИ; ПОКАЗАЛЕЦ НА ИЗСЛЕДВАНИТЕ ЕЛЕКТРОННИ САЙТОВЕ; ПОКАЗАЛЕЦ НА КЛЮЧОВИТЕ ДУМИ: I. ПО НОМЕРА НА ПУБ-**

ЛИКАЦИИТЕ; П. ПО АЗБУЧЕН РЕД: ТЕЗАУРУС. От том VII се появяват още три сводни показалци (с което тези вторично-документални справочни инструменти стават общо седем за изданието): ПОКАЗАЛЕЦ НА ТАБЛИЦИТЕ; ПОКАЗАЛЕЦ НА СХЕМИТЕ; ПОКАЗАЛЕЦ НА ИЛЮСТРАЦИИТЕ.

Представено е аотирано съдържание на български, руски и английски език.

II. Методология и статистика на студентските изследвания

(Ризоматично-ретикуларно информационно моделиране)

Стратификацията на изследванията на СНО при УниБИТ по I–VIII Студентски научни конференции е направена в Табл., публ. в том VIII на „Тр. на СНО при УниБИТ“ (с. 49–52).

В това приложение са поднесени и данните в абсолютни стойности и в проценти за направените от студентите изследвания по следните **критерии**:

- интердисциплинарни изследвания;
- актуални теми на съвремието;
- историко-културни изследвания;
- изследвания на традиционно публикувани издания;
- **изследвания на електронни публикации.**

По създадените от студентите на УниБИТ изследвания се поддържа и СИСТЕМАТИЗИРАН ХРОНОЛОГИЧНО-АЗБУЧЕН БИБЛИОГРАФСКИ СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИТЕ НА ЧЛЕНОВЕТЕ НА СТУДЕНТСКОТО НАУЧНО ОБЩЕСТВО ПРИ УНИВЕРСИТЕТА – TABULA GRATULATORUM.

В том VIII на „Тр. на СНО при УниБИТ“ (с. 7–43) е поднесена VIII TG (724 загл.).

Разработвани на основа на ризоматичното информационно моделиране² и ретикуларния³ анализ, направените от студентите проучвания са естествено структурирани в конфигурираща се и постоянно трансформиращ се **информационен масив на техните изследвания, наблюдавани**:

- както **чрез отделните томовете на „Тр. на СНО при УниБИТ“**,
- така и **през електронната страница на СНО при УниБИТ**:

URL <www.sno.unibit.bg>.

По същество ризоматично-ретикуларната информационно-комуникативна методология е **библиографоведско осмисляне на проблема за естествената взаимосвързаност на изграждания единен свод на информационните феномени от всички порядъци на реалността и съзнанието (първично-, вторично-документален; фактологичен; метасистемен; философски).**

Решаването на този – ризоматичен библиографоведски – проблем е теоретико-практическа, ретикуларна задача на съвременната интердисциплинарна компаративистична когнитология, поставяща материал за формирането на софтуерното евристично ниво на модерното електронно информационно-комуникативно пространство (технологично окултурената – дигитализираната – инфосфера /информационната среда/).

Описаната феноменология е в основата на когнитологичните компаративистични изследвания на СНО при УниБИТ (вж: томовете I–VIII на „Тр. на СНО при УниБИТ“):

– проучване на ИНФОРМАЦИОННИЯ КОД НА ЦЕННОСТНИЯ ГЕНОМ НА БЪЛГАРСКАТА ДУХОВНОСТ (историография, езикознание, художествена литература, литературознание, фолклор), финализирано от:

- - **визуализиращи от студентите Академични интеракции по ораторията „БЯЛА СВЕТИЛИНА“ (LUX ALBA) (А. Куманова, Н. Василев), с които се откриват ежегодните форуми на СНО на УниБИТ и честването на Деня на народните будители – 1. ноември, чийто домакин на национално ниво е университетът;**

- - **изградени ТЕЗАУРУС, ИМЕНЕН и ГЕОГРАФСКИ ПОКАЗАЛЕЦ и КАРТИ НА ТОПОНИМИТЕ (Ил. 2-4) (NN 685–687) към „История славяноболгарская“ на Св. о. Паисий Хилендарски – основа за изследване езика и мисленето на йеромонаха на база на преписи на ръка и на компютър, осъществени в УниБИТ (Свети отец Паисий Хилендарски. История славяноболгарская : Информ. код на бълг. книжовност и лит. – София, 2011) (Ил. 5) (NN 523, 524, 593–595, 685–687, 693, 694, 696–699);**

- - осъществено когнитологично портретиране на учения от библиотечно-информационната социокомуникативна сфера (на база на учебника: Куманова, А. Апостоли на инфосферата. – София, 2010) (Ил. 6) (NN 467–477);

- - разкриване на библиотековедския – библиографоведския – книговедския ... (вж по-долу: разд. III) контекст в „Англо-руско-български речник по библиотечна и информационна дейност” (Ил. 7–8) (NN 539–547; 626–635);

- - структуриране на информационната карта на нестинарството като трансмисия на пресемантизиран арийски соларен култ, разпространен от Древна Персия през Мала Азия към Балканския полуостров (на основа на библиографския указател: *Нестинариана* / Състав. А. Куманова. – София, 2013. – Под печ. се описва дифузната соларна трансмисия на национални ритуални костюми: N 604 /А. Куманова, И. Костадинов, В. Пискулев/);

- създаване и изследване на електронни библиотеки⁴:

- - „*HUMANITARIANA*” (Ил. 9) (на база на систематизирани в хронологичен порядък по годините на живота на авторите на 160 философско-научни картини на човека, представени в електронното пространство на английски, руски и български език /общо 480 сайта/ по изд.: Куманова, А. Введение в гуманитарную библиографию : В 2 ч. – Ч. I. Санкт-Петербург, 1995; Ч. II. София, 2005; Нов. изд. 2007. – CD ROM) (NN 507–514);

- - „*EVRISTIANA*” (Ил. 10) (библиографиране на 495 сайта на български, руски и английски език – пълнотекстова база данни за 165 открития на човечеството, представени чрез единна периодизация: Ранни открития /35 000 г. пр. Хр. – XV в./: NN 1–12; Епоха на великите географски открития /XV–XVII в./: NN 13–29; Епохата на Просвещението /XVII–XVIII в./: NN 30–61; Светът през XIX в.: NN 62–93; Съвременният свят /XX–XXI в./: NN 94–155; Науката в началото на XXI в.: NN 156–165 – библиография; списък на носителите на Нобелова награда; именен показалец) (NN 579–585, 607);

- - „*PSIHOLOGICA*” (Ил. 11) (библиографиране на 240 сайта на български, руски и английски

език – пълнотекстова база данни за 80 концепции за личността в психологията, представени чрез единна периодизация /Ранни открития – VII в. пр. Хр. – XV в.: NN 1–13; 32; Велика епоха на откритията през XV–XVII в.: NN 14–21; Епоха на Просвещението – XVII–XVIII в.: NN 22–32; Светът през XIX в.: NN 33–40; Светът през XIX–XX в.: NN 41–65; Светът през XXI в.: NN 66–80 – библиография; именен показалец) (N 608, 681);

- - „*NESTINARIANA*” (Ил. 12) (библиографиране на 1527 източника на 20 езика по комплекса на нестинарската феноменология като пресемантизиран култ към светлината, отбрани на основата на работата с международните универсални библиографски указатели и традиционните библиотечни каталози в България, Русия, Италия, Турция и Иран по концепцията на информационната карта на нестинарството /научно-документалния филм „Ритъмът на времето” – DVD, 2007; 2008 – версии на бълг., рус., англ. ез./ от съществуващите традиционни публикации и електронно разпространяваните издания; ок. 300 изд. в историографията) (NN 107, 168, 287, 315, 346, 366–370, 451–453, 525, 526, 530, 532, 575, 604);

- - „*ANTOLOGICA*” (Ил. 13) (на основата на система от историографски, библиографски и антологични източници⁵ са отбрани 40 от над 400 антологии – фундамент за създаване на хипертекст по антологизма на България от „Симеоновия сборник” /X в./ до XXI в.) (NN 636–676)...

III. Етимологичен синопсис и ризомната му визуализация

(Опит)

В резултат на прилагане на ризомно-ретикуларната методология към информационно-лингвистичната картина на езика на Св. о. Паисий, в частност, този език се оказва едновременно сравним по морфологични характеристики с:

– кардинално значими обществени документи:

- - *КОНСТИТУЦИЯТА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ*,

- - *КОНСТИТУЦИЯТА НА САЩ*,

- - *ДЕКЛАРАЦИЯТА ЗА ПРАВАТА НА ЧОВЕКА НА ООН* (вж: томове I–VII на *Тр. на СНО при УниБИТ*, с. 66–193; NN 462–464);

– дадените от студентите дефиниции на понятията:

- „информация”,
- „личност”,
- „ценност”,
- „свобода”,
- „истина”,
- „знание”⁶...

В качеството на феноменологична представителност на методологията на ретикуларно-ризоматичните когнитологични компаративистични изследвания – на продукцията на СНО при УниБИТ – тук се поднасят резултатите от осъществения от студентите проучване на „Англо-руско-български речник по библиотечна и информационна дейност”.

На основа на изданието „*The English – Russian – Bulgarian Dictionary of Library and Information Terminology* = *Англо-руско-български речник по библиотечна и информационна дейност*” (София, 2010) са направени **сравнителни статистически проучвания на терминологията на:**

- **библиотекознанието** (научна дисциплина, изучаваща проблемите на създаването, организирането, съхранението и използването на информационните ресурси на библиотеките, както и теорията и практиката на библиотечното дело);
- **книгознанието** (наука за книгата, разглеждана от различни аспекти – създаване, оформяне, печатане, разпространение и съхранение);
- **полиграфията** (технически инструментариум за производство на печатна продукция – книги, периодика и пр.);
- **архивистиката** (научна дисциплина, изучаваща и разработваща теоретичните, методическите и практическите въпроси на архивите и организацията на архивното дело);
- **документалистиката** (научно-практическа дисциплина, изучаваща създаването, размножаването, съхранението, разпространението и оборота на документалните източници на информация);
- **библиографията** (научно-практическа дейност за създаване, съхранение и разпространение на семантични и семиотични идентификатори и други данни за всички видове информационни източници);

– **библиографознанието** (наука за историята, теорията, методиката и организацията на библиографията като научно-практическа дейност);

– **информатиката** (научна област, изследваща общите свойства и структури на информацията, както и закономерностите при процесите, свързани с комуникациите в науката и историята, методиката и организацията на научно-информационната дейност);

– **информационните технологии** (съвкупност от средства, методи, процедури и инструментариум за събиране, обработване, съхраняване, възпроизвеждане, разпространяване и обмен на данни, първична и вторична информация).

По всеки контекст (**библиотекознание, книгознание, полиграфия, архивистика, документалистика, библиография, библиографознание, информатика, информационни технологии**) са представените студентски изследвания на ежегодния научен форум на СНО на УниБИТ (NN 539–547; 626–635).

Те позволяват да се достигне до ценна синтезирана **статистическа информация и новоетимологично знание** (вж: Табл. и Граф. 1–4 към Табл.).

Представеният статистически анализ е перспективен и прогностичен за формиране на реалния обществен „хоризонт на очакването” (*термин*: Х. Р. Яус), формиран от представения речник.

В общ ред са **термините**⁷ и **понятията**⁸, битувачи в библиотечно-информационната сфера.

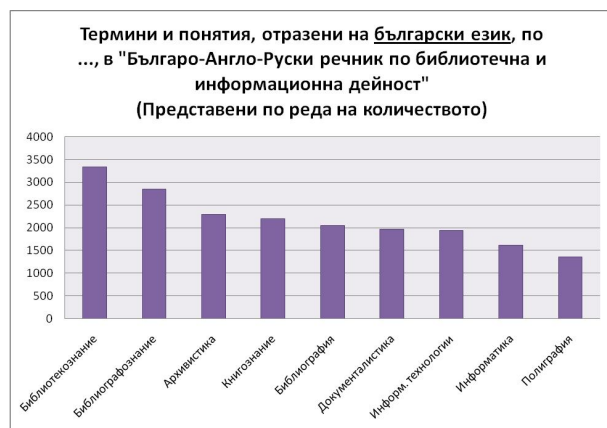
В речника има **13000 термини и понятия** (без отчитане на служебната информация в него), които са фиксирани едновременно и съотносимо на английски, руски и български език. Тези **13000 лексикални единици** са представени в **три единно вътрешно номерирани** (по редната дума на съответния – водещ – език за всяка от версиите) **изоморфни вериги от понятийни триади по трите езика: англо-руско-българска; руско-българо-английска; българо-англо-руска**. Общо количеството на **понятийните триадни езикови вериги в речника е 39000**.

Таблица

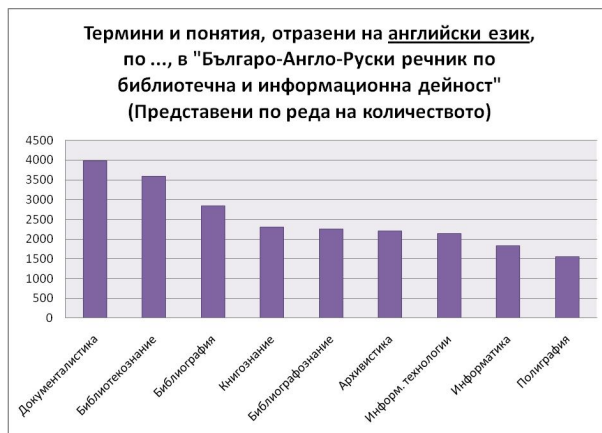
ТЕРМИНИ И ПОНЯТИЯ ПО БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ, КНИГОЗНАНИЕ, ПОЛИГРАФИЯ, АРХИВИСТИКА, ДОКУМЕНТАЛИСТИКА, БИБЛИОГРАФИЯ, БИБЛИОГРАФОЗНАНИЕ, ИНФОРМАТИКА, ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ, ОТРАЗЕНИ НА БЪЛГАРСКИ, АНГЛИЙСКИ И РУСКИ ЕЗИК В „БЪЛГАРО-АНГЛО-РУСКИ РЕЧНИК ПО БИБЛИОТЕЧНА И ИНФОРМАЦИОННА ДЕЙНОСТ” (София, 2010) (Статистически разрез)

Пореден N на изследването	Контекст	Термини и понятия, представени на <u>български</u> <u>език</u> %	Фиксирани чрез ... термини и понятия, представени на <u>английски</u> <u>език</u>	Фиксирани чрез ... термини и понятия, представени на <u>руски</u> <u>език</u>
539	Библиотекознание	3338 78,21 %	3584	3821
540	Книгознание	2198 50,73 %	2301	2267
541	Полиграфия	1362 31,4 %	1549	1422
542	Архивистика	2297 53,01 %	2211	2305
543	Документалистика	1969 45,44 %	3982	2007
544	Библиография	2620 60,46 %	2842	2524
545	Библиографознание	2045 49,45 %	2248	2261
546	Информатика	1618 37,34 %	1823	2037
547	Информационни технологии	1937 44,70 %	2139	2325

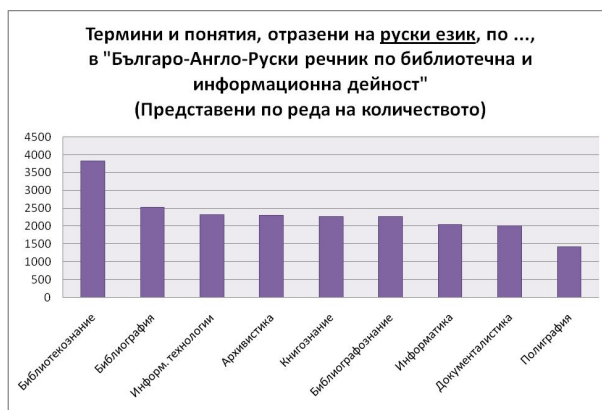
Графика 1 към Таблицата

Графика 2 към Таблицата

Графика 3 към Таблицата

Графика 4 към Таблицата

Чрез представеното в най-обобщен вид *тук* компаративистично проучване **наблюдаваме информационно-комуникативна ситуация, поставена в естествена езикова среда, боравеща с общо 39000 морфологични единици (думи и словосъчетания), структурирани в специализирани термини и понятия.**

Статистическият анализ и направените изчисления, построени върху първоначалните емпирични проучвания на лексикалната маса на

речника⁹ и сравняването им, водят до следните **обобщения за количествените характеристики на наблюдаваните лексикални езикови съотношения** (разрези, които семантично се пресичат и/или частично съвпадат) със следната динамика:

1) Термините и понятията, използвани на английски език за обозначаване на **библиотечно-информационната сфера**, се разпределят с най-голяма интензивност в областта на **библиотекознанието**; следва – **библиографията**; на трета позиция се намират **книгознанието, библиографознанието, архивистиката, информационните технологии**; на четвърта позиция е **информатиката**; на пета – **полиграфията**;

2) Термините и понятията, използвани на руски език за обозначаване на **библиотечно-информационната сфера**, се разпределят с най-голяма интензивност в областта на **библиотекознанието**; следва – **библиографията**; на трета позиция са **информационните технологии, архивистиката, книгознанието, библиографознанието**; на четвърта – **информатиката и документалистиката**; на пета – **полиграфията**;

3) Термините и понятията, използвани на български език за обозначаване на **библиотечно-информационната сфера**, се разпределят с най-голяма интензивност в областта на **библиотекознанието**; следва – **библиографията**; на трета позиция са **архивистиката и книгознанието**; на четвърта – **библиографознанието, документалистиката, информационните технологии**; на пета – **информатиката**; на шеста – **полиграфията**;

4) Доминиращо в трите езика количествено измерение на **библиотековедската лексика** е с най-висок относителен ръст в трасето на **руския език**, следван от **английския**; на трета позиция е **българският език**;

5) След **библиотекознанието** **документалистиката и библиографията** се налагат като най-обемните в лексикално отношение сфери – като най-висок при тях е ръстът на термините и понятията, фиксирани на **английски език**, следвани от аналогични на **български и руски език**;

6) **Архивистиката, книгознанието и библиографознанието** заемат следващата позиция; тук **книгознанието** е по-обемно на **английски език**, **архивистиката** – на **български и**

руски език, библиографознанието – на **английски и руски език**;

7) **Информационните технологии и информатиката** са следващи в класацията – водещ е **руският език**, следван от **английския**, на трета позиция е **българският**;

8) **Полиграфията** е на последна позиция – като лидер е **английският език**, след него е **руският**, на последно място е **българският език**.

Съществена е **принципната съотносимост на лексикалните трасета на трите наблюдавани езика**.

Следва да се отбележи специално, че **многоезиковите терминологични речници по библиотечна и информационна дейност са важна съставка на библиологичната схема – ризома (естествено възникнало ментално разклонение от връзки между отделните области)**, която стои в основата на библиотечно-библиографската социосфера. Посредством тези – многоезикови терминологични речници – става наблюдаема съществуващата ризомна връзка между компонентите на социосферата и глобалната планетарна **информационна среда**. Именно чрез тях се извършва непрестанната семантизация и пресемантизация на библиотечно-библиографските и информационните феномени.

Изводите от **продължилите компаративистични изследвания на този речник и докладвани на VIII Студентска научна конференция (NN 615–635)** показват:

I. Статистическият анализ, построен върху емпиричните проучвания на лексикалната маса на речника, води до посочените обобщения за **количествените характеристики на наблюдаваните лексикални езикови съотношения** (разрези, които семантично се пресичат и/или частично съвпадат), които имат следната динамика.

II. Благодарение на ризомно-ретикулярната методология на триезичния речник е осъществена **принципната съизмерност на лексикалните трасета на трите наблюдавани езика**, която може да бъде проведена по всеки (който и да е от тях) компонент на тези езикови магистрали!

III. 1. Библиотекознанието се очертава като традиционна универсална професионална сфера за библиотечно-информационното дело.

III. 2. Документалистиката и библиографията са културните аналози и документалните измерители на библиотекознанието.

II. 3. Полиграфската сфера, чиито термини и понятия са едни от най-архаичните във времето (XV–XXI в.) (след библиотекознанието, библиографията и архивистиката), заема последно по лексикален обем място в класацията.

II. 4. Лексиката в областта на модерните научно-практически и терминологично-понятийни сфери, каквито са **информатиката** и **информационните технологии**, догонва ръста на „класическите“ информационно-комуникативни сфери.

III. Посредством тези речници – чрез компаративистичната терминология – може да се наблюдава съществуващата ризомна връзка между компонентите на социосферата и глобалната планетарна **информационна среда**. Именно в тяхното семантично ядро – фиксирано чрез естественото родство на езиците и коренните морфеми, съхранени в техните лексеми – се извършва непрестанната семантизация и пресемантизация на информационните феномени. Тук библиотечно-библиографските термини и понятия са **лингвистична хиперструктура на инфосферата**.

IV. Чрез речника е **фиксиран ЯВЕН ЕЗИК ИЛИ ЕТИМОЛОГИЧНОТО ЗНАНИЕ НА БИБЛИОТЕЧНАТА И ИНФОРМАЦИОННАТА ДЕЙНОСТ**.

IV. Кохезия

(Цел на ризомно-ретикуларните изследвания на СНО при УниБИТ)

Акцентът **информационна (ризома)** е направен за фиксиране на вниманието върху **информационно-комуникативния феномен** на установяването – чрез ризомата – взаимовръзки между явленията и порядъците им на разпространение.

Понятията **ризоматизъм**, **ризоматика** се използват за обозначаване на самия **мрежест принцип на свързаност чрез ризомата**.

Идеята за ризоматиката на информационното моделиране е идея на световното обединение, **космизма (космологизма)** с многообразните преплитания се разклонения на:

– **философския и философско-религиозния космизъм** (*Упанишадите* в Индия, даоизма в Китай; философските системи на мислителите от всички времена – Анаксимандър, Пифагор, Анаксагор, Платон, Аристотел, Плотин;

всички разклонения на християнската философия, започвайки с *Библията*, преминавайки през имената на християнските философи: ..., Августин Блажени, Св. Тома Аквински, У. Окам.; учения от средно-азиатско-иранския регион, станал необичайно популярен на Изток и Запад, Ибн Сина (Авицена); мислителите на западната култура, синтезирали магистралните пътища на развитие на идеите – Р. Декарт, Б. Спиноза, Г. В. Лайбниц, И. Кант, Г. В. Ф. Хегел, Ф. В. Й. Шелинг, А. Шопенхауер, Е. Хусерл, М. Хайдегер, Ж. Делюз, както и източноевропейските, руски, космисти – А. С. Хомяков, В. С. Соловьев, Н. К. Ръорих, С. Н. Булгаков, С. Л. Франк, Н. А. Бердяев, П. А. Флоренски, Л. П. Карсавин, И. А. Илин, Б. П. Вишеславцев, И. С. Кон, А. Ф. Лосев,...);

– **семиосферичния (културологичен) космизъм** (Ю. М. Лотман, Т. А. Сибицк, У. Еко,...);

– **хуманитарния космизъм** (М. М. Бахтин, Л. Н. Гумилов, Вяч. И. Иванов, А. Ф. Лосев, Ю. М. Лотман, Ю. А. Шрейдер,...);

– **литературно-художествения космизъм** (Омир, Данте Алигиери, Уилям Шекспир, Хун Цзичен, И. В. Гьоте, А. С. Пушкин, Ф. И. Тютчев, Ф. М. Достоевски, Л. Н. Толстой, Вяч. И. Иванов, А. А. Блок, Л. Н. Андреев, М. А. Булгаков, Л. М. Леонов,...);

– **естествено-научния космизъм** (от неизвестните астрономи на древния свят – Елам, Акад, Шумер, Иран, Китай, Индия, Египет, Вавилон, арабо-мюсюлманския свят, Централна и Южна Америка,... до величествените имена на цялата човешка цивилизация – Архимед, Н. Коперник, Г. Галилей, Й. Кеплер, И. Нютон, М. В. Ломоносов, Д. И. Менделеев, А. Айнщайн,...);

– **натуралистичния космизъм** (А. Н. Бекетов, Н. А. Морозов, Н. А. Козирев);

– **теоретичния космизъм** (В. И. Вернадски, Н. А. Умов, А. Л. Чижевски, Л. А. Уайт, А. А. Любищев, С. В. Мейен, В. П. Казначеев, А. И. Субето, А. Е. Акимов, Г. И. Шипов, Б. И. Исхаков,...);

– **практическият космизъм** (Н. И. Пирогов, А. Швайцер,...);

– **научно-техническият космизъм** (К. Е. Циолковски, С. П. Корольов,...);

– **библиографския космизъм** (Ф. Лабе, А. Тейсие, Е. Г. Пеньо, Ю. Петцхолд, Й. Форстиус, Т. Бестерман, Г. Шнайдер, Л.-Н. Малклес, К. Р. Симон, А. Тейлър, И. В. Гудовшчикова,...);

– **библиографоведския космизъм** (Ж. Ф. Не дьо ла Рошел, М. Н. Куфаев; Г. Шнайдер; П. Отле; А. Лисаковски, С. Вртел-Вьерчински, М. Дембовска; Ш. Р. Ранганатан; Е. И. Шамурин, К. Р. Симон; О. П. Коршунов, Р. С. Гиляревски; В. Кунц; Дж. Х. Шири, Дж. Ликлидер, Д. Фоскет, Б. Ушърууд, П. М. Рой; А. В. Соколов, Н. А. Сляднева,...) ...

Хуманитарно-научното знание – на основата на разбирането на социоприродната цялост на човечеството – търси и намира своите общи корени в историята на религията: Дж. Кембъл, М. Елиаде.

Рационалното включване на философско-религиозния интелектуален план в информационната картина на света в категорията „дълго време“ (М. М. Бахтин) обезпечава интелектуална възможност за:

– съотнасяне на **религиозните картини на света** (*Авеста* – *Упанишади* – *Библия* – *Коран*) с **рационалните знания** (философски, исторически и т.н. по целия спектър на хуманистичката);

– създаване на **универсална периодизация на човешката история и отделните национални истории и декодиране на смисъла на текстове, третиращи тези проблеми...**

Информационната ризома на човечеството – естественото многообразие между връзките на нещата в инфосферата – в най-концентриран и синтезиран вид е изведена в библиографско-библиографоведското информационно моделиране.

Информационната ризома на библиографските форми е наблюдаема с прост поглед и тя има каркасно значение за всички други сфери на ризоматизма на инфосферата ...

Информационната ризома на библиографските форми фиксира тяхната естествена подредба – **кохезия**¹⁰, възникваща в хода на историко-културното развитие.

Във връзка с този наблюдаем грандиозен ноосферен ризоматизъм е научно-изследователското творчество на СНО при УниБИТ.

Именно по тази причина е избран емблематизиращият СНО при УниБИТ знак (*Ил. 1*).

Този знак показва уловения миг чрез човешкия **ПОГЛЕД (ОКОТО)**, който **вижда, установява и осмисля отделни ракурси, аспекти, равнища и т.н. на връзките между нещата.**

И само в **обединението, съотнасянето на множество съвпадащи, противоречащи си и противоположни гледища – ризоматизма (!)** – е възможно изграждането на **диалектически цялостна картина за нещата...**

Културен аналог на този феномен е идеята за розата (информационната роза): „rosa rosarum“ (У. Еко) (Ил. 14–15).

Идеалът на „*архитектурата като застигнала музика*“ (Ф. В. Й. Шелинг) е идеалът на **РИЗОМАТА НА ИНФОСФЕРАТА.**

РИЗОМАТА НА ИНФОСФЕРАТА за пребиваващия в информационното пространство **Номо creator** – като **кълбото** на Ариадна, дъщерята на критския цар Минос и Пасифея, внучката на **с л ъ н ц е т о** Хелиос, влюбена в Тезей, го спасява, – е **рационалният инструмент**, необходим му и за **влизване**, и за **пребиваване**, и за **излизане от лабиринта на информационния свят чрез ЕДИННОТО СИТО НА КУЛТУРНИТЕ КОДОВЕ НА ЧОВЕЧЕСТВОТО...**

Когато Тезей, заедно със своите спътници бил заключен в лабиринта на Крит, където обитавал чудовищният Минотавър, Ариадна му дала кълбо от сребърни нишки (белият цвят – цветът на среброто е символ на сияещата връзка и доверието; той олицетворява **СВЕТЛИНАТА!**) ... Размотавайки това кълбо, Тезей намерил **изхода от лабиринта** ...

За Номо creator – твореца на **ИНФОСФЕРАТА** – Тезей на постмодерните времена – е предназначена научноизследователската продукция на СНО...

Текстовете на „*Тр. на СНО при УниБИТ*“, обобщаващи Студентските научни конференции, са препратка към отразените в тези издания първично- и вторичнодокументални (а и на библиография от втора и трета степен) текстове, поднесени в **ризоматична свързаност** ...

Въплътеният чрез тези томове дух на информационната ризома (**ИНФОРМАЦИОННАТА РОЗА**) е проблем преди всичко на изкуството на науката, защото е изкуство на свързаността всеки миг на информационните комуникации да се показва как се превръща във вечност, където нещата живеят и никога не умират ...

За **ЧОВЕКА, ПРЕБИВАВАЩ В ИНФОСФЕРАТА КАТО НЕИН АРХИТЕКТ, КОЙТО**

ГРАДИ ПОРЯДЪК И ВЕЛИЧИЕ (Аристотел), са предназначени „*Тр. на СНО при УниБИТ*”.

КРАСОТАТА – и красотата на информацията – е форма (!) на целесъобразността, доколкото тя се възприема без представа за целта (И. Кант). Това ѝ основание е тъждествено на ИСТИНАТА във философията и науката.

Затова в орбитата на ПОГЛЕДА в изображението-емблема на СНО при УниБИТ (*Ил. 1*) се фиксира стремителния полет на ГЪЛЪБ – тук: символизиращ чистата природа на

УЧЕЩИЯ ЧОВЕК – НОМО STUDENS¹¹ –
ИЗСЛЕДВАЩИЯ ЧОВЕК – НОМО IN-
BESTIGANS¹².

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА И БЕЛЕЖКИ

¹ Срв. за динамиката на генерираната от СНО продукция:

Куманова, А. Студентското научно общество : [За I–VI Студентски научни конференции на СВУБИТ и Том I–VI на Тр. на СНО при СВУБИТ] ; Епиграф: „<...> ново вино наливат в нови мехове” – *Мат. (9: 17)*. // Библиотека (София), 2010, N 4, с. 43–48. – Прил.: Табл. 1 (с. 46–47). Стратификация на изследванията на Студентското научно общество (СНО) на СВУБИТ по I–VI Студентски научни конференции (2005–2010 г.); Табл. 2 (с. 48). Систематизиран хронологично-азбучен библиографски списък на публикациите на студентите „TABULA GRATULATORUM” (I–VI TG) (2005–2010 г.), поместван в „*Тр. на СНО при УниБИТ*” (Т. I–VI).

Вж и: [Куманова, А.] За том VII на Студентското научно общество при Университета по библиотекознание и информационни технологии (Вместо предговор от съставителите) (Стратификация на изследванията на Студентското научно общество (СНО) на УНИБИТ по I–VII Студентски научни конференции (2005–2011 г.): Табл. 1; Систематизиран хронологично-азбучен библиографски списък на публикациите на студентите „Tabula gratulatorum” (I–VII TG) (2005–2011 г.), поместван в „*Трудове на СНО при УниБИТ*” (Т. I–VI): Табл. 2. // *Тр. на Студентското научно общество при УниБИТ* (София), Т. VII, 2012, с. 22–32. – Табл. – Съавт.: С. Василева, С. Бойчева, С. Шапкалова, Т. Генова, П. Златкова, И. Гетова-Златева, П. Попова. – Без подпис. – Разд.: I. Метасистема (Постановка); II. Мисия (Дело); III. Структура (Съдържание); IV. Периодично издание по конференциите на Студентското научно общество на УниБИТ (Хронотоп); V. VII Студентска научна конференция – VII том на Тр. / СНО при УниБИТ; VI. Проблематика (Професионализъм); VII. Екип (HONOR).

² *Фр. от гр. и лат.*: rhizome; *англ.*: rhizoma – корен, коренище; ствол, разклонение; *прен.*: род, поколение, раждане, произход.

See: Deleuze, G. *Logique du sens*. – Paris : Minuit, 1982. – 394 p.;

Deleuze, G. et al. *Rhizome* : Introd. / G. Deleuze, F. Guattari. – Paris : Minuit, 1976. – 74 p.

³ *Лат.*: reticulum – мрежичка.

⁴ Авторът на *наст. изследв.* се придържа към позицията за определението на понятието „Електронна библиотека”, защитено в трудовете на акад. А. И. Земсков, проф. Я. Л. Шрайберг и др. – *вж.*:

Земсков, А. И. и др. *Электронная информация и электронные ресурсы : Публикации и документы, фонды и библиотеки* / А. И. Земсков, Я. Л. Шрайберг ; Под ред. на Л. А. Казанченковой. – Москва : ФАИР, 2007. – 528 с. : с ил. – (Специальный издательский проект для библиотек):

Електронната библиотека е съвкупност от електронни ресурси, организирани в електронна форма по библиотечен принцип (или по специален начин, нямащи отношение към библиотеката в традиционното разбиране на това понятие), т.е. на базата на известните правила и технологии на традиционното библиотекознание, включвайки комплектуването, обработката, систематизацията, предметизацията, съхранението и другите процеси и технологии, в това число – и създаване на каталог и справочно-информационен апарат.

⁵ Ел. б-ка „Антология” е създавана в УниБИТ на база на отбрани от експертна комисия от Бълг. акад. на науките и Нац. библ. „Св. св. Кирил и Методий”, работила през 2010–2011 г., първоначално **400 антологии** от представителната извадка от **250 загл.** от които **323 студенти** в продължение на учебната 2011–2012 г. участват в отбирането на **39 емблематични за извеждане на концептуалната натовареност на информацията антологии** от времето на универсалната енциклопедична антология „Симеонов сборник” („Светославов изборник”) (X в.) до XXI в. – материя, която тези студенти докладват по време на работата на Кръглата маса „Антология” (*пълно назв.*: „Антологии и антологични форми”), състояла се в процеса на проведената на 18.05.2012 г. VIII Студентска научна конференция и изложба „Информация – комуникация – познание” („Information – communication – knowledge”) (тази работа продължава с участието на още **146 студенти** и по време на процеса на подготовката на IX Студентска научна конференция и изложба „Информационна култура: наука – изкуство – религия” („Information culture: science – art – religion”) (тези конференции и представяните научни изследвания по ел. б-ка „Антология” са под научното ръководство на проф. д.п.н. Александра Куманова; докладите на студентите се представят пред експертите от БАН (доц. д-р Никола Казански, доц. д-р Петър Велчев, гл. ас. Диана Ралева) и НБКМ (Марияна Максимова). // *Тр. на Студентското научно общество при УниБИТ* (София), Т. VIII, 2013. – Под печ.

При библиографирането на литературата около антологите акцентът е поставен върху по-малко известните и най-новите публикации, имайки предвид наличието на следния **библиографски и историографски комплекс (1–3)**:

1. Литературно-художествени сборници и антологии 1878–1944 : Библиогр. указ. : Т. 1 – / Състав. Кирил Ставрев. – София : Акад. изд. Марин Дринов, 2003. – (БАН. Инст. за лит., Нар. библ. Св. Кирил и Методий. Център за нац. библиогр. Отд. Ретроспективна библиогр.). – Т. 1. Ч. 1. Аналитична част. – 2003. – 907 с. : с ил.;

2. Константинова, Елка:

2.1. Антологии и сборници. // *Речник на българската литература* : Том 1 : А–Д. – София, 1976, с. 33–42;

2.2. „Антология на българската поезия” / Състав. Гео Милев (София, 1925. – 203 с.; 2. изд.: 1940. – 208 с.) // *Пак там*, с. 42;

2.3. „Антология на българската поезия” / Състав. Камен Зидаров. (София, 1949. – 601 с.) // *Пак там*, с. 42–43;

2.4. „Антология на българската поезия” (В 2 т.) (С., 1969) (Ред. колегия: Ел. Багряна, Ив. Давидков, Г. Джагаров, П. Динеков, Мл. Исаев, В. Колевски, Ан. Стоянов). // *Пак там*, с. 43;

2.5. „Антология на новата българска литература” / Състав. Кр. Белев. Кн. I, „Български поети” (София, 1940), кн. II, „Български писатели” (С., 1940). // *Пак там*, с. 43;

3. Информационните ресурси на националната текуща регистрационна библиография на България за 2009–2012 г.

За работата на IX Студентска научна конференция и изложба „Информационна култура: наука – изкуство – религия” се планират да бъдат използвани за източниковова база още два блока от **антологични издания**:

4. Антология на българската поезия : В 2 т. / Ред. кол. **Елисавета Багряна** и др. – София : Бълг. писател, 1969. – Други ред.: Ив. Давидков, Г. Джагаров, П. Динеков, Мл. Исаев, В. Колевски, Ан. Стоянов ; Ел. Багряна – псевд. на ред. Елисавета Любомирова Белчева ; Пълното име на ред. М. Исаев е Младен Исаев Младенов, на А. Стоянов – Анастас Стоянов Атанасов, а на Иван Давидков – Иван Давидков Иванов. – Т. 1. 387 с. : с портр. ; Т. 2. 515 с. : с портр.

5. Стара българска литература : В 7 т. / Ред. кол. **Боньо Ст. Ангелов** и др. ; [С предг. от Донка Петканова]. – София : Бълг. писател, 1981–.

Други ред.: Л. Грашева, П. Динеков, К. Иванова, С. Кожухаров, К. Куев, С. Николова, Д. Петканова ; Пълното име на ред. С. Николова е Светлина Николова Тодорова ; Ред. Боньо Ст. Ангелов известен като Боню Стоянов Ангелов.

Т. 1. Апокрифи / Състав. и ред. [с предг.] Донка Петканова. – 1981. – 432 с.

Т. 2. Ораторска проза / Състав. и ред. [с предг.] Лиляна Грашева. – 1982. – 396 с.

Т. 3. Исторически съчинения / Състав. и ред. [с предг.] Иван Божилов. – 1983. – 444 с.

Т. 4. Житиенписни творби / Състав. и ред. [с предг.] Климентина Иванова. – 1986. – 688 с.

Т. 5. Естествознание / Състав. и ред. [с предг.] Анисава Милтенова. – 1992. – 552 с. Речник на личните имена ; Речник на геогр. имена. – *материя, която тези студенти докладват по време на работата на Кръглата маса „Антологика” (Антологии и антологични форми), състояла се по време на работата на проведената на 17.05.2013 г. IX Студентска научна конференция и изложба „Информационна култура: наука – изкуство – религия” пред експертите от БАН (доц. д-р Никола Казански, доц. д-р Петър Велчев, гл. ас. Диана Ралева) и НБКМ (Марияна Максимова).* // *Тр. на Студентското научно общество при УниБИТ (София)*, Т. IX, 2014

6. Информация : Точно – кратко – изчерпателно определение. // *Тр. на Студентското научно общество при СВУБИТ (София)*, Т. I, 2008, с. 489;

Личност : Точно – кратко – изчерпателно определение. // *Тр. на Студентското научно общество при СВУБИТ (София)*, Т. IV, 2009, с. 457–458;

Ценност : Точно – кратко – изчерпателно определение. // *Тр. на Студентското научно общество при СВУБИТ (София)*, Т. V, 2010, с. 737–738;

Свобода : Точно – кратко – изчерпателно определение. // *Тр. на Студентското научно общество при УниБИТ (София)*, Т. VI, 2011, с. 535–536;

Истина : Точно – кратко – изчерпателно определение. // *Тр. на Студентското научно общество при УниБИТ (София)*, Т. VII, 2012, с. 737–738;

Знание : Точно – кратко – изчерпателно определение. // *Тр. на Студентското научно общество при УниБИТ (София)*, Т. VIII, 2013. – Под печ.

7. Термин (*лат. terminus*, „предел”, „граница”):

1) думи или словосъчетания, които се употребяват в специфичната терминология в различни сфери на човешкото познание и дейност като наименование на предмет, явление, свойство, процес или отношение;

2) в логиката – название, употребявано за означаване на съставните елементи на съждението: субекта и предиката.

8. Понятие – една от основните форми на мислене, в която обобщено са представени съществените признаци на предмети и явления. Функциите на понятието са да разделя, идентифицира и класообразува. Понятието е продукт и средство на мисленето.

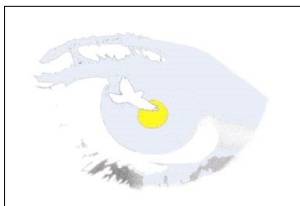
9. Срв. : представените на VIII Студентска научна конференция и изложба „Информация – комуникация – познание”: NN 615–708 и по-специално обобщаващите изследвания с NN 615–616, публ. в наст. изд.

¹⁰ *Фр. от лат. : cohaesio.*

¹¹ *Лат.*

¹² *Лат.*

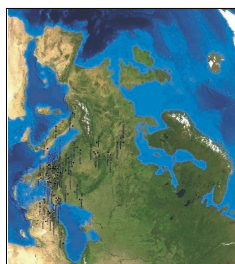
ИЛЮСТРАЦИИ

Ил. 1. Емблема на СНО при УниБИТ, създадена от художничката Константина Константинова

Ил. 2. Топоними в „История славяноболгарская ...” на Св. о. Паисий Хилендарски и историографията ѝ (Съвременна карта на България)

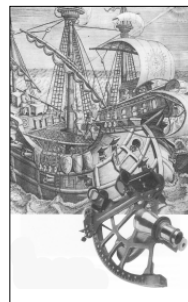
Ил. 3. Топоними в „История славяноболгарская ...” на Св. о. Паисий Хилендарски и историографията ѝ (Съвременна карта на Европа)

Ил. 4. Корица на Том III на СНО при УниБИТ – АНГЛО-РУСКО-БЪЛГАРСКИ РЕЧНИК ПО БИБЛИОТЕЧНА И ИНФОРМАЦИОННА ДЕЙНОСТ

Ил. 5. Емблема на електронна библиотека „HUMANITARIANA”

Ил. 6. Емблема на електронна библиотека „EVRISTIANA”

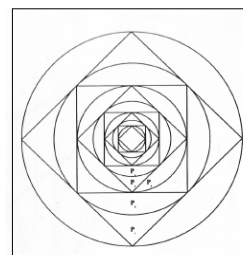
Ил. 7. Емблема на електронна библиотека „PSIHOLOGICA”

Ил. 8. Емблема на електронна библиотека „NESTINARLANA”

Ил. 9. Емблема на електронна библиотека „ANTOLOGICA”

Ил. 10. Информационна роза. Абстрактно системно опитание: Сх. 34 по учебника: Куманова, А. Ризома на инфосферата. – С., 2013. – Под печ. (с. 81)

РЕЗЮМЕ

КОГНИТОЛОГИЧНИТЕ КОМПАРАТИВИСТИЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА СТУДЕНТСКОТО НАУЧНО ОБЩЕСТВО ПРИ УНИБИТ: ПАНОРАМА. СТАТИСТИКА. МЕТОДОЛОГИЯ. СИНОПСИС. ВИЗУАЛИЗАЦИЯ

*(Към проблема за ризомно-ретикуларното структуриране на информацията:
Метасинтез на емпирични научноизследователски картини)*

Проф. д.п.н. Александра Куманова

Представена е панорама на форумите на СНО при УниБИТ (2005-) като е поднесен семантичният ред по хронология на модулираните теми. Описани са методологията (ризоматично-ретикуларно информационно моделиране) и статистиката на студентските изследвания (във вид на 724 публикации). Под формата на етимологичен синопсис и ризомната му визуализация е фокусиран натрупаният опит. Таблица и графики илюстрират в единство 39000 морфологични единици (думи и словосъчетания), структурирани в „Англо-руско-българския речник по библиотечна и информационна дейност” (София, 2010). Разкрит е феноменът на кохезия като цел на ризомно-ретикуларните изследвания: *топонимите в „История славянобългарская ...” на Св. о. Паисий Хилендарски и историографията ѝ (съвременни карти на България, на Европа, на света, справочно-информационните профили на създадените електронни библиотеки „HUMANITARIANA”, „EVRISTIANA”, „PSIHOLOGICA”, „NESTINARIANA”, „ANTOLOGICA”)*. Като базов инструмент е изведена информационната роза на световната универсална библиография (Куманова, А. Ризома на инфосферата. – Под печ.).

ABSTRACT

COGNITOLOGIC COMPARATIVISTIC STUDIES OF THE STUDENT SCIENTIFIC SOCIETY AT THE UNIVERSITY OF LIBRARY STUDIES AND INFORMATION TECHNOLOGIES: OVERVIEW. STATISTICS. METHODOLOGY. SYNOPSIS. VISUALIZATION

*(To the problem of the rhizome-reticular structuring of the information:
Metasynthesis of empirical research pictures)*

Prof. D.Sc. Alexandra Kumanova

It is represented the overviews of the forums of SSS at ULSIT (2005-) by presenting the semantic order by chronology of the modulated topics. The methodology (rhizome-reticular information modeling) and statistics of the students' researches (in 724 publications) has been described. The accumulated experience under the form of etymological synopsis and its rhizome visualization was emphasized. A table and graphics illustrate in unity 39 000 morphological items (words and collocations) structured in *English-Russian-Bulgarian Dictionary of library and information terms* (Sofia, 2010). *It was revealed the phenomenon of the cohesion as an object of the rhizome-reticular researches: toponyms in Slavonic-Bulgarian History... by St. Ft. Paisiy Hilendarski and its historiography (actual map of Bulgaria, of Europe, of the world, reference-information profiles of the electronic libraries „HUMANITARIANA”, „EVRISTIANA”, „PSIHOLOGICA”, „NESTINARIANA”, „ANTOLOGICA”)*. As a basic instrument is drawn the information rose of the world universal bibliography (A. Kumanova. Rose of the infosphere – in the press).

ПОЗДРАВИТЕЛЕН АДРЕС

ДО КОЛЕКТИВА НА УНИВЕРСИТЕТСКО ИЗДАТЕЛСТВО „СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ” В е л и к о Т ъ р н о в о

УВАЖАЕМИ КОЛЕГИ И ПРИЯТЕЛИ,

От името на катедра „Библиотекознание и масови комуникации” при Стопански факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий” и лично от мое име Ви поздравявам най-сърдечно за 20-годишнината на Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий”.

За две десетилетия Вие издадохте десетки книги – учебници, помагала, христоматии, научни сборници, монографии, студии, периодични издания, при това със завиден професионализъм, влагайки и частица от себе си; раздавахте се, работихте отговорно и качествено, бяхте достойни за високия академичен дух на Великотърновската АЛМА МАТЕР.

Благодарение и на Вас мнозина колеги от поверената ми катедра издадоха свои научни произведения, успешно израстваха в кариерата. Заедно започнахме да издаваме поредицата „КНИГОИЗДАВАНЕ”, излязоха солидни изследвания с книговедски характер; продължаваме да издаваме научното списание за книгата „ИЗДАТЕЛ” и ТРУДОВЕ НА ВТУ – томове „Обществени комуникации и информационни науки”, периодичния сборник-поредица „БИБЛИОТЕКИ, ЧЕТЕНЕ, КОМУНИКАЦИИ” – едно успешно съвместно издание заедно с нашите партньори от Регионална библиотека „Петко Р. Славейков”. Нашите студенти се радват на възможността да се запознават отблизо със съвременните технологии в книгоиздателския Ви комплекс.

Пожелаваме Ви много здраве, щастливи дни и дълголетие на издателския

екип! И нека, както и досега, да бъдете в първите редици на родното университетско книгоиздаване, да завоювате нови маркетингови територии и да утвърждавате името на Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“ у нас и далеч зад родните предели.

Проф. д-р Лъчезар Георгиев

Ръководител на катедра
„Библиотекознание и масови комуникации“
при Стопански факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“
Велико Търново, 29 май 2012 г.

Поздравителният адрес бе поднесен същия ден (29 май 2012 г.) в Регионална библиотека „П. Р. Славейков“ – В. Търново, където с тържество и изложба книги и периодика на издателството бе отбелязана неговата 20-годишнина. Сред изложените екземпляри бяха и броеве от различни годишнини на научното списание за книгата „Издател“.

Официални поздравления към издателството-юбиляр бяха изказани лично от ректора на ВТУ проф. д-р Пламен Легкоступ и от директора на Регионална народна библиотека П. Р. Славейков г-н Иван Александров. На тържеството присъстваха колеги, университетски преподаватели, творци от старата столица, граждани.

“ПЪТЪОМ ПРЕЗ ЯПОНИЯ” –

А ЗАЩО НЕ ?

Георги Н. Николов

Сведенията за далечни краища, за екзотични държави, тяхната уредба, народностни обичаи, история, икономика и т.н. винаги са интересували българския читател. Те са запечатани в развоя на пътеписното ни наследство, което във времето все повече разширява географския си обхват. След Турската империя, Сърбия, Влашко, Молдавия, по страниците се появяват, вече в края на 19 – началото на 20 век, “Хавайските острови” на Данаил С. Руевски – 1900 г., “В страната на палмите” от Страшимир Кринчев – 1907 г. и пак тогава – “Песенът на Американските българи” с автор Стефан Градинаров. Тук не споменаваме Вазов, Алеко, Константин Величков, за пътеписното наследство на които е писано много. Но ще отбележим Христо Бучакчиев с “Български пътешественик, обиколил Европа на велосипед 9932 к. За 79 дена. Тръгнал на 10 Юний 1901 г. През Румания, Русия, Филандия, Шв. Норвегия, Данния, Германия, Холандия, Англия, Португалия, Испания, Италия, Швейцария, Франция, Белгия, Прусия, Бавария, Австрия, Унгария, Сърбия и се завърнал в България на 28 Август 1901 година”... Далеч сме от мисълта да изредим имената на всички наши “необичайни” и нетрадиционни пътеписци, а също българите, стъпили сред първите на далечен бряг. Сред тях, обаче, тихо е наредил името си Антон Бозуков с впечатления за Япония, които безспорно са любопитни и днес.

Неговата книжица – “Пътъом през Япония”, според корицата си, вижда бял свят през 1907 г., а е писана две години по-рано. Сам създателят ѝ я определя като пътни бележки. Те се побират

на 72 страници, без илюстративен материал. До нейната поява в издания на българския периодичен печат, още от Възраждането, се появяват отделни преводни сведения за Страната на изгряващото слънце – предимно за религията и обичаите, а също фрагменти от фолклора и историята. Затова сега “Пътъом...” може да се разглежда като първото по-компактно произведение на наш писател за Япония, без претенции за обхватност на разказаното, но с безспорна достоверност на наблюденията и тяхната оценъчна стойност.

Няколко са тематичните аспекти в пътеписа “Пътъом през Япония”: за икономическата структура на страната, доколкото авторът е добил впечатления при пътуването си от град към град, пъстротата на японския делник, мястото на среднотатистическия японец в обществената пирамида на държавата и изобщо в периода на току-що приключилия конфликт с Русия от началото на 20 в. Като допълнителни щрихи в пътеписа релефно са поднесени описания на островната природа, на отношенията между мъжа и жената в многовековния източен церемониал и, което днес изглежда на читателя почти невероятно, на удивлението, което чужденците извикват у японските си домакини. Но което, от позициите на времето, е разбираемо за една страна, намираща се в доброволна геополитическа изолация векове преди това...

Антон Бозуков започва своя разказ с отделни кадри в драмата – сам той я определя така – състояща се в сблъсъци между руското официерство и връщащите се от плен озлобени

войнишки тълпи, в уличните погроми, в “умиротворителните” казашки ескадрони. Всичко това – във Владивосток, от пристанището на когото авторът отплава към Фушики. Толкова постъпващо е (в положителен смисъл), впечатлението му от спокойствието и уредеността на екзотична Япония. От приветливостта и трудолюбието на народа ѝ. От обичаите и битовия му практицизъм. “Градлето е малко, та в час време успях да го обходя. Улиците са прави и тесни, но тъй хубаво постлани с пясък, че няма да се накалят пенчетата на обувката, макар че цялата нощ валя дъжд. След мен върви тълпа от любопитни. Навсякъде чистота, убранство. Няма къща без един-два квадратни метра градинка, най-грижливо обработена и с голям вкус разпределена. В много дворове забележих цъфнали рози. Чаршията е малка, но всички дюгени са грижливо наредени...” Следват описания на необичайния строеж на дървената японска къща, на тежкия селски труд, при който цялото семейство с моралско упорство култивира всяка извоювана педя земя. “Ама какво ще кажете, ако ви съобща – пита авторът бъдещите си читатели – че вместо коне тук в файтончетата се впрягат хора, които за 70 сенса (1 лв. 80 ст.), ви возят цели 12 часа, 4-5 от които е било все в бягане като конь?”

Но погледът на Бозуков често се спира и на фабричните комини – безспорен белег на индустриализация в градовете, които посещава. Не пропуска да отбележи, че “електрическото осветление и телеграфите са в пълен ход”. Че в Япония излизат и вестници на английски език, а банковото дело съсредоточава в националните трезори азиатски, австралийски и индийски капитали. Редицата сравнения, които авторът прави между японския общественно-политически и икономически живот с този в “нашенско”, твърде рядко адмирират балканските варианти. В изводите му не се долавя тенденциозност. Те са по-скоро следствие от критериите му за сравнимост от предишни странствания и от опита му на административен служител в България. Подтекстът на “пътните бележки”, с непринудения си и привидно накъсан разказ, има една основна цел: да покаже как зад екзотичната

фасада на причудливата уж японска действителност от началото на века ще израстне икономически и политически мощна държава. При това с цената на поколения люде, мотивирано самовграждащи се в основата ѝ. Този човешки потенциал е висококвалифициран, за да бъде полезен на страната си. Нека се запознаем с описанието на японските железници, от които можем да се поучим и днес: “Тук един човек е и началник трена, и кондуктор, и помощник, и контролор, и всичко. Нему са дадени в помощ три 16–17 годишни момчета, за всяка класа по едно, да чистят вагоните и услужват на пасажерите. Никакви спирачи и фенерджии, понеже всичко това е в ръцете на машиниста. В нас, а особено в Русия, човек не може да запомни всичките длъжности на служещите в един трен, дори и жандарми поставяме и пак не можем да постигнем желания ред и точност. А то е, защото по наследство от русите имаме още старши помощници на младшите писари. И забележете, че всички се оплакват от много работа”.

Без да се впускаме в обширен преразказ за японската религия и храмове, за изкуството на гейшите и местния национален театър, за вече споменатите природни красоти и людско гостоприемство, специално ще посочим мястото, отделено за японската жена. Впрочем, тази тема не е чужда на българската периодика и в списание “Илюстрация Светлина” от 1904 г. статия, озаглавена “Семейният бит на Японците” ни въвежда в едно доста разкрепостено мислене: “У старите Японци съществувала пълна свобода в отношенията между мъжа и жената; съвременното пък японско общество свято почита тайнството брак”. Много любопитни, но гарантиращи хармония в семейството са и публикуваните 13 правила, които трябва да спазва невестата: да почита родителите на мъжа си, да не проявява ревност, да е чистооплътна, да не се хвали и да не завижда, да е вежлива със слугите и пр. Антон Бозуков е съзрял друго: “Туй, което ме очуди, то е, че всички почти хамали са жени. Мъчно, тежко става човеку, когато гледа как млада, нежна, красива жена пъшка, прегърбена надве, под тежките денкове. И всичко туй, господа, за 60 стотинки от ранно утро до късна вечеря”. Но

пътеписецът не поднася видяното тенденциозно и разсъжденията му не са преднамерено избирателни. Хора и държава в подтекста на “Пътюм...” са неделимо понятие. Едно цяло в свят на зараждане и очакван апогей. Индустриализацията и хармонията в природата може би го впечатляват най-силно и явно има защо: “Още от далеч, като приближавате Осака, най-напред ще забележите една гора от фабрични кумини... За любопитство аз наброих 200 такива комини, после изоставих. Улиците на града, с изключение на 2, са тесни, но по-чисти от всякъде другаде, нещо особено, като се вземе пред вид многочислеността на населението и голямото движение в такъв индустриален пункт. Работата е, че половината от движението е отнето от каналите, по които се движат многобройни катери, шаланди, лодки. Второ, което се хвърля в очи, е, че при тази индустрия, каналите са винаги с чиста, бистра, а не мътна, както би очаквал човек, вода. Множество мостове, железни и каменни повечето, съединяват кварталите между каналите. Сравняването на Осака с Венеция е много на мястото си”.

В скромната си творба Бозуков споделя впечатленията си и от Катаока, Канасава, Киото, Майбара, Йокохама. Пътеписът няма определен, ясен финал и завършва някак неочаквано. Той сякаш оставя читателите далеч зад себе си с авторовото описание на планината Фудзияма и с беглото споменаване, че пътува за Токио. Възможно е книгата да е била замислена не непременно в този ѝ вид, а с продължение или с втора част. Разбира се, това е само предположение. Днес тя има познавателна стойност за изследвачите както с достоверно поднесената фактология, така и със самото си съществуване в библиографията на българския, нека условно го наречем “задграничен” пътепис. Следващите повеи от Страната на изгряващото слънце, вече като художествена литература, са романите на Токутоми Кенджиро “Нами-ко” от 1906 г. и на Такидзава Бакин “Окома”, препреведен в съкратен вариант през 1908 г. от френски. Българските текстове са поднесени несръчно, но и в този си вид достатъчно увлекателно въвеждат

читателите в света на японската митология и философия, на семейни взаимоотношения, любов, коварство, бит, поминък и човешки слабости. И... нишките между България и Япония постепенно стават все по-здрави.

През 40-те години у нас в поредицата на “Корали” се печатат звънките хайку, появяват се и книги с военно, икономическо и прецизирано историческо съдържание. Люба Кутинчева ще сподели посещението си в “Япония. Лични впечатления, наблюдения и проучвания” (1942), а година по-рано Светослав Минков ни поднася “Японската литература”. И... контактите стават равностойно двустранни. Така и светът научава за малката балканска държава. Защото, както с огорчение признава в книжицата си Антон Бозуков, “гледаш интелигентен човек, а щом му кажеш “българи, България”, той те гледа като на испанско село. По параходните агенции по цели часове прелистват диксионерите и атлазите, докато намерят где и как се пише това име. Аз дотолкова се считах обиден, че не пожалих 10 рубли за един подобен атлас, когото постоянно търтя със себе си... и щом стане дума за народността ми, обръщам листа с картата България и го завирам в носа им (атлаза)”. Но трябва да споменем, че и българската литература постепенно стига до читателските пристани на Япония. През 1925 г. пръв тук като посланик на страната ни “идва” Иван Вазов с разказа “Иде ли”, а година по-късно, в превод от английски език: Елин Пелин с “Ветрената мелница”.

Е, за Япония – като за Япония. А може би забравен повече от допустимото, пътеписът на Антон Бозуков би трябвало да ни подсети, че навярно има немалко още аналогични произведения, писани от български автори за далечни краища на планетата. Които, ако се освободят от незаслужения прах на забравата, ще допълнят колорита и познавателната стойност на нашата пътеписна история изобщо във времето и в съзнанието на съвременните читатели от различни възрасти. При това днес, когато далечните краища вече не са далечни, макар някога да са били...

ПРЕМИЕРА НА „ПОЛЕТ ДО МАЛПЕНСА” ВЪВ ВЕЛИКО ТЪРНОВО И РУСЕ

Рецензии и отзиви в столичния и регионалния печат
следваха появата на новата белетристична книга на
проф. д-р Лъчезар Георгиев*

Д-р Стела Георгиева

На 31 май 2012 г. под звуците на популярни италиански мелодии в книжарница „Пингвините” във Велико Търново се състоя премиера на белетристичната книга на проф. Лъчезар Георгиев – сборникът с разкази и новели „Полет до Малпенса”². Книгата бе представена от доц. д-р Христина Христова – преподавател в катедра „Библиотекознание и масови комуникации на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”. Авторът сподели пред великотърновските си приятели, колеги, читатели, че идеята за „Полет до Малпенса” се ражда след пътуване на автора в края на февруари 2011 г. до Северна Италия и по-специално в Милано и Торино, където се развиват сюжетите на някои от разказите и новелите. Други герои се срещат на миланското летище Малпенса или по време на полет. Книгата е с находчива композиция, динамични и завладяващи образи, неочаквани обрати и изненадващ финал. Графичният дизайн и оформлението на книжното тяло също впечатляват с илюстрации, които са част от композиционния замисъл на писателя. Проф. Л. Георгиев остави автографи и разговаря със свои читатели в книжарница „Пингвините” (на снимката горе: авторът и негови колеги от катедра „Библиотекознание и масови комуникации” при ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”).

Наскоро след това, в съботния брой 4490 от 2 юни 2012 г. на с. 36 в столичния в. „Монитор” излезе отзив за книгата, в който се отбелязва, че „Лъчезар Георгиев е писал книгата със сърцето си, изразил е обичта си към Италия по впечатляващ художествен начин, открил е значими и важни за съвременника послания (с. 36). Няколко дни по-късно областният всекидневник „Янтра днес” в бр. 105 от 5 юни 2012 г. публикува рецензията „Преподавател от ВТУ преплете в книга сюжети от Италия и България”³.

В Русе организацията на премиерата, която осъществи Регионална библиотека „Любен Каравелов”, бе на завидно ниво. Още с пристигането си в ранния следобед на 7 юни 2012 г. проф. Лъчезар Георгиев бе посрещнат от мениджърския екип, с който ръководителят на катедра „Библиотекознание и масови комуникации” при ВТУ „Св. св. Кирил и Методий” обсъди възможности за бъдещи съвместни дейности и бе поканен да разгледа някои от отделите на библиотеката. Екип на Българската национална телевизия 2 направи специално интервю с автора на „Полет до Мал-

* Георгиев, Лъчезар. Полет до Малпенса. С., АН-ДИ, 2012. 158 с. С ил. [Ред. д-р Ст. Асенова]

пенса” (излъчено същата вечер), в което писателят Л. Георгиев разказа за творческата си идея, родена в резултат на негово пътуване до Северна Италия, до градовете Милано и Торино, като сподели, че миланското международно летище Малпенса в книгата е използвано като символ-метафора, където се пресичат съдби и се срещат удивителни герои, а техните истории, макар и обвити в известна загадъчност, интрига и внезапни обрати, все пак са в съзвучие с глобалния свят, със задъханото и объркано наше съвремие. Г-жа Теодора Евтимова – директор на РБ „Л. Каравелов” – Русе, води премиерата на „Полет до Малпенса” пред русенска публика.

Книгата на проф. Л. Георгиев бе представена със задълбочена рецензия на гл. ас. д-р Никола Бенин – преподавател от катедрата по български език и литература при Русенския университет „Ангел Кънчев”, впоследствие публикувана на цяла страница в бр. 25 от 21–27 юни 2012 г., с. 22 в седмичника за Северна България „Форум Север” под заглавие „Разказите на Лъчезар Георгиев – модерен прочит на човешкия живот” („Полет до Малпенса” е събрала различни съдби, подчинени на идеята за по-добър свят). В рецензията на г-н Бенин се отбелязва жанровата специфика на книгата: „Това са постмодернистични разкази, които съчетават, поемат в себе си елементи от други жанрове. Така че е налице един типичен за постмодернистичното писане наративен похват на съчетаване на различните жанрове” и се допълва, че „елементи на пътеписното начало при полетите

от Малпенса до София и обратно може да открием във всеки разказ”⁴. По-нататък г-н Бенин се спря на деконструкцията на класическия модел на някои от разказите, на постмодернистичната поетика и някои специфични похвати в „Полет до Малпенса” като загадката и неочаквания край, интерпретацията на теми като любов, изневяра, класа, раса, самота, болка. Самолетите в книгата на Л. Георгиев, излитащи и кацащи в Малпенса, създават и пренасят граници в човешките взаимоотношения, „очертават брегове”. В заключение г-н Бенин подчерта: „Полет до Малпенса” е възможност да мислим за смисъла на човешкия живот, възможност да говорим за границите или да отричаме разделите, възможност да мислим за постигането на по-добър свят за живеене.” Рецензия на г-н Н. Бенин за „Полет до Малпенса” впоследствие бе публикувана и на цяла страница във в. „Литературен форум” от 18 юли 2012 г.⁵ Заключение на литературния критик е: „Полет до Малпенса” е възможност да мислим за смисъла на човешкия живот. „Полет до Малпенса” е възможност да говорим за границите. „Полет до Малпенса” е възможност да отричаме разделите. „Полет до Малпенса” е възможност да мислим за постигането на по-добър свят за живеене”⁶.

Русенската премиера на „Полет до Малпенса” завърши с автографи, които Л. Георгиев постави върху заглавните страници на книгата за мнозина свои читатели от дунавския град. По време на пребиваването си в русенската библио-

тека „Любен Каравелов”, в присъствието на нейния директор г-жа Теодора Евтимова (вдясно на снимката) и зам.-директора г-жа Силва Василева (вляво на снимката) проф. Л. Георгиев направи дарение за библиотечните фондове от най-новите броеве на сп. „Издател”.

Ден по-късно в столичния седмичник „Политика”, бр. 423, 8–14 юни 2012, с. 34, в рубрика „Книгите”, бе публикуван отзив за „Полет до Малпенс” в който се изтъкна: *„На редица места личи умелата авторова работа по втория, невидим пласт на наратива, формиращ редица послания – за преходността и смисъла на човешкия живот, за фаталната женственост, за тънката граница между любовта и престъплението, за мира и свободата, за ролята на медиите в съвременното.”*

Отзивите и рецензиите за новата книга на проф. Лъчезар Георгиев изкътва появата на бележистичен сборник с интересни, необичайни и вълнуващи сюжети, с оригинална композиция, с послания, отправени към сложната междуличностна комуникация в глобалното съвремие. И, разбира се, с находчивата интерпретация на теми и идеи далеч зад родните предели – книжовно явление, което не се случва често в българското книгоиздаване. Не бива да се пропускат и усилията на творческия екип на столичното издателство „АН-ДИ”, което отпечата книга на един отличен дигитален печат, с оригинална многоцветна корица, представяща няколко излитащи и кацащи самолети на голямото международно летище Малпенс, както и тифец и фонови фотографии, разположени с подтекстово композиционно звучене на редица места в изданието.

По думите на проф. Л. Георгиев, вероятно е възможно да бъде направено второ издание, в което да бъдат включени откъси и рецензии за изданието непосредствено след излизането на „Полет до Малпенс” от печат, което би обогатило книгата с допълнителни критикобиблио-

графски акценти. Подобен подход според автора е логичен и има аналог в световната книгоиздателска практика. Л. Георгиев не е далеч от идеята да събере своите *европейски разкази* в самостоятелно издание. Да не забравяме, че през 1997 г. бе издаден неговият сборник „Една нощ в Антверпен”, допълнен с пет нови разказа в изданието от 2000 г. През 2005 г. същите разкази бяха включени във том II „Разкази и новели” на неговите „Избрани творби в два тома” (С., Star Way, 2005. 384 с.).

Радостен факт за автора е и публикуваната рецензия от доц. д-р Христина Христова за книгата в първия октомврийски брой 17 на в. „Словото днес” от 2012 г., озаглавена „Повествователни траектории в „Полет до Малпенс”⁷. Заключение на авторката на рецензията е: *„Субективизирането на реалността в „Полет до Малпенс” обособява друго измерение в темата за пътуването – движение в лични вселени. В двуизмерното пътешествие – във видимия социално-исторически свят и в невидимите вътрешни светове на героите, мегаразказът разчита значимостта на живота. Повествователните траектории открояват в заключителния разказ на книгата образа на едно летище като символ. Символ на самото време-средоточие на различията и неспирен кръговрат от среци и раздели, в чиято безколичност пулсира човешката надежда за пребъждане на доброто”⁸.*

БЕЛЕЖКИ

¹ Георгиев, Л. Полет до Малпенс. С., АН-ДИ, 2012. 158 с. [Редактор д-р Ст. Асенова].

² Преподавател от ВТУ преплете в книга сюжети от Италия и България. // Я н т р а днес, №105, 5 юни 2012, с. 5.

³ Бенин, Н. Разказите на Лъчезар Георгиев – модерен прочит на човешкия живот (Полет до Малпенс) е събрала различни съдби, подчинени на идеята за по-добър свят. // Ф о р у м Север, №25, 21–27 юни 2012, с. 22.

⁴ Бенин, Н. Малпенс: топос на събиране и разделяне на човешки съдби в „Полет до Малпенс” от Лъчезар Георгиев. // Л и т е р а т у р е н вестник, №28, 18–24 юли 2012, с. 7.

⁵ Пак там, с. 7.

⁶ Христова, Хр. Повествователни траектории в „Полет до Малпенс”. // С л о в о т о днес, №17 (709), 4 окт. 2012, с. 10.

⁷ Христова, Хр. Цит. съч., с. 10.

ПОВЕСТВОВАТЕЛНИ ТРАЕКТОРИИ В „ПОЛЕТ ДО МАЛПЕНСА“

Доц. д-р Христина Христова

Проекция на едно пътуване до Италия и размисъл за битието-път, разгърнат в динамични фабули и сюжети – метафори, е новата книга на проф. д-р Лъчезар Георгиев „Полет до Малпенса“ (С., АН-ДИ, 2012. 157 с. с ил. Резюме на англ. и итал.) Всяка от повествователните творби – 8 разказа и три новели, е метафорично послание за разнопосочните пътища в човешкото битие – между родното и чуждото, между видимото и същностното, между протяжността на тривиалната делничност и неочакваните провокации на онези мигове, в което е „закодиран“ смисълът на живота.

С богатата си метафоричност книгата е логично продължение на богатото авторско творчество. „Полет до Малпенса“ диалогизира с докумантално-публицистичните и научните публикации на Л. Георгиев, в които са изложени неговите концепции по проблеми от сферата на съвременните медии и масовите комуникации. В повествователния контекст на отделни творби от книгата присъства духът на медиите в Северна Италия.

Отношението към Италия е проектирано в сюжетиката на „Полет до Малпенса“, която е разгърната в оригинална форма. Съдържателният масив е структуриран в единадесет творби – първата и последната от които са обособени като встъпление и заключение. Семантиката на числото 11 се свързва с една от ключовите теми на книгата – темата за загадъчната същност на съдбата. В нумерологията числото 11 е мистическо число, а хората, управлявани от него, притежават силни психически способности, умеят да влияят на околния свят и да го променят, да разнищват нещата до подробности и от частите да синтезират ново качество. В повествователната структура на книгата се търсят обединяващите начала в съдбите на различни персонажи, за да се очертае значимостта на самото битие.

Разказите и новелите в книгата кореспондират помежду си в надфабулен ред. В своята последо-

вателност единадесетте наративни творби разгръщат увлекателен мегаразказ за едно пътуване, чието начало е обозначено от първата фраза на повествователя-персонаж като навлизане в друго измерение: „Когато стъпих на едно от най-големите летища в Италия – Малпенса, стори ми се, че влизам в друг свят и друго време.“

Оповестеното „влизане“ провокира усещането за началото на ново пътуване в параметрите на различна и непозната действителност. Внушената рецептивна нагласа контрастира на сугестията, постигната на паратекстуално ниво. Двете последователни заглавия: на книгата – „Полет до Малпенса“, и на първия разказ – „Миланското летище Малпенса“, идентифицират другостта като конкретна географска и социокултурна реалия. Осъществената на ниво заглавие конкретизация заявява близостта на мегаповествованието до жанровите конвенции на пътеписа.

Така в самото начало на читателския диалог с книгата разказването е „предначертано“ като гравитация между характерната за пътеписа фактологичност и художествената условност. Гравитирането към „пътеписните откровения“ се поддържа от взаимовръзката между съдържанието на отделните разкази и новели и графичното оформление на книгата. Поместените на кориците и в книжното тяло снимки на летището, разположените в определен порядък в книгата фотоси – на големия фонтан при замъка на фамилията Сфорца, на крило от замъка, на областния център на Република Сръбска, и „вплетените“ в текстовия масив тифец илюстрации на самолета, на катедралата, разположена на пиаца дел Дуомо в Милано, „визуализират“ атмосферата на посещенията от героя-наратор места и открояват обединяващия мотив за пътуването.

„Раздвоението“ в повествователната динамика между пътеписната конкретика и художествената условност е убедително изразено в първия разказ от мегаповествованието, обособил топоса

„летище Малпенса” и заявил увертюрната си функция в подзаглавието – „Встъпителни думи на автора”. В самоидентификацията си на чужденца пасажер нараторът разпознава летището като уникална реалност – средоточие на „народи и раси”, „кръстопът и място за най-невероятни срещи”. В контекста на удивителното, очертан в разказа – встъпление, се „вписва” метафоризирането на първите впечатления от Малпенса – „свод на света”, от който поемат „невидимите въздушни мостове на човечеството” и един невероятен свят на „странни, объркани и търсещи пасажери”.

В тази симбиоза на различията се ражда поривът към пресътворяването на видяното и преживяното в повествования. Спохожден от натрапчивата мисъл за неразгаданата логика на съдбата и усилията на хората да открият „общия смисъл на великия и безкраен живот”, пътешественикът, озовал се на Миланското летище, осъзнава непреодолимото си желание „да разкаже човешките истории”, с които случайността го среща „под купола на света”.

В разгърнатия от автора калейдоскоп от истории се очертават общи мотиви. „Игра на съдбата”, в чиято изменчивост животът побеждава смъртта, е обединяващото начало в разказите „Извънреден полет” и „Приземяване”. Заглавието на разказа „Приземяване” е метафора на проглеждането за истината в краткостта на един миг. По време на пътуване от София до Малпенса героят на разказа Антони Стоилов неочаквано среща жената, която някога е обичал и с която се е разделил след категоричното ѝ решение да замине за Милано преди близо 20 години. Обявената от вестниците за мъртва в пожара на една катастрофа внезапно „оживява” в мимолетността на полета, за да съживи духа на миналото. Персонажът е структуриран съгласно наративната логика. „Случайно срещнатата” не е назована с конкретно име, тя е идентифицирана като „кестенявата жена с белия костюм”. Нейната „анонимност” се „вписва” в повествованието за странностите на съдбата.

„Приземяване” е първата творба в книгата, която разполага образа на жената в ключовите семантични измерения и го обвързва с метафоричния характер на сюжета. Метафоричното послание на разказа „Окоето на змията” е „въплътено” в идентификациите на женските персонажи, съотнесени към определени библейски архетипове – образите на изкусителката и на змията като

символ на злото. „Проекцията” на „змийското” в откритите поведенчески модели на три различни жени е всъщност израз на гледната точка на героя, ориентиран в центъра на художествения космос, за фаталното женско присъствие в живота, заявено и в разказа „Изстрел в упор”.

Обединяваща характеристика на разказите и новелите от книгата „Полет до Малпенса” е субективизирането на изобразяваната обществена действителност. В центъра на художествения свят на всяка от творбите е ситуиран определен герой, от чиито позиции е проследено конкретно събитийно-ситуативно съдържание. Повествованието разгръща поредица от впечатления и представи, от различни психологически състояния. Очертаните топоси, географските и социокултурни реалии са „вместени” в ползрението на отделни литературни персонажи. В личното време на Спиро Ганев от новелата „Депутатът в отпуската” е „пренесено” разноликото миланско всекидневие, прокрадват се и „лицата” на печатни италиански издания, а ситуацията, в която героят се озовава по време на митинг – концерт срещу правителството, е трансформирана в новина.

Диалогът между субективното и медийното време е заявен като семантичен акцент в разказа „Жената от Пица „Малпенса”, „проектиран” е като повествователен модел в новелата „Отклонение”. Една лична история е проследена в сюжетните очертания на новелата по повод проявен журналистически интерес с амбицията да се превърне в медийно съдържание. Лична история, представена в ретроспективен план, е в основата на сюжетната структура в новелата „Предчувствие за среща”. Субективното време на журналиста Лазар Минев „отразява” „голямото – историческото време”. Героят пренася в съзнанието си епизод от живота в Баня Лука от лятото на 1994 г.

Субективизирането на реалността в творбите от книгата „Полет до Малпенса” обособява друго измерение в темата за пътуването – движение в лични вселени. В двуизмеримото пътешествие – във видимия социално-исторически свят и в невидимите вътрешни светове на героите, мегаразказът разчита значимостта на живота. Повествователните траектории открояват в заключителния разказ на книгата образа едно летище като символ. Символ на самото време – средоточие на различията и неспирен кръговрат от срещи и раздели, в чиято безкрайност пулсира човешката надежда за пребъждането на доброто.

СЛАВЧО ЧЕРНИШЕВ – ПОЕТЪТ...

Георги Николов

Неговата поява в българската поезия е отбелязана с идеологическите изисквания на периода между 50-те и 60-те г. на XX век. Иначе не може и да бъде. Сменената политическа картина у нас поставя пред творците необходимостта да впрегнат дарованията си в канавата на политизацията, шлифованата историческа “достоверност” и удобни лирически герои. В противен случай се обричат на забравя преди да се появят пред широка читателска публика.

Доколко млади тогава автори, сред които е Славчо Чернишев, вярват в искреността на поставените им от социалистическата държава задачи и доколко ги “реализират”, за да съхранят съзнанието си за по-добри времена, не е тема в настоящите редове. Всички творби, включени например в цикъла “*Балтийският вятър*”, са рожба на споменатите задачи. Тук е Ленин. Тук са отблясъците от актуална за времето си световна проблематика – “Предупреждение”, “Персийски мотив”, “Диен-Биен-Фу”... Тук са комунисти пред разстрел, тук – работниците на вече освободения от окови труд. Но ако внимателно се вгледаме в стиховете от цикъла, зад плакатната фасада ще открием овладяното майсторство на римата и опитите ѝ да разчупи тематичните рамки. В този смисъл стиховете на Славчо са “неспокойни” и още тогава търсещи друга харизма. Дори влизащи в противоречие сами със себе си. Защото в “Здравей, капитане!” от същия цикъл чудесните маринистични пейзажи, подсказващи посоката на бъдното авторско развитие, оставят далеч зад себе си политическия привкус. Отричат се от него. Отбягват го и гребенът на вълните изтласква спомените за Димитров, Марек, Цвятко Радойнов и съветски кораби нейде встрани. Те са бледи и мимолетни върху фона на вечната природна красота:

Има вечери южни на кея
с песента на замръкнал рибар
и огромни старинни платани,
и сърца, издълбани по тях.

Има дни като чаша излети
от прозрачно и жълто стъкло,
сини риби, червени медузи
и лимонени тихи листа.
Има даже море, позлатено
от крайбрежния есенен лес.

И пак в този етап на творческо развитие се появяват искрените стихове за чисто, делнично, с нищо ненакърнимо човешко щастие – “Писмо”, “Отговор”, “Човекът”, “Портретът на мама”. Пак тук – “Малък старинен свят”, в който суша и море подканват Славчо Чернишев категорично да се самоопредели – за коя част от планетата ще пее. И той решава за целия останал свой живот:

Живейте си във своя скучен град!
Молете се на прашните икони.
Поливайте саксиите с мушката.
Умирайте във къщите от чам.
А мен ми дайте бурното море,
движението, скоростта, простора,
незнайните далечни ширини
и оня весел и задъхан ритъм,
от който се поражда стихове
и ветрове, и бури, и ракети,
с които утре ний ще полетим
към сините пространства на безкрая,
за да открием нови светове
и да се върнем тука побелели,
ала щастливи като никой друг!

Маринистичната лирика на Чернишев от средата на миналия век, до кончината му през 2000-та г., е илюстрация на българската поезия за морето и нейното развитие в този период. Какво впечатление на автора в специфичната синя материя? Какви предизвикателства отправя, когато докосва крайбрежния пясък под нозете му и когато немилостиво го поздравява сред корабната буря?

Славчо Чернишев се посвещава на морето и делнично, и тържествено. Делнично, защото моряшкият и рибарският труд дават необходимите знания как да го тачи вярно в лирическата изповед. Тържествено – защото познанието, родено в труд, мъки, лишения, празни копнежи и очакване за бряг, върху белия лист се сливат в кипяща

благодарност. Без да търсим хронология, ще се потопим в “Малки морски елегии”. Като предварително кажем, че тук е истинският Славчо – мъдър, но не и остарял. Влюбен в невероятната смесица от багри, носталгични спомени и историческо съвремие... Хвърлил котва на созополския бряг, от който вечно бяга към вълните. Разкъсан между смокиновия дъх на виното и тежките проверки на трудния солен поминък:

ЛЕДЕН ВЯТЪР С ЛЕДЕНИ ЗВЕЗДИ,
уморен от труд рибарски кораб.
Някъде на изток – мътен дим.
Ражда се мъчително просторът.

Няма слънце, няма ален сняг –
Пустота като в исландска сага.
Може ли да съществува бряг
и жена умислена на прага?

Сипва се зората – здрач нечист.
Недоспали, корабите бродят.
Ние сме обречени на риск
и на възхитителна природа...

В българската литература, следователно – и в поезията ѝ, творят два вида маринисти. Едните възпяват морето от брега в красиви, ала кухи рими. Тук, разбира се, изключваме пейзажната лирика. Имаме предвид създаваните ликови морски труженици, вътрешния им мир, палитрата на изживяното. Зад шарената фасада на книгите практически царува само пустота. Другите, “практиците”, сред които е Славчо, ваят грубовато-ласкави човеци, но те излъчват доверие. Защо? Защото са запечатвани в поетичното му съзнание от натура. В делника. В изповедта си, че искат любов и семейство, твърда земя под нозете и чаша смокиново вино. Получат ли тези дарове, бързат да ги поднесат пред олтара на омръзналото им, никога не разлюбено море. Имената на лирическите герои са чути из кривините на старата улица, в задименото кафене. Сутрин при кея с лодки и солени мрежи – Яни, Динката, барба Тодори, Черното... И с обич поетът вмести чертите им в иконата на вечния созополски рибар. Под нимбата ѝ към нас се вира извехтяло от бурното време лице с безброй бръчки. С очи, добри и ласкави към хората. Когато този опърпан светец се смеси с пъстрата тълпа, трудно някой ще го забележи, защото в него няма нищо парфюмирано и романтично:

Той не пие ром – ракия пие.
Пуши трето. Носи прост каскет.

Щом говори с хората – по навик
гледа над главите им, далече –
някъде в безкрайния простор –
като всички стари капитани,
като всички стари морски вълци,
като всички истински мъже.

“Барба Пейо”

Но той съществува и днес като символ на Созопол. Созопол пък – като съдник кой да се слее с морето и кой да остане на сигурния бряг. А морето, тази вечна врата към света, разчупва границите на патриархалното мислене. Зад “несериозните” описания на шумни пристанища, звън на чаши и китари и мимолетна история властно усещахме вплитането на история и съвремие. Митологизирани образи раждат в лириката на Чернишев класическата разнопосочност на човешкото “аз”. Неспокойният дух на Одисей, чарът на Ифигения и Пенелопа, мамещите послания в Сафо и примерът на Колумб кипят в кръвта на идващите поколения. Те захвърлят утвърдения делничен бит, за да копнеят по него далеч в океана. Издигат любовта до степента на едничък житейски смисъл, за да я удавят в сините вълни. Стремят се към тишина и спокойствие в зрелите години пред знайния финал, ала сънуват бури и премеждия. Героите на Славчо Чернишев обладват взаимно изключващи се добродетели и посланията им към читателя са всъщност покана за лишения, изпитания и горчивина. Но те именно най-бързо достигат до съзнанието на люде, търсещи някакъв достоен смисъл в деня си, в живота си, в правото си да бъдеш различен:

Той цял живот мечта
за дворче със лалета.
А броди по света,
по чуждите морета.

И върна се накрая –
спокойно да умре
във бащината стая,
край Черното море.

И той умря... Лалета
на гроба му цъфтят...
И мами пак морето
с далечния си път.

“Лалета”

Поетичната маринистика – пейзажна, трудова, любовна, военна и пр., не може да съществува без символи. Но цялата тази лирика при Чернишев е изградена от два основни символа: човекът и морето. Те са равнопоставени, многобагрен и антагонистично допълващи се. Привидно разпи-

леният в гоненето на химери съвременник е комета, бушуваща от страсти. Тя разсича със светлината си мрака на неизброими поколения и спира укротена едва край морето. А то, привидно спокойно, носи на гребена на вълните си същите страсти, същото несъгласие с тихо съществуване. И с подчиненост пред нечия воля: на създателката му – природата. Двата образа в поезията на Славчо са неделими. Разглеждани сами за себе си, ще бъдат лишени от убедителност и реализъм. Затова и Чернишев ги слива в единството на първичността, от която ще се родят други символи, образи, идеи и римувано повествуване...

За никакви предмети не мечтая.
Заробен от предмети – ще умра.
О нека бъде празна мойта стая,
но нека виждам пътя към безкрая
и неговата морска синева.

Трудно ще възприемем поезията на Чернишев, отделена от вплетената по редовете цетова гама. В нея преобладава оранжевият шрих: “небето пада със оранжев трясък”, оранжеви пясъци без хора, гемията е оранжева и жълта, “ангел бял с оранжеви коси”. Корабите в “Малки морски елегии” са обрасли с оранжева мъгла, роклята на любимата е в оранжево, както и лятото. Този цвят доминира в стиховете и напомня морно слънце, чийто взор гали, или обгаря лирическите герои на Славчо. Около него в луд калейдоскоп се сливат сини дъждове и лилави звезди, пясъчното жълтото на плажа, черни фиорди, бял фар, червени брези. Има ли поет, който в душата си не носи палитрата на света? Дори понякога без да съзнава и това си изключително достойнство? Такива автори светът не е срещал. Цветовете при Чернишев носят конгломерата на изживяното. Подредено в спомени и поднесено в аромата на многообразния, нечакан и толкова по-желан шрих. Лириката на Славчо носи мириса на житейски бунт срещу старостта. Носи праха на пристанища, тъпкан от поколения незнайни нозе и попил сълзите на редица поколения. Чернишев е посланик на непреходния човешки приключенски дух. И, докоснал се до вековечното, той го рисува в стиховете си, за да докосне нашето съзнание и го приобщи до себе си. Като, разбира се, чрез цветовете го издига над делника, толкова тривиален и задущаващ:

Димят в морето сини дъждове
Окапват бавно мокрите платани.
И все по-тежки, зимни ветрове
пресичат с писък пустите лимани.

И гаснат по студеното небе
на залеза лилавите завеси...
Бих искал да съм винаги със теб,
особено в такава тъжна есен.

Интимната лирика на Славчо Чернишев е неотменно свързана с морето, а женските образи в нея сякаш са родени от вълните така, както Афродита. За разлика от редица паркетни маринисти той знае тежката цена на разлъката. Сомотните корабни дни. Страх да влезеш в празната каюта нощем. Трескавото събиране на скромните дарове от рейса, които ще бъдат поднесени на любимата жена, чакаща не тях, а тебе. Привидно слаба в стиховете му, жената при Чернишев е не само равнозначен партньор, а желана опора. Мисълта, че съществува нейде на брега, прави морския труженик силен, желан и добър. Авторът издига жената в поезията си до символ на най-светлия лъч от пристанищен фар, към който са устремени очите на търсещите бряг моряци:

Завръщаха се корабите в здрача,
обрасли със оранжева мъгла.
Бе час, когато всекиму се плаче
за себе си или пък за жена.

Че любовта минава като бора,
като вълна минава с вятър лош.
Че пак ще тръгнат кораби в простора –
но тази нощ е само тази нощ.

Какво, като обобщение, откриваме в поетичното наследство на Славчо Чернишев, освен несъмненото дарование? Искреност. Последователна отдаденост на маринистичните теми в рима. А още: преживявания, които правят творчеството му достоверно, убедително, топло. Подканващо читателя да се предаде на соления му аромат и да избяга далеч от сушата. За да стъпи после на неравностите ѝ друг – обрулен от ветровете, обхтан от корабна работа и вярно оценил достойнствата на семейството, на любовта и чашата смокиново вино. Лириката на Славчо е еталон за маринистика в най-добрия смисъл на това понятие. Тя трудно ще се зарази с преходност във времето. А Чернишев? Сред вълните няма време, няма преходност, няма забвение... Може ли да се забрави лицето на една вълна?

В лилави очертания угасват бреговете.
А ний стоим на дрейф и чакаме нощта...
О, всичките звезди ще паднат във морето
и в нас ще ги разбие последната вълна.

РЕПРЕЗЕНТАЦИИ НА ВЯРАТА В БОГА В ТРИЛОГИЯТА „ЖЪТВА” ОТ КОНСТАНТИН ПЕТКАНОВ

Никола Бенин

Вярата в Бога – това е духовният свят на Петканов, това е безкрайното упование в Божията помощ и спазването на свършената християнска нравственост. Вярата му в Бога се отличава с прилагането в живота на религиозните ценности, от една страна, и от друга – с неотклонния стремеж за достигане до Божията промисъл, до извисяване на духа му до Божественото, духовно пространство.

Никола Бенин

Творбите в българската литература често използват и проблематизират образи, мотиви и сюжети от Библейския текст. Говорим за едно трайно влияние, което служи за опазването на света на човека от греха и злото. В този духовен и нравствен свят човекът е въведен във властта на Бога, който учредява границите на позволеното и непозволеното, на вярата и безверието, на упованието и отричането. Вярата и упованието в Бога са фундаментални душевни състояния, белязали достойното и забележимото човешко пребиваване на земята. Вярата и упованието в Бога, освен че спасява човека на земята, а и духовно го извисява до Божията промисъл на небето.

С това изследване обсъждаме междутекстовата връзка между Библията и трилогията „Жътва” от Константин Петканов, като се съсредоточаваме върху религиозната вяра на романиста, както и върху мотива за *жътвата* и три библейски образа. Ще се опитаме и да изведем религиозната идентичност на Петканов в литературното пространство през 30-те години на миналия век.

Иван Радев в своята статия „Библейският текст – насоки и равнища на естетическа адаптивност в българската литература” прави „бегъл”, но ценен обзор на облика на българската литература във връзка с дела и мястото на религиозните и библейските начала в нея. Той точно и концептуално

задълбочено откроява същностните особености на естетизацията на религиозното чувство и библейските истини в творчеството на авторите от 20-те и 30-те години на XX век. Обобщението, което прави академик Радев, е: „Тая (религиозна, бел. моя – Н.Б.) проблематика поети и белетристи я подемат не като израз на лично съкровени, спонтанни нагласи. За тях тя проговаря вторично, така да се каже по литературен път – чрез заложените в БИБЛИЯТА сюжети, образи и мотиви¹”.

За разлика от творците през 20-те и 30-те години в творчеството на Константин Петканов откриваме освен „сюжети, образи и мотиви”, взети от Библията, и съкровено религиозно чувство, вътрешна присъща нагласа за следване на Божиите истини.

Един от библейските мотиви, който е емблематичен за трилогията и който неслучайно дава името на заглавието, е този на жътвата. Този мотив съдържа същностнодълбинна полисемантичност и представя цикличната неповторимост на живота. Жътвата е конституиращ код на авторовата представа за моделирането на света, доминанта на обредния и трудов комплекс. Тя е ситуирана по различен начин във вертикалната плоскост, чиито ориентир отвеждат по посока на божественото, сакралното, и обратно – към битовото, екзистенциалното. Мотивът за жътвата е ключов за сюжетно-фабулната верига, която изцяло изгражда хомо-

генността на композицията, организира художествения свят и затваря етично-философския цикъл на Битието.

Посредством цикличността на жътвата е представено както постоянното, повтарящото се през годините усърдие и упорство за прибиране на реколтата, така и върховното напрежение на волята и желанието на отрудения и заробен човек да се отскубне от социалното и политическото статукво. Христо – третият син на дядо Костадин, ще остави ученето на занаят в Одрин, за да помага по време на жътва. В контекста на романовата структура жътвата отразява задължителното или предпочитаното включване на индивида в колективния начин на битуване. Дори и синът на Емперата – Стоян, свикнал да гони цял ден овцете, отдаден на волния и индивидуалистичен живот, се поти и труди заедно с другите на пшеничената нива. Тази неотменна обвързаност, тази предрешена всеобщност ще роди духовно изявената личност, чието достойнство и съвест ще проправят пътя на народа в събитията на историческото време. Превъзмогналият се и преобразен родов човек ще навлезе в историята и с едно титанично усилие в полето на една друга кървава жътва ще възвърне изгубената си свобода.

Двата различни смислови кода на жътвата срещаме и в разказа на Йордан Йовков „Последна радост“. Първите думи на дядо Славе, казани в мирно време, внушават представата за реалната, битова жътва и загрижеността на селянина за нейното извършване:

„Жетва. Сто и двацет хиляди жетвари съм турил на чифлика си. Сто и двацет хиляди! Искат хляб, искат вода, искат пари. Огън гори на главата ми, ви казвам, огън!“²

Постоянната му фраза, която произнася този път при изпращането на войниците на фронта, е пресемантизирана и визираща жътвата на войната, която ще покоси хиляди „жетвари“:

„А! Огън, огън гори на главата ми! – говореше той и показваше с ръка хилядите мъже. – Виждате ли ги? Сто и двацет хиляди са. Всички ще ги туря в чифлика си. Кое време е, а?... Жетва, жетва иде!“³

Разнородните представи за жътвата умело са съчетани от Йовков в общия смислов корпус на творбата и наред с трагичната съдба на Люцкан изразяват полюсните епизоди в живота на човека по време на мир и война, на радостта в ежедневния бит и страданието на фронта в Чаталджа, на щас-

тието от живеенето с цветята и фаталното нещастие от невъзможността за откъсването на „стръка бяла лайка“.

Различните времеви отрязъци определят различни съзнания, дават импулс за последователно и неотклонно следване на нееднакви с предходните, макар и допълващи се, ценностни кодове. Синът на Христо – Костадин, (неслучайно се появява цикличната тема бащи – синове) вече няма да жъне на нивата, а като

„Жетваря Христос“ (Анчо Калоянов)⁴ ще жъне друго едно зърно и ще отстранява плевелите в душите на хората. В Евангелието на Матей е казано: „... а по жътва ще река на жетварите: съберете първо плевелите и ги свържете на снопове, за да изгорят; а житото приберете в житницата ми.“⁵ В този смисъл Константин Петканов в трилогията „Жътва“ ни изправя пред прозрението за човешките дела като еманация на съзидателната мощ на Бога, обвързва ни с истината на Вечната книга, интересно и концептуално проектирана в художествената неповторимост на творбата. Ние навлизаме в литературния текст, възприемаме авторовите внушения и осъзнаваме междутекстовата съчетаемост на ежедневната битийност и възвишеното духовното Битие. Цикълът на жътвата моделира развиващото се личностно самосъзнание и възходът на национален дух в „старото време“. Дядо Костадин Пендев ще създаде материална сигурност и икономическа самостоятелност на тополчани, като ги отведе в Елнъзач, където ще жънат „златно зърно“; синът му Христо също ще жъне богатите плодове и със своите действия ще изведе родовата задруга до народна СЪБОРНОСТ в извоюваната самостоятелна църква, а пък неговият син – поп Костадин, ще доведе народа до духовното единение. Така тази родова „Света Троица“ трансформира традицията (цикличността) в бита на рода в исторически път на народа, в запазване и възвисяване на българския ДУХ.

Литературният текст концептуално съдържа освен библиейски мотиви за жътвата и образи от Свещеното писание. Така например в разказа на чудака Маревката са преплетени три библиейски образа – на Света Богородица, на гроздето и на житните класове.

„Това грозде го познавам от дете. Но има едно друго – то пък мирише на босилек. Както миришеше сутрин в росата босилекът – така и то. Света Богородица го е посадила. Зърната му са бели и на слънцето блестят като сълзи. Богородица, като ходила да търси чедото си из света, изморила се и

спряла да си почине в една нива. Класовете се навели и целунали ръка на божията майка, а тя от милост заронила сълзи. Щом сълзите паднали върху класовете, те веднага се превърнали на лози и още същия час дали плод. Чудно грозде е това бяло грозде!⁶”

Образът на Божията майка е пренесен на друго равнище на културата и е свързан с идеята за плодотворното начало в природата. Отново сме свидетели на необикновеното майсторство на романиста Петканов да търси връзките между земното и небесното, между плодотворното начало в битието и вечното възраждане в космическия абсолюти и да гради смисъл. Така образът на Света Богородица смислостворчески се вплита в субстанционалното единство при изначалното съзидание на универсалното, непреходното с животворчеството, с онтологичната екзистентност, за да се осмисли като живот страдание, като митологичен разказ за пътя, който води до чудния плод („Чудно грозде е това бяло грозде!“). В единството на библейските визии със знаковото функциониране на останалите компоненти на романовия текст се проблематизира заложеният исторически смисъл за оплодената с много сълзи и кръв чудна сетнина на свободата. Метафоричен и иносказателен на места, езикът става ясен, когато се обвърже с недвусмислено положената във времето и пространството съдбовност на Пендевския РОД и българския наРОД, закономерно достигащ до плодовете на своята пълноценност и робска освободеност.

Известно е, че библейските текстове посредством притчи и метафори закодират нравствено-философските постулати и устоите на трансценденталната подреденост на света. В Свещената книга се пази дълбоко устойчивата смислова определеност, която нормативно установява както ОПИСАНИЕТО на Божиите дела, така и предПИСАНИЕТО на Божиите откровения. Синтагматичните фигуративни модели са симетрични на вечните и неизменни истини на Битието, в което непрекъснато и вътрешно динамично се съизмерват „образът на света“ и човешкото в него като житейска и практическа необходимост, като ненарушимо битийно равновесие.

Образите на житните класов (хляба) и лозата (виното) са неразривно свързани в Библията и в текста на Константин Петканов. Известно е, че хлябът и виното са символи на Божието тяло и кръв и с тях се извършва тайнството на Светото причастие (Евхаристия). На пасхалната вечеря (седер)

Иисус Христос казва на своите ученици: „Който яде Моята плът и пие Моята кръв, има живот вечен, и аз ще го възкреса в последния ден. Защото плътта ми е наистина храна и кръвта ми е наистина питие. Който яде Моята плът и пие Моята кръв, пребъдва в мене и аз в него.“⁷”

Обвързаните образи на житните класове и лозата в творбата на Петканов символизират единението на човека с Бога. Тялото Господне става „вместилище“ на човешките надежди за спасение, благоденствие и хармония. В аспекта на библейските си кодировки то се разкрива като възможност за духовно сродяване, за съпреживяно Божествено присъствие, за общностна идентичност. Хората от Топола като ревностни християни, пребъдващи в Бога, ще възкръснат от мрака на робството и ще познаят света откъм светлината и свободата. Такава е предопределената съдба на слетия с Иисус човек. Ще обобщим с думите на Николай Бердяев: „Действително само такова вътрешно разбиране на Божествения живот и на Божествената съдба, в неговото най-дълбоко вътрешно сродство с човешката съдба и вътрешния човешки живот, ни дава възможност да разгадаем тайните на Божествения живот, необходими ни да разгадаем метафизиката на историята.“⁸”

Освен чрез реминисценциите от Светата книга в трилогията „Жътва“ религиозната идентичност на българите от Топола разпознаваме и чрез техните богоугодни дела и верски обреди и ритуали.

Човешкото съзнание сакрално обвързва с християнския Бог всичко случващо се в живота. Вътрешната драма на хората и външните социални и политически конфликти се решават винаги с неотменната мисъл за Божията помощ, за висшата благодат на Иисус Христос. Срещата на човека с Бога обаче не е само и единствено в сферата на упованието, надеждата и нуждата за помощ в екстремни ситуации, а преди всичко среща в широкия духовен свят, там, където се дават криле на мъченика и той се научава да се откъсне от суровото притегляне на ежедневните грижи и постоянни неволи. Духът на човека, устремен към свободата, безспорно се крепи вътре, в затвореното родово пространство, и се извисява навън, в полето на историята и божествения универсум. Тук е мястото да припомним думите на Николай Бердяев: „...защото именно свободата е възникването на движението, на процеса, на вътрешния конфликт, на вътрешното изживяно противоречие. Ето защо връзката между свободата и метафизиката на

историята е неразделна. В свободата е коренът на схващането и на Божествения живот като трагична съдба, и на световния живот, на човешкия живот като критична съдба и история.⁹”

Осезателното присъствие на Бога в живота на тополчани се чувства от първите до последните страници на трилогията „Жътва”. Още в първата глава на романа „Старото време” повествователното внимание на Константин Петканов е насочено към различни равнища на безкрайното приближаване на човека до Божиата истина и сила.

Най-напред християнската вяра се обективира с акта на милосърдие, който дядо Костадин Пендев проявява спрямо премръзналите керванджии. (По-късно той ще прояви, както видяхме, същото милосърдие към баба Росафина и внучката ѝ Яна.) Изтъкнахме, че състраданието и благодееянето са крайгълните камъни в системата на християнската религия. Ще затвърдим това наше твърдение с думите на Чарлз Тейлър: „В християнството основното понятие е понятието *agape* или милосърдието, утвърждаването на любовта на Бога към света (Иоан 3:16), която хората, приемайки я, трябва на свой ред да я насочат към ближните си.”¹⁰ Керванджиите се молят неистово:

“Измряхме от студ. Добитъкът ни измръзна. Ако сте християни, подслонете ни.”¹¹”

На фона на тази човешка уязвимост от природните стихии Константин Петканов внушава лесно уловимата идея за нравствената извисеност на християнина, за етичността, която е закодирана в източното православие. Това не е единственото смислово послание, което се носи от този зов за помощ. Още в началото на първия роман в трилогията е експлициран специфичният дискурс на противопоставянето между българите и другите, т.е. турците, както ще се види по-нататък в текста. Свидетели сме, от една страна, на миролюбивата християнска добродетелност, на човечност и благородство в затвореното патриархално общество, и от друга – на подсъзнателна нагласа и инстинктивни импулси за верска общност и оразличаване от другата религиозна система.

В контекста на проецираната граница: християни – нехристияни, се визира идентитетът на българското. Тъй като България е под турско робство и е невъзможно да се говори за национална обо-

собеност и идентичност, единствено съхранените български дух, култура и източноправославна религия емблематизират българската народност. Явно е, че още в началото на романа Константин Петканов поставя явни маркери и скрити стратегически ключове, чрез които в сюжетно-фабулното развитие отключва дълбоки духовни и исторически конфликти.

Въз основа на всичко, казано дотук, можем да обобщим основните постулати на вярата в Бога в трилогията „Жътва”:

Да вярваш и да се уповаваш безпрекословно в Бога.

Да превръщаш постоянно Божиите истини и етични ценности в норми на поведение.

Да бъдеш винаги състрадателен.

Да живееш непрекъснато Богоугодно.

БЕЛЕЖКИ

¹ **Радев, И.** Библейският текст – насоки и равнища на естетическа адаптивност в българската литература. // Библия, фолклор, литература. Велико Търново, Унив. изд. „Св. св. Кирил и Методий”, 1996, с. 80.

² **Йовков, Й.** Събрани съчинения в шест тома. Том втори. София, Български писател, 1970, с. 24.

³ **Йовков, Й.** Пак там., с. 49.

⁴ За Жетваря Христос Анчо Калоянов пише: „Подготвен от примитива на зограф самоук, който изписал от името на всички една нова икона на Христос като жетвар (показателно е, че „покаяният се разбойник” Гроздан краде фалшивия златен венец от иконата на Христос от селската черква), финалът на „Жетварят” наистина скрепва цялото повествование и го повдига над битовото, за да го превърне в Българско Битие.” **Калоянов, А.** Един сюжет от българската политическа митология. [Поп Андрей с топа срещу „Жетваря” Христос]. // Библия, фолклор, литература. В. Търново, Унив. изд. „Св. св. Кирил и Методий”, 1996, с. 210.

⁵ Мат. 13:30.

⁶ **Петканов, К. Н.** Жътва..., с. 155.

⁷ Иоан 6:54-56.

⁸ **Бердяев, Н. А.** Цитир. съч., с. 56.

⁹ **Бердяев, Н. А.** Цитир. съч., с. 61.

¹⁰ **Тейлър, Ч.** Изворите на Аза. [Формирането на модерната идентичност]. София, Сонм, 2003, с. 265.

¹¹ **Петканов, К. Н.** Жътва..., с. 32.

МЕТОДИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ И АНАЛИЗ НА ИНФОРМАЦИОННИЯ РИСК

Доц. д-р Мариана Петрова

Информационната сигурност¹ цели да предпази информационните ресурси на организацията, без да бъде в противоречие с безопасността на персонала, законите и нормативните актове, както и общоприетите морални принципи.

Най-добрият начин за защита на информацията е в категоризацията на информационните масиви, правилното дефиниране на рисковете за всяка категория данни и изготвяне на финансово изгоден план за смекчаване или ефективно третиране на тези рискове.

1. CRAMM – Central Analysis And Management Method

CRAMM – Английски метод за оценка на риска, съобразен с изискванията на ISO 27001 и дава общо решение на въпросите свързани с риска. Може да се използва като инструмент за бърз анализ на риска или задълбочен анализ. Чрез него може да се получи много информация за организацията и нейните цели.

Първата версия е разработена през 1987 г. с помощта на най-добрите практики на британската индустрия и правителство. CRAMM V5.2 може да се намери в експрес и експерт версия.

Методът CRAMM описва около 400 вида активи, 25 различни заплахи и детайлно разглежда 3500 мерки, категоризирани според различните аспекти на сигурността. Всяка мярка има референтен номер, описание, минимална и максимална стойност на различните щети, ефективност на мярката, индикатор за разходи, препратка към алтернативни мерки. Активът данни е много важен елемент за по-нататъшното изчисляване на риска в този метод и се извършва много прецизна оценка по отношение на конфиденциалността, интегритета и достъпността. Класифициране на заплахите и уязвимостите е изходна база за създаване на т.нар. Матрица на риска, посредством която се определя действителния риск. При вземането на решение, кои мерки ще се прилагат CRAMM осигурява отделен процес и по този начин дали една мярка ще бъде подновена или не, зависи от специфичните критерии на организацията.

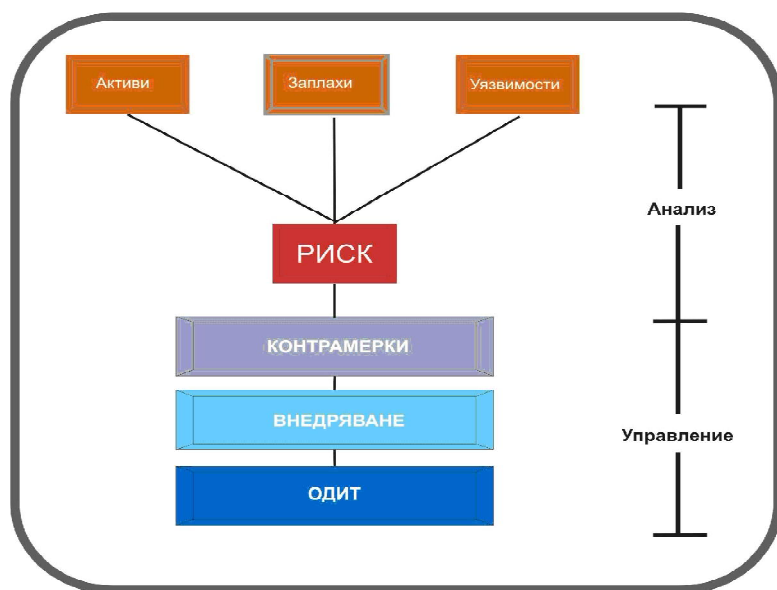
Методът CRAMM има 3 стадия: установяване на целите свързани със сигурността; оценка на риска и изисквания за сигурност; избор и внедряване на контроли. Този метод предлага много добър подход за оценка на риска, отчитайки вероятностите и последствията. Широко използван е във Великобритания, НАТО, Чехия, Холандия, националното здравеопазване. Предимството на CRAMM е в чек листата му с контрамерки. (1)

2. CRISAM – австрийски метод за корпоративния риск.

Разработен е от Calpana Business Consulting GmbH в Линц през 2001 г. като предизвикателство да управляваме несигурността на бъдещето днес. Последната версия е 4 от 2009 г. Включва информация от поредицата от стандарти ISO/IEC 27000, ITIL, CobIT и австрийското ръководство за

¹ Информационната сигурност според ISO/IEC 27001:2006 ISMS е съвкупност от три елемента: конфиденциалност – осигуряване на достъп до информация само на тези, които имат право на това; цялостност – опазване на точността и целостта на информационните методи и методите на обработка; наличност на информацията – осигуряване на наличност на информация към упълномощени лица, когато е нужно.

безопасно използване на информацията. Четири са основните документа, които трябва да бъдат определени от ръководството, на най-високо ниво (фиг. 2.).

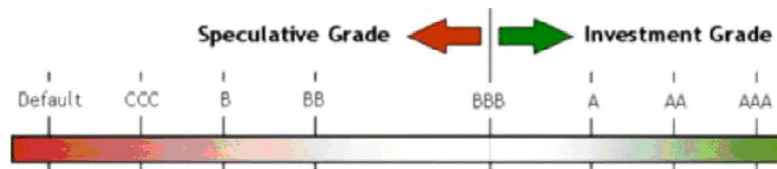

Фиг. 1. CRAMM метод [18]

Фиг. 2. Основни документи в CRISAM

Първият документ очертава рамката на по-нататъшния процес за оценка на риска. На базата на разработен от Standards & Poors's рейтингов модел за класификация (фиг. 3.) се определя състоянието на системата. „AAA” е най-високият рейтинг, а „BBB” отразява състоянието към момента.

Фиг. 3. Standards & Poors's рейтингов модел

CRISAM предлага възможност точно да се определят собствениците на всички активи, с помощта на съществуващата система за рейтинг, и детайлно описва всички процеси в така нареченото *Дърво на грешките* (фиг. 4.), като по този начин много лесно могат да се идентифицират критичните елементи. Отправна точка за техниката Fault Tree Analysis (FTA) – Анализ посредством дърво на грешките, е най-важното нежелано събитие и посредством дървовидна диаграма се анализират факторите, които го причиняват. Оценката на риска се извършва също по рейтингов модел.

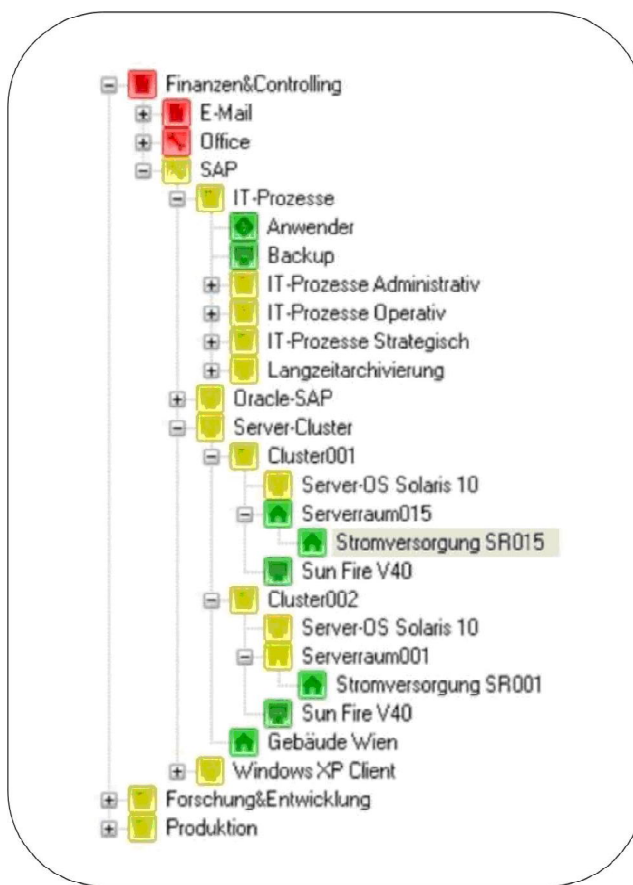
3. OCTAVE – Operationally Critical Threats Asset and Vulnerability Evaluation

– оперативни критични заплахи на активите и оценка на уязвимостта – безплатен американски метод, създаден през 1999 г. в Carnegie Mellon University в сътрудничество с CERT и използващ секционен-базиран подход за идентифициране на съществуващите рискове. (фиг.5.)

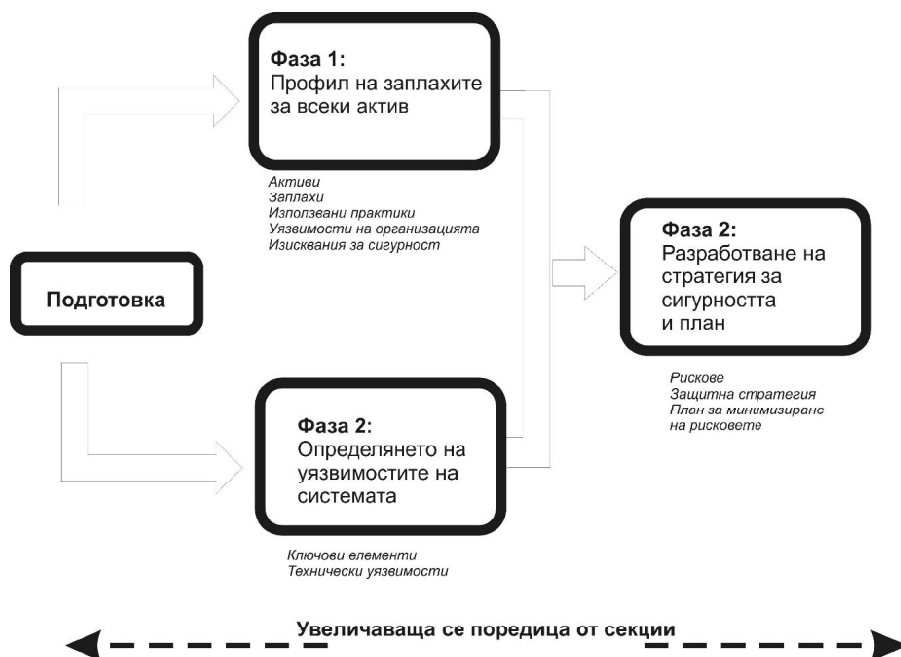
OCTAVE S е специална версия за малки организации, а OCTAVE Allegro се фокусира върху информационните активи. Изпълнението на OCTAVE метода е зависимо от подкрепата на персонала в организацията, затова в подготвителната фаза се прави избор на аналитичен екип, който ще изпълнява отделните стъпки на процеса. Хората – техни специални умения, също се считат за актив в този метод.

4. EBIOS

EBIOS – френски метод, разработен през 1995 г., за нуждите на френското правителство от ANSSI – Информационна агенция за сигурността на националните системи. Из-

Фиг. 4. CRISAM Дърво на грешките

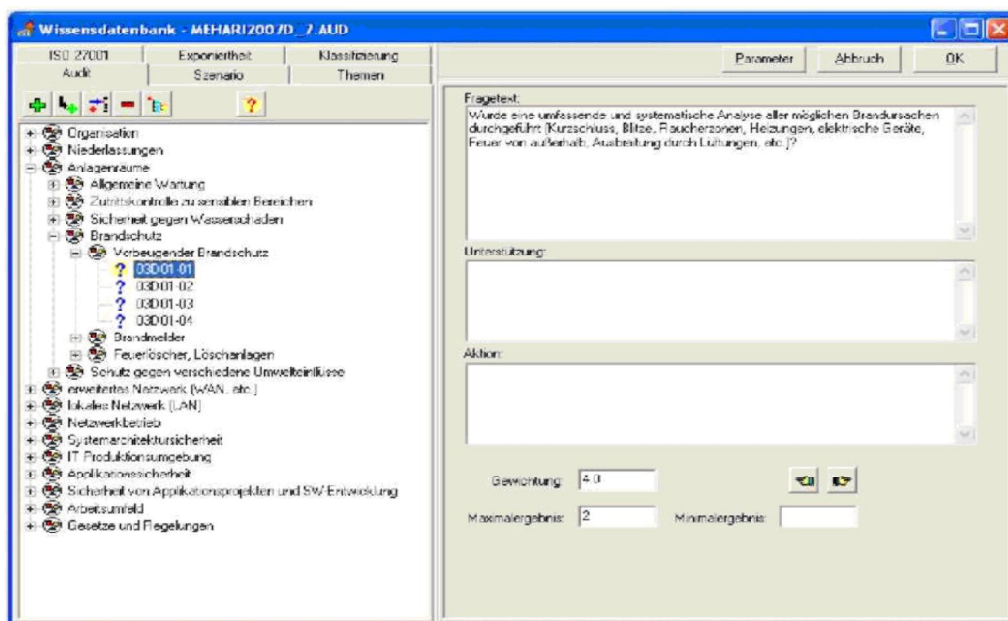
Фиг. 5. OCTAVE Процес на управление

разява нуждите и определя целите, свързани със сигурността. В софтуера EBIOS са интегрирани въпросници, целящи да генерират база от данни за организацията и нейните цели, да ги идентифицират, документиран в този инструмент и с помощта на които да се направи последващ анализ на риска.

Лицата, извършващи оценка на риска, не е необходимо да имат специфичен опит, тъй като оценката на потребителите, дадена в тези въпросници, е от решаващо значение за по-нататъшния анализ. Важна част за прилагането на този метод е *анализ на изискванията* – да се определят критериите, на които отговаря рискът, както и специфичните нужди на организацията, свързани със сигурността. На базата на анализа на заплахите и уязвимостите EBIOS предоставя списъци с произхода на атаките в сигурността, причината за заплахите, уязвимите активи и формулира потенциалните последици за организацията. Определянето на критерии за избор на подходящи мерки за противодействие на риск, не е част от този метод.

5. MEHARI (Risicare)

MEHARI е безплатен метод, разработен от френската неправителствена организация CLUSIF. Софтуерът с който се прави анализ на риска за определени отрасли на бизнеса се нарича Risicare (фиг.6). Разработен е през 1998 г. от френската компания BUS S.A. и предоставя модел за управление на риска на базата на каталог от проверки свързване със сигурността. Основният елемент в анализа на риска е одитът, който по различни критерии извършва оценка на съществуващия риск и включва списъци със мерки.

Фиг. 6. Risicare

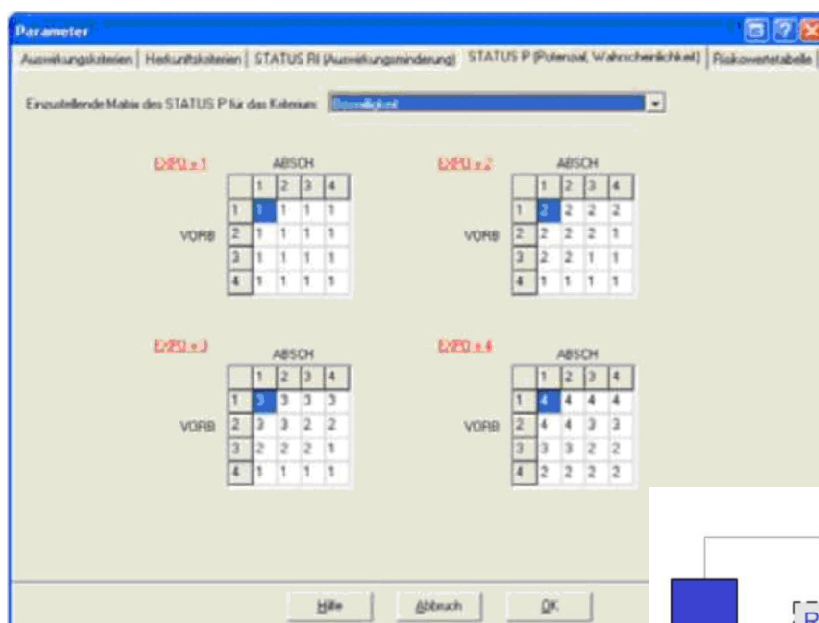
Технологията, използвана в Risicare на метода MEHARI, използва сценарии за идентификация на съществуващия риск.

Всеки сценарий е с уникално име и се отнася за определен актив на организацията, като го анализира на база критериите – поверителност, цялостност и наличност. Методът MEHARI позволява оценка на риска за организацията, посредством матрица на потенциалните заплахи и вероятността от тяхното възникване. (фиг.7.)

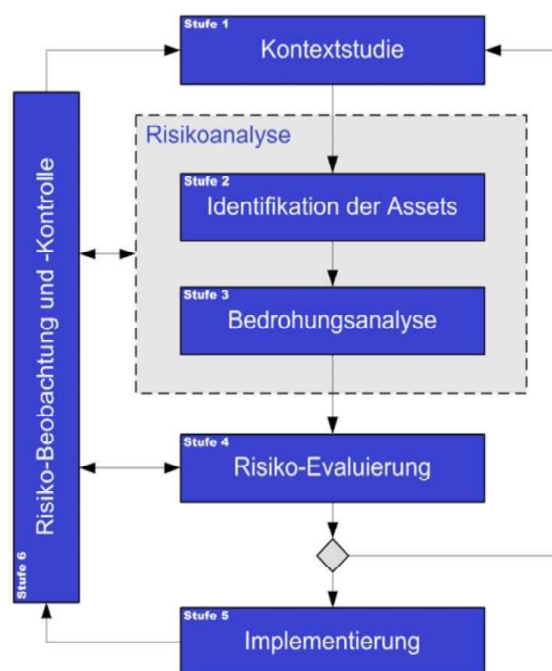
6. ARIMA

ARIMA е нов метод за управление на риска, разработван в Австрия, който се опитва да развие по възможно най-добрия начин процеса описан в ISO/IEC 27005 на базата на съществуващите методи – EBIOS, CRISAM, OCTAVE и CRAMM. За целта е разработен нов модел за изчисляване и

оценка на риска. Процесът при този метод е почти идентичен на ISO/IEC 27005, но етапите са намалени, което внася по-голяма яснота и е улеснение за организациите (фиг. 8.). В първия етап се определя политиката за сигурност на информацията, съгласно изискванията, целите и нуждите на организацията и съобразена със законовата и нормативна база.

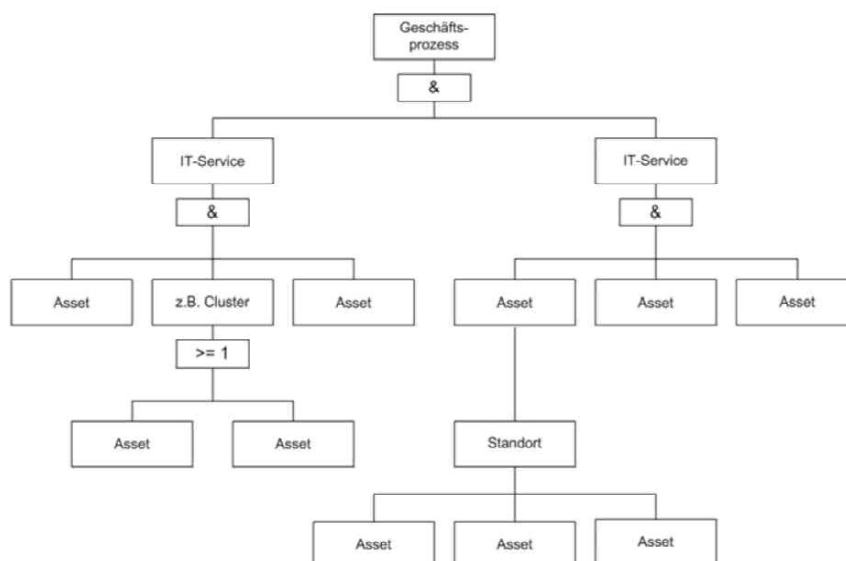
Фиг. 7. Risicare матрица

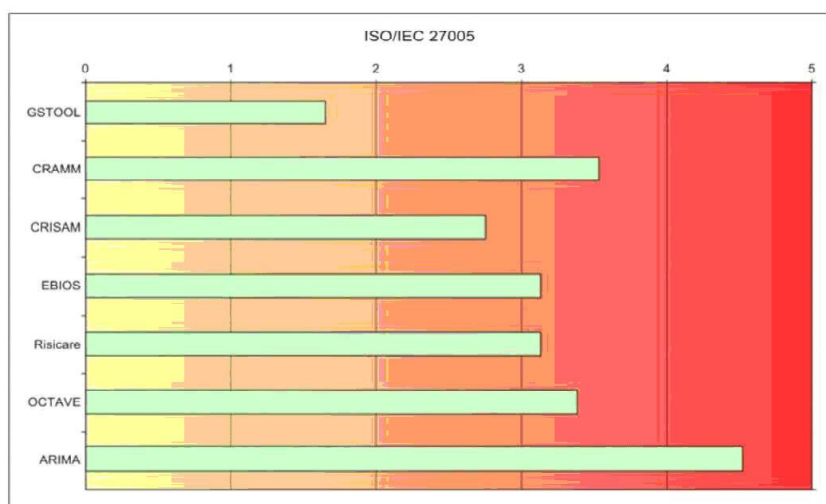
Фиг. 8. ARIMA процес

Дървото на услугите (Tree Service) (фиг. 9) е ключов компонент от този метод и с негова помощ се идентифицират активите за всеки едни процес в организацията. Всеки актив е обвързан с пет категории заплахи – форсмажорни, организационни пропуски, технически грешки, вътрешни заплахи и външни заплахи. Приложен е и списък с 40 потенциални заплахи и техните източници. За пълна и ефективна реализация на този метод се разработват и списъци с уязвимости, съпоставени със идентифицираните заплахи, както и мерки за противодействие и анализ на риска.

Чрез инструмента за реализация на метода ARIMA, който е web-базирано приложение, се очаква да се генерират и примерни доклади за управление. На фиг.10 е показано съотношението между ARIMA и останалите методи за управление на риска по отношение на цялостното изпълнение на стъпките на процеса, описан в ISO/IEC 27005.

Фиг. 9. ARIMA Tree Service [11]

Фиг. 10. Съотношение между ARIMA и останалите методи [11]

Заключение

Информационната сигурност зависи от хора, процеси и технологии. Хората следват процеси и използват технологии, за да предпазят информационните ресурси. Игнорирането на който и да е от тези елементи е равносилно на игнорирането на информационната сигурност като цяло.

Информационната сигурност изисква нови начини на мислене и поведение в рамките на информационните системи и мрежи.

Сигурността на информацията и управлението на риска е инвестиция, насочена към намаляване на оперативните разходи или разходите при разкриване на нови източници на печалба.

РЕЗЮМЕ

Управлението на информационната сигурност и информационния риск е концепция, която съдържа схващането, че организацията съществува, за да предоставя услуги за потребителите в съответствие с техните нужди, и да гарантира икономически най-ефективното използване на ИТ активите и информацията. Разгледани са методи за анализ на риска съгласно ISO/IEC 27005:2009 – GRAMM, CRISAM, OCTAVE, EBIOS, MEHARI, ARIMA.

ABSTRACT

Information security according to ISO / IEC 27001:2006 ISMS is a combination of three elements: confidentiality, integrity, availability of information. It aims to protect the information resources of the organization without being in conflict with the safety of the personnel, the laws and regulations and generally accepted moral principles.

The management of the information security and the information risk is a concept that contains the understanding, that the organization exists to provide services to the users according to their needs and to ensure the most cost-effective use of IT assets and information.

The article discusses methods for risk analysis in accordance to ISO/IEC 27005:2009 – GRAMM, CRISAM, OCTAVE, EBIOS, MEHARI, ARIMA.

ЛИТЕРАТУРА

1. ISO/IEC 27001:2006 ISMS – Requirements
2. ISO/IEC 27005:2009 Information security risk management
3. Регламент № 460/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 10 март 2004 г. относно създаване на Европейската агенция за мрежова и информационна сигурност (OБ L 77,13.3.2004 г., стр. 1)
4. BS 31100:2008 Workshop on British Standard – Code of practice for Risk Management
5. British Standards Institution – <http://www.bsigroup.com/>
6. <http://www.iso27001certificates.com/>
7. Angengerbauer, G.: *CRISAM Philosophie*. Calpana Business Consulting GmbH, April 2006. Vom Hersteller erhalten.
8. Alberts, Cristopher und Auder Dorofee: OCTAVE Threat Profiles. CERT <http://www.cert.org/archive/pdf/OCTAVETHreatProfiles.pdf>
9. BUC S.A.: *Users Guide of RISICARE 2007 Enterprise*, 2007
10. Edward J Humphreys – WS 2011-12, Information security risk management, Hagenberg University, Austria
11. I. Schaumüller – Bichl WS 2011-12 – Information Risk Management, Hagenberg University, Austria
12. Prokein, Oliver: „IT-Risikomanagement“, Februar 2008
13. Woody, Carol: *Applying OCTAVE: Practitioners Report*. Carnegie Mellon University, <http://www.cert.org/archive/pdf/01tr016.pdf>
14. <http://www.cep.eu/en/home/>
15. <http://www.mastercontrol.com/company/>
16. <http://www.quality.government.bg/page.php?sitemap>
17. <http://www.net-security.org>
18. Insight Consulting: *CRAMM v5.1 Information Security Toolkit*, [http://www.cramm.com/files/datasheets/CRAMM%20\(Datasheet\).pdf](http://www.cramm.com/files/datasheets/CRAMM%20(Datasheet).pdf)
19. Insight Consulting: *The Logic behind CRAMMs Assessment of Measures of Risk and Determination of Appropriate Countermeasures*, <http://www.cramm.com/files/techpapers/CRAMM%20Countermeasure%20Determination%20and%20Calculation.pdf>
20. Martin, Kevin C&Artur Perez: *GAMP 5 Quality Risk Management Approach*. 2008, <http://www.vialis.ch/fileadmin/files/imgs/pdf/Newsletter/08MJ-Martin.pdf>
21. <http://www.clusif.asso.fr/fr/production/ouvrages/pdf/MEHARI-2007-Risikoanalyse.pdf>
22. <http://www.enisa.europa.eu/>
23. <http://www.sec.gov/about/laws/soa2002.pdf>
24. <http://www.nist.gov/index.html>
25. <http://www.moody.bg/>
26. <http://www.cpdp.bg/>
27. <http://www.cramm.com/>
28. https://www.bsi.bund.de/EN/Home/home_node.html
29. <http://www.ssi.gouv.fr/en/>
30. http://ec.europa.eu/governance/impact/index_en.htm
31. <http://www.iseca.org/>
32. <http://www.emsa.europa.eu/documents.html>
33. http://www.a-sit.at/de/allgemein/asit_en.php

РУСЕНСКИЯТ ДЪРЖАВЕН АРХИВ НАВЪРШИ 60 ГОДИНИ

Тодор Билчев

Датата – 17 октомври 2012 г. Времето – слънчево, топло, есенно пъстро, цели 31° С!). Мястото – Пленарна зала на Русенска община. Събитието – Русенският държавен архив чества 60 години от своето създаване. Какви по-добри условия за истинско, голямо, заслужено празненство! „Хранител на памет и дух” – така назоваха русенските архивисти изданията от тях специално за празника юбилеен сборник, в който между многото полезни слова е записано и това, че *„Шестдесет години е достатъчно достойно изживяно време за един човешки живот. Шестдесет години не са чак толкова голям период за функционирането на една институция. Но шестдесет години сами по себе си напълно стигат както за житейски, така и за каквито и да е институционални равнометки, които хората понякога правят.”* А сега предстоеше тържествената част. На нея се явиха както бивши директори и служители, така и високо ценени дарители или техни достойни родственици, присъстваха много гости и журналисти. „Уважаеми господин областен управител, господин кмете, господин председателю на Държавна агенция „Архиви”, скъпи гости! Добре дошли на юбилейното честване 60-годишнината от създаването на Държавен архив – Русе!” – с такива встъпителни слова, по предварително добре подготвения от началника на Русенския архив Йордан Борисов

сценарий, водещият Любомир Кънев, артист от Русенския драматичен театър, постави началото на грандиозното тържество.

В залата присъстваха заместник-кметове на Община Русе, заместник-ректорът на Русенския университет Юлиана Попова, директорът на Висшето училище по агробизнес и развитие на регионите, кметът и заместник-кметове на Община Две могили, директорът на Дирекция „Регионален държавен архив” – В. Търново, директорите на Регионален исторически музей и Регионална библиотека, директорът на Регионална служба по заетостта, директорът на Дирекция „Бюро по труда”, представители на държавни и

обществени структури, ветерани на архивното дело, дарители, гражданство, колеги от Държавните архиви в страната. Пръв поздрави своите колеги самият ръководител на Държавна агенция „Архиви“:

Мартин Иванов – председател на Държавна агенция „Архиви“:

За мене е изключителна чест, и съм развълнуван, да бъда тук сред вас в това мило тържество, което е организирано от колегите от Русенския архив. Благодаря им за огромните усилия, които са положили за това организиране. Мога да ви гарантирам, че всичко направено тук

беше направено изцяло от тях, с техните усилия, с техните контакти. За съжаление, поради тази тежка финансова криза в света ние не бяхме в състояние много да им помогнем от София, поради което искрено се извинявам. Аз познавам много добре Русенския архив от десетки години, тъй като съм работил в него, както имах възможност да споделя преди малко пред журналистите отвън, и в ледени и мразовити читални, при температури близо до нулата, заедно с г-н Тодор Билчев, така и в жегата на тези ужасни русенски лета, които всъщност вие познавате. Познавам техните проблеми, знам огромното им желание за работа и съм им много благодарен, че толкова професионално успяват да опазват паметта не само на страната, но и на този прекрасен град Русе, който, макар и неформално, е бил истинската столица на България през годините до Балканските войни поне.

Тъй като, днес е празник – 60-го-дишнина, отварям скоби, 60 години за един човек може би са твърде много. На 60 години всеки един от нас влиза в своята златна възраст. За една институция като Държавен архив, обаче, 60 години е съвсем в началото, първите стъпки. И много от вас, които са тук, доста почитатели и приятели на Архива, моля да ни извините за първите проблеми, които, може би, сме ви създавали през тези години. Надявам се, че през останалите много повече 60 пъти по 60, ако може да използвам един библейски израз, нали така, модифициран, Архивът ще се превърне наистина в институцията, която опазва и съхранява националната памет и паметта на града и региона.

И в самия край, тъй като, както споменах преди малко, годишнините са повод повече за обръщане не толкова назад, а напред в бъдещето, струва ми се, че малцина от нас си дават сметка как пред очите ни по един, може би невидим начин, се разгръща една революция. В последните 5 000 години за първи път в човешката история се променя средата, носителя, върху който ние записваме случващото се около нас. След глинените таблички и каменните надписи преди, може би, повече от 5000 години, които са прераснали и са прехвърлени върху пергамент и хартия, днес информацията започва да се записва по съвсем различен, електронен начин. Това, без съмнение, ще промени радикално изискванията към Архива като институция, но и към архивистите като колегия и като професионална подготовка. Едно е да опазваме документи, които са написани на хартия, за които основните проблеми ще бъдат, плесента, гризачите, влагата или пък пожарът, съвсем друго е да опазваме електронни документи, които, както се казва, са електронни модеми, т.е. направени на програма word, pdf и др., а след това са скрепени с електронен подпис. Документи, които само при едно кратко спиране на тока за няколко минути, спиране на охлаждането или прегряване на сърварите могат да изчезнат за секунди, документи, които след няколко години, ако не бъдат предадени в Архива, няма да разполагаме с технологични възможности да ги отворим и да ги прочетем. Подобни случаи вече имахме през тази година. В началото на годината няколко от нашите териториални архиви в страната се обърнаха към централното управление в София

с молба да им помогнем да отворят едни така наречени „меки“ дискети. Може би някои от вас си спомнят как навремето имаше такива дискети, 5,4 инчови, в които се съхраняваше информация от Централната избирателна и няколко регионални комисии в началото на 90-те години. След няколкомесечно търсене успяхме да открием подобно флопи, но не разполагахме и се оказа, че в България никоя институция не разполага със софтуер, който да прочете тази информация. Всички ние рискуваме това, което правим днес в момента да не остане в Архива, да не остане спомена за него не защото не са запазени документите, не защото е имало някой, който е дошъл и ги е изгорил или унищожил, а защото не сме се сещали, че технологиите се променят много бързо.

Познаването на тези рискове, на тези проблеми още сега, в самото им начало, преди дори стартирането на електронното правителство, надявам се, Архивът ще се превърне в една важна интегрална част от електронното управление на страната и ще бъде достатъчна гаранция за това, че тези проблеми могат, ако не да бъдат изцяло, то поне до голяма степен избегнати и една България, която има 13-вековна история, в момента съхранява архив от 100 линейни километра документи, а една държава като Естония, която има едва 20-годишна история съхранява 80 линейни километра. Значи сами може да си представите колко много е загубено, колко много е разпиляно, а ние имаме моралния ангажимент да опазим тези неща. Знам, че не сте вие хората, които трябва да убеждавам, тъй като самото ви присъствие тук е достатъчно свидетелство за това, че вие милеете за паметта на региона, за паметта на нацията. На колегите от Русенския архив пожелавам един добър празник.

Поздравителни адреси поднесоха заместник-областният управител Веско Маринов, председателят на Общинския съвет засл. проф. Васил Пенчев, зам.-кметът Иван Григоров, директорът на Русенската библиотека Теодора Евтимова, зам.-ректорът на Русенския университет доц. Юлиана Попова и др. Предварително бяха получени поздравителни адреси от министъра на здравеопазването Десислава Атанасова и русенските

народни представители Пламен Нунев, Светлана Ангелова, Даниела Миткова и Петър Даскалов.

Тържеството навлезе в разгара си. Водещият с патос обяви: „С поздрав към всички, да посрещнем на сцената танцьорите от клуб „Настроение“ с ръководители сем. Деспотови!“ И се завихри шеметен виенски вальс. Публиката бе очарована от брилянтните танци, а сред нестихващите аплодисменти Л. Кънев призова: „Сега ще покана на сцената началника на тази уважавана институция г-н Йордан Борисов за тържествено слово!“

Фрагменти от приветствието на Йордан Борисов, началник на Държавен архив – Русе

– Русенският държавен архив вече стана на шестдесет. Това, разбира се, не е чак толкова дълъг период за функционирането на една институция, но е съвсем достатъчен за едно кратко стъписване пред неумолимия ход на годините, за обръщане поглед назад и завръщане до началото. За тези години институцията извървя своя път на утвърждаване и обществено признание. Днес отправяме поглед далеч напред, но отново и отново ще се връщаме към началото, защото памет и дух на предците ни са вплетени в едно –

стремеж за съзидание. И документите го разкриват – с вълненията, ентузиазма, страстите, гордостта, униинето и после пак – стремеж, вълнение, гордост... докато вятър ще замече стъпките им, първо страстите, после времето ще ги погълне! Съхраняваме тези достигнали до нас човешки частици от всемирния живот. И разказваме за хората – за техния дом, за тяхното семейство, за добродетелите им, отношението им към народ, държава, религия, политически партии, образование и култура.

МИНАЛОТО

Кратката историческа архивна хронология започва с Указ № 515 на Президиума на Народното събрание от 10 октомври 1951 г. и последвалото го министерско постановление от 18 април 1952 г., с което се създават 12 окръжни архива и Русенският е един от тях. До тази година документите са под разпореждането на МВР. За сравнение – Националният архив на Франция е създаден със закон през 1794 г., като част от революционните промени на Великата френска революция. Но това е само едно сравнение.

Смело мога да кажа, че Русенският архив се нарежда сред големите архиви в България, с богатата документална информация за обществено-политическия, стопанския и културен живот не само за региона, а и за страната. И това не е случайно! Самото местоположение на Русе е предопредило цялостната историческа съдба на крайдунавския град – римски пристанищен кастил, столица на обширен по територия Дунавски вилает, изходен пункт за Европа. Русе всъщност е столицата на България по време на османското владичество. Тук са предприети мащабни преустройства, невиджани нововъ-

ведения, революционни стопански промени. За всичко това са се отлагали документи, спомени, предания. Тук 11-те консули на европейските държави са отправяли своите доклади за случващото се. След Освобождението Русе продължава до края на XIX век да бъде неофициалната столица на България. Предприемчиви хора превръщат града в голям търговски индустриален, пристанищен, банкерски и духовен полис. Затова Русенският архив разполага с богати и уникални фондове и се нарежда сред най-големите документално-информационни центрове.

От 1952 до 1962 г. Русенският архив обслужва също Разградски и Силистренски окръзи. Не е било лесно на първия служител Пенчо Неделчев да намери сграда, да организира събирането на документи. Помагат му първите сътрудници – Златка Пенчева, Надежда Станева, Пенка Лачкова и Милка Николова. Те издирват и комплектват и първите фондове: на Русенска градска община с 224 а.е. за период 1885–1944 г., Областна дирекция с 420 а.е. за период 1879–1944, Околийско управление с 240 а.е. за период 1895–1944, Областен съд, Апелативен съд, Еврейската община, Църковно-народна община, Доростоло-Червенска митрополия с 1675 а.е. с период 1851–1949 г., Русенско градско читалище „Зора”, Русенска търговско индустриална камара, Католическа митрополия, Комитет за проучване и написване история на Русе и още много интересни фондове, за да достигнат днес 1953 фонда, с 255 294 архивни единици. Предадените документи на БКП са 1045 фонда. Личните фондове са 168 с 14 388 а.е. на изявени поборници за освобождението на България, политици, учители, юристи, музиканти, скулптури, сценографи, общественици. 615 са спомените и 1245 са частичните постъпления.

Съхранената богата документална информация е обект на проучвания от изследователи, специалисти и граждани от страната и чужбина. Тя е в основата на документални и игрални филми, (последният е за 60-годишнината, „Панайот Хитов – между легендата и истината”, „Възторзите и огорченията на Никола Обретенков”, „Горяните от равнината”, „Шест жени”, „Кървава сватба” и др.) на театрални и исторически пиеси (адаптацията на „Хъшове), на сценки и чествания. В библиотеката на читалнята на архива съхраняваме многото подарени научни монографии, на-

учнопопулярни книги, дисертации, регионални истории, документални сборници, публицистични книги. Отделно е ползваната информация от държавни и общински институции, неправителствени организации, политически партии, физически и юридически лица.

Русенският архив има традиционно добри взаимоотношения с Регионалния исторически музей и Регионална библиотека. Провеждаме съвместни научни конференции, кръгли маси, изложби, представяне на новоизлезли книги с ползвани книги, документи и веществени доказателства. Документалната информация от архива беше използвана от хиляди граждани (80000) за доказване при реституция на земята, на едрата градска собственост, складове, дворове, за извършените политически репресии преди и след годината 1944-та.

КОИ СА ДНЕСНИТЕ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД АРХИВА?

Бързото развитие на технологиите и електронните комуникации изисква гъвкаво и всеобхватно пренастрояване на експерти и специалисти. Създадената вече нова Информационна система в държавните архиви се нуждае от добре подготвени кадри, които да разкрият информацията и вида на документите в Интернет пространството. Потребителят на документална информация, независимо от времето и пространството, може да се докосне и да ползва богатството на архива. Тъкмо това е и целта на институционалния сайт на Държавна агенция „Архиви” – в обозримо бъдеще целият справочен апарат да бъде достъпен он-лайн. Това се постига чрез процеса на дигитализация. Създаденият дигитален документ улеснява достъпа, като осигурява съхранението на оригинала, без да го заменя. Дигитализацията позволява привличане на нови ползватели. Създадените дигитални колекции засилват обществен интерес, увеличават интензивността на ползване.

Разбирането на идеята за дигитален архив включва най-общо: избор на документ, подготовка на метаданни (анотация), сканиране, контрол на качеството, създаване на регистър или библиотеката за ползване на сканираните материали.

Русенският архив в това отношение може да предложи много документи и предстои десетки

години работа. Само тази година архивът подготви повече от 5000 дигитални обекта.

КАКВО Е НЕОБХОДИМО?

Първо: Подготвени високотехнологични кадри с осигурено добро заплащане на техния труд. Второ: осигуряване на съвременна техника/компютри, скенери, апарати за превръщане на микрофилмите в дигитални обекти. Трето: подходящи условия за работа – оборудвани кабинети.

КОИ СА БЪДЕЩЕТЕ ПЛАНОВЕ?

На първо място и то с помощта на кмета на общината, областния управител, депутатите от ПП ГЕРБ, председателя на ДАА да успеем да преместим читалнята, експертите и част от най-често използваните фондове в центъра на град Русе. Не му прилича на Русенския архив да се помещава в двора на бивш завод! В това отношение имаме пълната подкрепа на всички, които правят всичко възможно това да се случи, за което им благодаря тук пред вас.

На второ място е обогатяване на НАФ с документи за прехода. Архивът не може да покаже и страница от документ за прехода. Документите са прибрани в местните политически лидери и частни лица. Имам амбицията да проведем серия от срещи с тях и ги убедя да дарят тези документи и те останат за поколенията. Съзнавам, че задачата не е лека, но трябва да го направим. Същото се отнася и за неправителствените организации, които имаха бурна дейност, подготвиха и реализираха много проекти от социалната и политическата сфера, но в архива няма отложен ни един документ.

С амбицията сме да издирим и поканим на среща наследниците на известни русенски фамилии, общественици, политици, предприемачи, културни дейци, спортисти, военни, на хора дали своя труд и допринесли за подобряване облика на европейския ни град. Документите за тяхната дейност не бива да се погубват! Те са ценни за нас и поколенията след нас!

Уважаеми гости, колеги, приятели, с моето тържествено слово исках само да скицирам образа на Русенския държавен архив. Знам, че всеки, който иска да се запознае повече ще бъде добре дошъл при нас И знам също, че вие ще го направите. В края няма да пропусна да ви направя съпричастни към едно от написаните слова за

нас в Книгата за впечатления: „Работила съм в много архиви, и в България, и извън нея и никъде не съм получавала толкова грижа, внимание и разбиране, както в ДА – Русе. Искam от сърце да благодаря за прекрасното отношение и искреното желание на колегите да помогнат с каквото могат”. От тази трибуна и аз им благодаря, защото те са професионалисти, всеотдайни в работата си, с идеи и предложения. Работят в екип и с чувство на отговорност да съхраним и предадем документалната памет на идващите след нас. Благодаря им от сърце за тяхната всеотдайност!

От сърце искам да благодаря също на хората, които са съпричастни с проблемите на Държа-

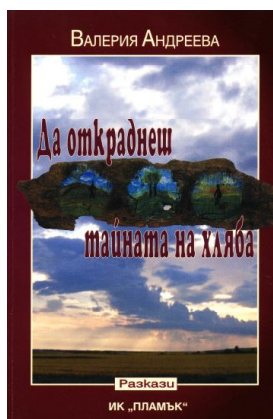
вен архив – Русе: кмета на община Русе г-н Пламен Стоилов, областния управител г-н Стефко Бурджиев, на кмета на Община Две могили Николай Христов, директора на Регионална дирекция по заетостта г-н Драгомир Николов, директора на дирекция Бюро по труда г-жа Петя Любомирова, на директора на Училище за европейски езици г-жа Добромира Николова и на Пламен Иванов – директор на СОУ с преподаване на немски език; на спонсорите за това мило тържество – всички ПП кооперации от община Две могили, ВиК-Русе, Русе техноресурс, Агрофактор Бяла, кооперацията от с. Обретеник, Интертранс-Русе, ЕТ „Дайма”, издателство “Авангард Принт” и др.

ОТЗИВ

НОВА КНИГА С ОТКРОВЕНИЯ ВЪРХУ БОЛЕЗНЕНОТО НИ СЪВРЕМИЕ

Проф. Лъчезар Георгиев

Увлечателен наратив, изненадващи ситуации, подтекстови внушения и емоционално обогатен стил, внезапни философски прозрения на наглед обикновени хора предлага книгата на Валерия Андреева „Да откраднеш тайната на хляба”, издадена през 2012 г. от издателска къща „Пламък” под редакцията на Георги Константинов¹. Изданието включва дванадесет разказа и няколко литературни миниатюри, озаглавени „Девет кратки писма”.

Валерия Андреева е завършила Българска филология във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий”. Свои творби публикува в литературните издания „Пламък” и „Жажда”, във вестниците „Българска армия”, „Българско воинство”, „Неделник”, „Сливенско дело”, „Сливен днес и утре”. Работила е като журналист, като преподавател по реторика. Живее и твори в Сливен. Нейни разкази през последните години излизат в литературните сборници „Жажда 2010” и „Антология на сливения хумор” (2010). Автор е на пиеси и сценарии за филми.

Ценното в белетристично-публицистичния сборник на Валерия Андреева е откровеността, изповедният тон, непринуденият изказ, усетът към детайла и подтекстовото внушение. Героите са привидно обикновени, влюбени в миналото си личности, които обаче са често във философски размисъл за смисъла на човешкия живот, за раздираното от противоречия болезнено съвремие. Те страдат, взират се навътре в душевността си, присъстват в един романтичен свят на границата между ретроспективното и реалността. Пред очите ни се разгръщат драматични житейски съдби, в които си дават среща любовта, приятелството, изконни нравствени ценности. Запомнящи и вълнуващи са героите от разказите „Да откраднеш тайната на хляба”, „Как той среща Ада”, „Кой съм аз”, „Все още се чуда”, „Среща”, „Разкажи моята история”, „Конете на залеза”, „Да си тръгнеш”, „За всяко нещо си има причина”, „Минзухареният ден” и пр. Импресиите пък са своеобразни откровения, в чиито кратки, но съдържателни текстове се преплитат есеистичното, лиричното, изповедното начало.

В „Да откраднеш тайната на хляба” читателят ще се докосне до книга, обогатена с емоцията и устрема към духовна извисеност, търсени от автор, с чийто произведения предстои да се срещаме на не особено богатия книжен пазар, трасиран от осезаемо отсъстващи по книжните лавици български писатели.

¹ Андреева, Валерия. Да откраднеш тайната на хляба. С., Пламък, 2012. 114 с.

НА ПЪПА НА БЕРЛИН

Разказ

Проф. Лъчезар Георгиев

В рубриката ви представяме разказ от белевтристичната книга на Лъчезар Георгиев „Ваканция в Берлин“, която предстои да излезе от печат през 2013 г.

1.

В един жълто обагрен вестник ми се препоръчва да продължа в същия дух, да пътувам още по-навътре из континента и да събера приключенията на моя събирателен образ в една книжка с по-голям тираж, за радост и забавление на многострадалната ни нация. Да се твърди обаче, че между някогашния хитър и ловък търговец на гюлово масло, който ни прослави из Европа, и далеч по-скромния на мурафети мой герой се долавя някакво далечно родство, е пресилено. Не винете толкова скромния депутат, произлязъл от най-обикновен сватбарски кларинетист и саксофонист, та да се издигне до висините на достопочтеното място в родния парламент. Той е състрадателен и дори способен на съчувствие. Не ви лъжа! Спомнете си как помагаше на пострадалите в беда; справка – миланската история от „Депутатът в отпуската“! Нещо повече, той вижда и гредата в околото си, но и треските в погледите на господата европейците, както ще се убедим от следващите редове, разказващи за новите приключения на Спиридон Спиридонов Ганев. Усетих някакво раздражение у моите критици и предлагам на почитаемия читател да приеме от тук насетне бащиното име на моя герой в най-новите му пътешествия из Европа.

2.

И тъй, един ден Спиридон Спиридонов Ганев отново се застъпа за път. Парламентът беше във ваканция, Мария Лучия също. Като говорим за симпатичната кестенява италианка, нека припомним от предишните приключения на г-н депутата, че той я отведе от Милано в България и в старопрестолния град тя започна работа като

преподавател по италиански в катедрата по чужди езици и литератури на тамошния университет. Депутатът, само година до края на мандата, не чака много и вдигна скромна сватба, после дойдоха ваканционните дни и пое на меден месец из Европа. Спиридон бе свъртял някоя пара от разни комисионни и представителни разходи, та сега се чувстваше далеч по-уверен, отколкото при предишното пътуване до Милано. И когато пое към Виена, щом самолетът се вдигна на осем хиляди метра и сякаш застина над къдравите облаци, а земята в пролуците между тях изглеждаше като огромно мастилено зелено платно, допълнено с още някакви преливащи багри от ръката на невидим художник, двамата се хванаха за ръце, усмихнаха се един друг и си казаха, че няма нищо по-хубаво от това да летиш, да си свободен, да прекрачваш в нови пространства и непознати места, да снимаш на воля и да откриваш света, напук на годините, времето, предизвикателствата на съдбата.

Из просторните салони на виенското летище си припомниха за терминалите на международното въздушно пристанище Малпенса, където заедно пое от Милано за България по един нов и за двамата път.

Стиснаха си ръцете, после италианската с българско потекло му посочи магазина за сувенири. Той неохотно бръкна към портфейла си и подаде банкнота, която Мария-Лучия набързо замени за картички и дребни сувенири.

– Доста са им солени цените! – забеляза депутатът. – Особено пък тия китайски дрънкулки, които на половин цена може да намериш по складовете на софийския квартал Илиенци.

– Харесват ми!

– Хубаво. Нека са ти спомен от това пътуване.

– Благодаря ти – рече италианката и го погали с мекия кадифен блясък на очите си. – Ще ги сложим у дома, на витрината в секцията. Като ни дойдат гости, ще има да се чудят откъде имаме чинията, вазата и чашката с изглед към виенските площи...

– Да, ще има да се чудят! – рече Спиридонов и гласът му някак изкуствено отекна като ехо в празния сувенирен магазин. После си рече, в днешно време кой ти кани гости, ще ти дойдат на къщата, ще се наядат и напият за чужда сметка, после ще си заминат и ще те одумват зад гърба ти. Виж, европейците са друга работа, там без специално уведомление няма гости, няма салтанати и вечери, едно кафе да изпиеш с някого, трябва ти специална покана; това да не ти е държавна софра, та да пилееш на поразия и дори хонорар плюс командировка да ти платят накрая. Тук Спиридонов си каза тъжно, че и за това пътуване трябва да ръси лични пари, а някои от парламентарните групи света обиколиха за държавна сметка и за още се одумват. После отпъди досадните мисли, пари се печелят, важното е да свят да видиш, та да можеш сетне с вдигната глава да изречеш – о, аз там вече съм бил, и там, и там; вие знаете ли какво видях последния път, когато летях до...

– Скъпи, смятам да си купя и ето този сувенирен самолет! – прекъсна мислите му Мария-Лучия. – Моля те, не се цупи, знаеш, че ми е хоби да събирам всякакви модели.

Той повдигна играчката и рече:

– Струва ми се доста тежка. Чакай, чакай, аз ще платя!

Искаше му се да се направи още веднъж кавалер в очите на Мария-Лучия, не му се даваха пари за дрънкулки, но от друга страна младата му жена искаше нещо не чак толкова скъпо – къде са десет евро, къде са хиляда за тоалети. Добре че италианката се задоволяваше с малко и щадеше джоба му, предпочиташе той да вложи изкараното от депутатската заплата в пътувания и това съвпаднаше с мечтите и на двамата. Най-после и хора като Спиридонов, живели отсам железната завеса, можеха да кръжат като волни птици из цяла Европа, при това само с една лична карта; няма ги опашките пред посолствата за визи,

няма ги навъсените митничари от двете страни на граничните пунктове. Разграден двор е тази нова общност; е, сигурно не чак дотам, но хер депутатът наблюдава всякакви раси и народности да се стичат по европейските аеропортове, и какво, май тях по-бързо и леко ги приемат, дали защото се справят добре с езика им, дали заради умиляващия спомен по някогашните колониални владения, докато за хората от Изтока все едно наум си имат...

– Викат пасажерите за Берлин! – докосна леко изпотената му длан Мария-Лучия. – Да вървим към гишетата за чекиране на багажа!

– Да вървим тогава – въздъхна той и съжали, че не взеха по-скъпия директен полет. Сега можеха да видят поне още една столица, макар и отвисоко, но пък трябваше да се редят пред митническите гишета както някога там назад; не, по-добре да не се връща към онези времена...

Митничарите стояха от двете страни на пътеката, движеха уредите по дрехите на пасажерите и си подхвърляха по някоя кратка реплика на немски. Депутатът мина през проверката и останата от другата страна да изчака съпругата си. Мария-Лучия направи две крачки и внезапно скенерът за проверка изпищя пронизително, дотича кестенява жена в униформа, след нея се появи и още един митничар, събра се цяла група и всички трескаво започнаха да ровят из дамската чанта на италианката.

Мария-Лучия стоеше вцепенена, митничарите я гледаха тъй, сякаш бяха заловили отявлен и дълго търсен терорист. Единият от мъжете в униформа дълго прехвърля разни досиета из компютъра, после разпери ръце. В този миг кестенявата извади самолета, размята го пред очите на смаяната съпруга и я погледна строго с въпросителен поглед.

– Моля, вижте документа за покупката! – сети се Спиридонов и подаде касовата бележка. – Дасис сувенирише!

– Я! Я! – поклати глава човекът зад компютъра. – Метал! Много метал!

– Това е само един сувенирен модел! – проплака на италиански Мария-Лучия.

– Хм, модел на арабските авиолинии! Интересно... – добави човекът зад скенера, превключи някакви копчета и пусна по лентата тумбестия метален аеробус. – Тук не летище Бургас, фрау! Тук става истинска проверка! Иначе много, много опасно!

Този път играчката сувенир не отчете нищо и кестенявата жена в униформа направи знак на Мария-Лучия да премине в салона за заминаващи пасажери. Депутатът пое жена си под ръка подобно на крехък подарък от порцелан и я отведе навътре в залата, далеч от строгите погледи на митничарите.

За компенсация пък, на берлинското летище Тегел нямаше дори паспортна проверка. Влизането в салона за пристигащи пасажери ставаше без каквато и да е проверка – никой не им поиска ни ръчен багаж, ни паспорти. Само отвъд стъклата, на трийсетина метра, вятърът полюшваше огромен транспарант с образа на Вили Бранд, изобразен върху къс от берлинската стена и подаващ ръка на американския президент Барак Обама. Текстът на рекламата се отнасяше до новото летище „Бранденбург Берлин Аеропорт“. „Данке, Тегел!“ – беше изписано с отчетлив шрифт върху друг огромен постер, който очевидно изразяваше благодарност за дълголетната служба на тукашното летище, което скоро щяха да отправят в заслужена пенсия.

В залата за посрещачи мургав мъж към четирийсетте оглеждаше изпитателно влизащите и някак машинално заби поглед в Мария-Лучия, но депутатът си каза, че непознатият се е припознал, после го зърна в автобуса до смугла жена със смолисти коси и тънматовата кожа, тогава си помисли, че светът е малък, щом толкова лесно хората се намират, не както някога там, преди години, когато и Берлинската стена беше факт, и когато пиле не можеше да прехвъркне отвъд железната завеса. Да, това бяха времена, когато

някогашният Спиро Ганев начело на оркестър от шест печени български музиканти обикаляше ресторантите на Източен Берлин и вечер нажежаваше до червено страстите на зажаднялата за емоции публика от иначе благоприятни немци; нещо повече – денем Ганев стигаше чак до Потсдам и потъваше в зеления покой на парка Сан-Суси, бавно крачеше край двореца Нойе Палас и малкия му събрат Шарлотенхоф, обикаляше край малкия Барок-театър, стъпваше в подножието на замъка Балсберг и мислено се изпълваше със завист към монарсите, които бяха строили и ръсили за резиденции и палати с широка ръка, сякаш за тях никога не бе имало световни кризи, рецесии и недоволни поданици. Това, разбира се, бе толкова отдавна, а усещането за горчилка така се бе утаявало, че виртуозния саксофонист беше прехвърлял една подир друга крилати фантазии, в които се виждаше ту като придворен музикант в балните зали на Фридрих II, ту прелиташе в по-ново време и си представяше как седи зад бюрото в българското посолство на Германската демократична република в позата на културно аташе и как през ръцете му се завъртат купища безотчетни марки, а сетне се връща в родния град и вдига палат с островърхи куполи, с широки мансарди на брега на старинната река.

...Мургавият мъж, сякаш по някакво странно съвпадение, следваше българското семейство дори и когато то се качи в автобуса по посока Александър плац. Преместил се беше заедно с жената със смолистите коси на седалката зад тях и Спиридонов усещаше изпитателния му

вторачен поглед. Какви любопитни хора! Може би трябваше да си вземат такси до хотела, но тарифата на немските такситата беше висока, а депутатът не искаше да се набутва още от първите часове с излишни разходи.

– Утре ще хванем автобус номер сто, знам го още от преди години, когато свирехме в източната част на Берлин – рече на английски той на Мария-Лучия. – Ще спрем на Бранденбургската врата, ще обиколим целия град...

– Демонстрираш добри познания! – похвали го тя. – Но все пак да говорим вече на български.

Непознатият надаваше ухо, макар привидно да говореше на жената до себе си, проследи как двамата влизат в хотел „Леонардо Палас“, повъртя се, а сетне бавно се отдалечи, като развяваше на пръста си сребърна верижка, святакаща като блясъка на самолетна светлина под уличната лампа. На Мария-Лучия ѝ се стори, че той ѝ намигна, после си каза, че така ѝ се е сторило, и спокойно се извърна към гишето на администрацията. Любезни усмивки ги съпровождаха, докато оформяха документите им, пиколото отнесе куфарите на етаж, влязоха в просторната хотелска стая и тя обви с ръце главата на съпруга си, после прошепна едва чуто, но отчетливо:

– Тук е прекрасно. Ела! – и отметна завесите.

С вечерта булевардът изглеждаше някак укротен, почти пуст, рядко преминаваше автомобил или закъснял минувач, отдалеч се виждаше телевизионната кула, изправила костелива фигура недалеч от площада с църквата „Мария Кирхен“, бледорозово сияние прозираше през завесите и

въздухът бе чист, тишината сякаш пулсираше и преливаше зад откренатото крило на прозореца.

– Колко малко му трябва на човек, за да се усети някак по-добър, по-истински – добави едва чуто Мария-Лучия. – Далеч от делника, далеч от сивото...

И тя докосна металното тяло на самолета сувенир, сега то ѝ се стори като някакво малко и скъпо същество, което щеше да ги съпътства неотменно по време на престоя им, и си обеща неотлъчно да го носи в дамската си чантичка.

– Щом ти харесва, ще бъда винаги до теб! – с внезапна щедрост в гласа си отвърна Спиридонов. – Да, хубаво е да сме заедно. Знаеш ли, откакто тръгна от Милано за България с мен, не вярвах, че работите ни ще се наредят, че ще започнеш като преподавател, по италиански, и че много скоро ще летим. Отново...

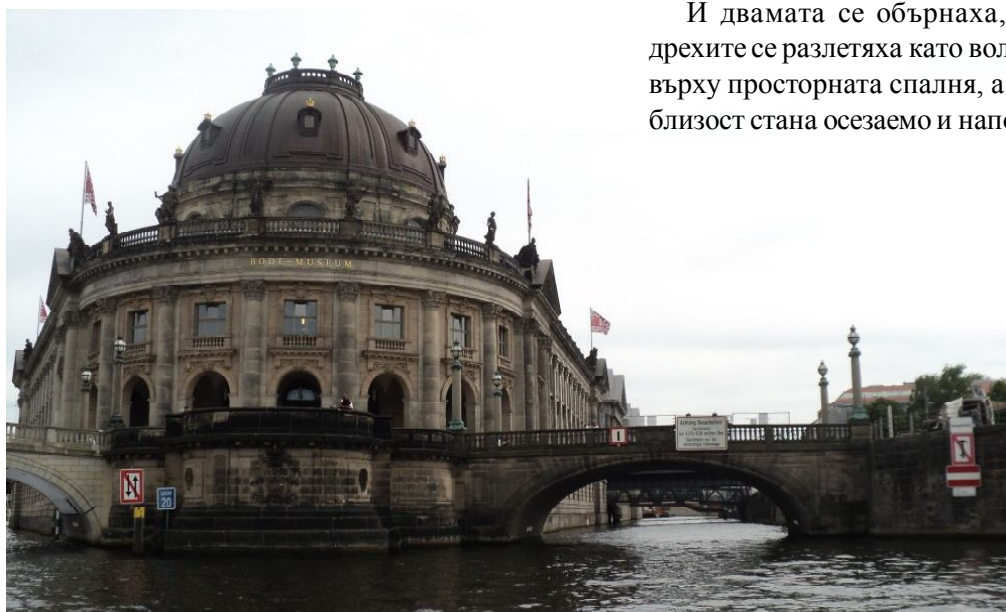
– Обичам да пътувам с теб! – промълви тя и повторно погали металното тяло на самолета сувенир.

Той се позапъна, сякаш търсеше да открие думите, сетне добави тихо:

– Ти си всичко за мен, и не съм предполагал, че на тия години ще ми се случи нещо хубаво. След толкова терзания...

– Знам, страдал си в предишния си брак, но това е минало. Нека се насладим на нашата ваканция! – прекъсна го Мария-Лучия, пхна самолета обратно в чантичката си, после протегна ръка и впи горещи устни в неговите. – Забрави онези дни! Както аз забравих Италия и дойдох при теб, в твой дом, в твой живот...

И двамата се обърнаха, стана им горещо, дрехите се разлетяха като волни птици и кацнаха върху просторната спалня, а усещането за жар и близост стана осезаемо и напористо. Спиридонов

не издържа, зае се да целува раменете и гърдите ѝ, сетне всичко сякаш се превърна в приказка, белотата на гърдите и пръстите ѝ се сливаше в светлосенките на прозирация през кадифените завеси здрач и цялата сцена изглеждаше толкова нереална, че двамата за миг усетиха как потъват все по-надълбоко в невероятен и щастлив сън. Вървяха все по-навътре, към дълбините на щастията си и бяха забравили за всичко онова, което ги правеше обикновени и някак незабележими хора върху фона на сивия, монотонен, безсмислено обикалящ по познатите траектории живот. Да, всичко в тази немска вечер край Александър плац бе малко чудо, и сенките от преплетените им ръце, телата и горещите им устни рисуваха до среднощ причудливи сенки по стените, тавана, полюшващите се като кадифени вълни завеси.

3.

На сутринта се изкъпаха, Мария-Лучия изви фина спирала върху миглите си и ги направи още по-тъмни, удължени и изразителни, така че очите ѝ сега наблюдаваха събеседника с дълбок проникновен поглед, каквито могат да имат само онези жени, които знаят добре своята цена и достолепие. Спиридонов се избръсна и навлече спортни дрехи. Неволно се сети за приклю-

чението в миланския ресторант, където го взеха за важен сенър с дебел портфейл, а облеченият в ретро униформа камериере – съвсем наподобяващ някогашен келнер от заведенията на нашения „Балкантурист“, съумя да го оскубе с такава солидна сума, та на депутатата в отпуска му се зави свят. При това Спиридон остана гладен и много, много ядосан.

В берлинския четиризвезден хотел обаче всичко бе съвсем като по ноти – закуската, включена в цената на нощувката, бе повече от разкошна, а сервитьорките се усмихваха и вежливо притичваха и при най-малкия жест от страна на двамата гости. Какво ли нямаше на отрупаните с храни и напитки маси – всевъзможни колбаси, фини вурстчета на скара, печени свински ребърца, тънки филета и поне десетина вида хамбургски, натурални и шпекови салами за добри познавачи, и десетки салати от подбрани рецепти... Не беше за вярване!

– Господи, а на другата маса има над двацет вида сирена и мляко! – дивеше се Мария-Лучия. – И какви разкошни хлебчета, току-що извадени от фурната, и сладкиши, а пък фруктиерите са препълнени с плодове, които и аз самата не съм вкусвала... Дори за хората на диета са помислили, зърнени закуски, мюсли...

– Да, немците докрай гледат да угодят на гостите си! – изненада се и депутатът. – За същите пари на родното ни Черноморие ще има да се стискат, сервитьорите и салонните управители ще те гледат накриво и ще ти броят залъците, а да не говорим, че ще ти претоплят храната от предишни дни, ще удрят в грамажа ястията, дори прехваленият им ол инклузив в повечето случаи ще остави гладни гостите на хотела. Е, има нашенци, дето си разбират от занаята, но търговията и туризмът у нас, скъпа, често пъти висят на ръба на компромиса...

Така, унесени в разговор за кухнята и обслужването, двамата изпиха кафето си, закусиха до насита и излязоха на булеварда, където се омесиха с рано-

будните берлинчани. Трамваят отново ги отведе до площада с църквата „Мария Кирхен“, правиха си снимки пред шадравана с античните фигури и побързаха да се метнат на двуетажния туристически автобус за първата обиколка на немската столица.

Близко половин час разсеяно слушаха обясненията на екскурзовода, който редуваше преводи на немски и английски, сочеше им достолепни сгради, а след половин спряха на първата спирка за кратък отдих – Бранденбургската врата. Екскурзоводът обясняваше как колесницата с богинята на победата Виктория още при откриването си в края на XIX век се превърнала в символ на града и държавата, и макар че през 1806-та по заповед на Наполеон медната композиция била опакована в дванайсет сандъка и доставена в Париж, осем години по-късно пруските войски я отвоювали и върнали на мястото ѝ. Сетне, през Втората световна война победната колесница била разрушена, но я отлели наново по гипсова матрица в работилница на Западен Берлин. И пак била положена върху Бранденбургската врата, само че без символите на победата, орлите и железният кръст, които възстановили според оригинала едва след падането на Берлинската стена.

– Да слезем от автобуса, трябва да свърша нещо по личния си тоалет! – припряно дочака края на лекцията депутатът. – От кафето ще е...

– Влез в някое от близките заведения, а аз ще те чакам тук – отвърна Мария-Лучия. – Къде ще разнасяме чантите си...

– Не се отдалечавай, да не се загубиш! – рече шеговито той и бързо се измъкна през вратата, като пререди неколцина пътници, които бавно слизаха по стъпалата от втория етаж на автобуса.

Депутатът пое бързешком по улицата към Бранденбургската врата и на двеста метра от нея видя вход надолу, сетне прочете надписа и си рече, че навярно към подстъпа за метрото ще намери онова, което толкова припряно търсеше. За лош късмет, макар да слезе чак на перона, не откри спасителния офис. Ама че германска работа, изруга полугласно той и побърза да изскочи обратно по стъпалата. Почти тичешком се добра до първото кафене и за щастие попадна тъкмо срещу помещението, което търсеше. Удоволствието, разбира се, струваше цели пет евро, но поне задълго щеше да реши проблема на депутата. Спиридонов излезе след минута като по-

бедител, после се сети, че времето за почивка на автобуса изтичаше и се втурна по булеварда. Няколко автомобиля му свирнаха пронизително, за малко да го сгязят, беше влязъл в насрещното движение. Качи се тротоара, разбута минувачите. Ще заминат без него, и Мария-Лучия няма да ги спре, като нищо ще го оставят. А и в нея остана чантичката му с документите, какво ще прави без едри пари в огромния скъп град!

И депутатът отново се затича, после забави ход и внезапно се закова на място. Автобусът беше там, дори бе празен. Шофьорът и екскурзоводът не се виждаха. На стъпалата пред отворената врата бе застанала Мария-Лучия, а вечерашният мургав непознат я държеше здраво и опитваше да я изтегли навън. Помагаше му смуглата спътница със смолистите коси, която бе хванала дясната ѝ ръка и също се мъчеше да я извлече през тясната врата на високия автомобил. И двамата похитители я увещаваха, италианката крещеше, неколцина любопитни немци стояха встрани и любопитно наблюдаваха сцената. Долу, на тротоара, сред разпиляните вещи от дамската чантичка на Мария-Лучия лежеше самолетът сувенир. Това вече беше върхът!

Спиридонов се хвърли напред. Чу няколко изречения на нападателите, бяха популярни немски фрази като „компаньонка“, „много евро“ и „хубава квартира за наша сметка“. Кръвта нахлу в главата му.

– Негодници, това е жена ми и не се продава! – изкрещя той, с един скок се добра до непознатия и му стовари удар по челюстта.

Мургавият сводник не очакваше нападението, олюля се и бръкна в джоба си, откъдето светна острие на нож, но Спиридонов успя да го ритне в ръката и острието издрънча върху плочките. Край четиримата, привлечени от врявата, за секунди се събра тълпа. „Дотегна ни от вас, чужденци!“ – викаше голобрадо момче с бръсната глава и татуировки по ръцете.

Мургавият изруга нещо на кюрдски диалект, дръпна за ръка жената със смолистите коси и двамата хукнаха, сподиряни от освиркванията на любопитните. Те се скриха зад ъгъла на улицата, после видяха как скъп автомобил с тъмни стъкла просвири с гуми и отпраши към предградията. Едва сега тълпата се извърна, видя раздърпания и разярен мъж, който пое в прегръдката си разплаканата Мария-Лучия, сетне започна да ръко-

пляска, все едно че бе на заключителния финал от бляскаво представление.

– Бийте гадните навлеци! – крещеше берлинският скинар сред тълпата по адрес на нападателите. – Купете им самолетни билети за Анадола!

– Момчето е право! – пригласяше му закръглен германец с шарена риза. – От Александър плац, чак до целия квартал Милте надолу всичко е тяхно, магазинчета, закусвални и дюнер кебап, тайни свърталища за плътски наслади! А ние се чудим как да си намерим работа!

Възрастна жена намести широполата си шапка и ги прекъсна:

– Има и добри хора сред тях! Не може измeжду няколко милиона емиграция да няма хиляда негодника. Какво, заради тях да вдигаме наново стени и лагери ли?

– Така е – рече тълпата. – По-добре да си вървим, а туристите да продължат разходката си.

Екскурзоводът, изникнал сякаш от нищото, попита двамата спътници имат ли нужда от помощ. Да повикат полиция?

Депутатът уморено се отпусна на седалката до жена си и махна с ръка:

– Да ни разкарват до полицейското управление, да ни изгубят цял ден и накрая, както в повечето случаи се прави, да вдигнат рамене? И да заведат преписка срещу неизвестен извършител, която ще потъне сред хилядите случаи, докато накрая изгуби давност... Данке, познаваме вече тази практика!

– Говорите като че ли за страната, откъдето идвате – погледна го учуден екскурзоводът. – Тук за сводничество има строги наказания! Е, все пак сме длъжни да съобщим...

Депутатът подаде визитка с изписани на латиница имена, адрес и служебно положение.

Екскурзоводът вдигна мобилния си телефон. Вятър работа е тая, рече си Спиридонов, но остави младежа да докладва, както му е редът.

4.

Посъвзела се, Мария-Лучия събираше вещите си. Вдигна самолета сувенир, извади кърпичка и

внимателно го почисти, сякаш изтриваше сълзите на дете, и рече:

– Когато европейците бъркат толерантността с разграден двор, това може и на пъпа на Берлин да се случи!

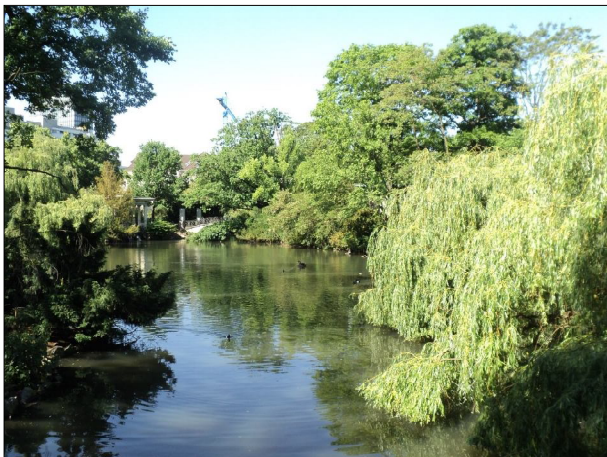
И добави тихо, с треперещи ръце:

– Е, сдобихме се и с поука – не оставяй жена си сама наред европейска столица, защото не знаеш... А ако, не дай Боже, това беше станало в някой от онези квартали на някогашния Източен Берлин, чиито площади и кафенета са пълни със съмнителни типове? И с теб... ако бе случило нещо непоправимо?

Депутатът млъкна с наведена глава. Да не се бе правил на англичанин и да бе стоял нащрек при хвърляните към красивата Мария-Лучия погледи, това днес можеше да ги отмени...

– Хм, на пъпа на Берлин! – мърмореше си и шофьорът, докато подкарваше отново автобуса по булевард Унтер ден Линден. Конната фигура на пруския крал Фридрих II ги съпроводи до края на площада, завиха недалеч от Бундестага, сетне се заредиха красиви пейзажи с архитектурни шедьоври, дворци и монументи. Зеленият център на града се беше ширнал от Бранденбургската врата до Колоната на победата, от река Шпрее до Ландверканал. Внезапно се мерна старият Райхстаг, потънал в меката зеленина на райграс и ниски храсти, накрая автобусът спря пред малък площад с продълговата сграда от метал и стъкло. Тя изглеждаше неприветлива и някак старомодно притаена на фона на останалите достолепни пострройки от по-ново време.

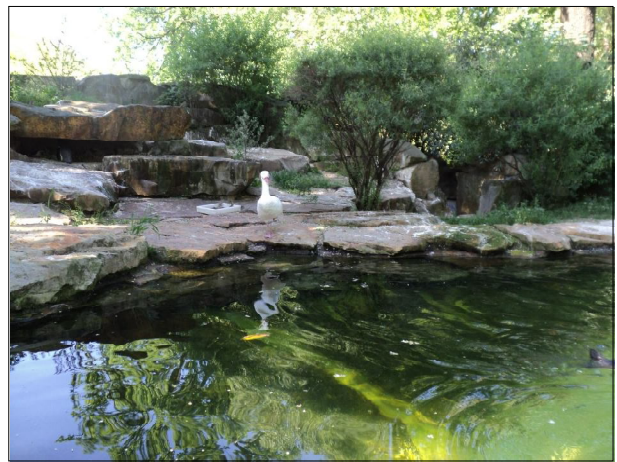
– Последна спирка: гара Zoo! – рече облекчено екскурзоводът. – Това е, дами и господа, гарата на Зоологише гартен. Само два перона, четири

платформи под навес и оскъдно място да укрие от капризите на природата многото пътници на някогашния Западен Берлин. Защото тази наглед недружелюбна гара няколко десетилетия е приютявала за кратко всички пристигащи и заминаващи отгук влакове за далечно пътуване в западната част на изстрадалия град...

„И е била някогашно седалище на наркомани и проститутки“ – припомни си депутатът автобиографичната книга на съвременен немски писател за порасналите деца на гара Zoo.

На неколкостотин метра съзряха вратите на зоологическата градина. Пристъпиха бавно напред. Едва тук, сред тишината на високите

палмови дървета, изкуствените езера с плаващи лебеди и причудливи животни, Спиридонов и Мария-Лучия усетиха кротка тъга. Всичко изтичаше, както течаха кротките потоци с пърхащите в тях птици. И докато вървяха по безлюдните алеи, под ситната мрежа от сребърни лъчи и птичи гласове, двамата отново събраха длани и си казаха, че тук е едно от малко места на този свят, където човек може да намери покой, далеч от хората, далеч от всичко.

Но дори и сега Мария-Лучия щеше да протегне неволно ръка към дамската си чантичка, за да напипа металното тяло на самолета сувенир, да почувства здравите му криле и да си каже, че въпреки превратностите на съдбата човек има нужда да се издигне високо над облаците, да погледне света и да усети онази волна лекота, която само птиците усещат по време на полет.

ДВЕ ЩАТСКИ ПЕЧАТНИ МЕДИИ – ЛИДЕРИ НА ТИХООКЕАНСКОТО КРАЙБРЕЖИЕ

Д-р Стела Георгиева

Според някои статистики, които правят различните американски уебсайтове, във САЩ всекидневно се отпечатват голям брой периодични издания. В щата Калифорния този брой е над 788 издания, сред които са всекидневници, седмичници, списания, проспекти, информационно-рекламни издания. Всичко това позволява на американското население от Тихоокеанското крайбрежие да бъде добре информирано за събитията от регионален, национален и световен мащаб.

Несъмнено тук водеща роля е отредена на определени периодични издания, чиято издателска дейност започва преди повече от 100 години. Възникнали по различни причини, с цел да удовлетворят едни или други интереси на своите създатели, някои от вестниците изминават бавния и сигурен път на успеха, сливат се с различни други издания, сменят собствениците си, за да се превърнат в едни от водещите и мощни корпорации в издателския бизнес в САЩ.

В наши дни близо 25 са периодичните издания в страната на неограничените възможности, но едва няколко от разглежданите калифорнийски медии попадат в тях. От големите възможности на печатните-информационни средства се възползват големите градове в щата Калифорния и от посочените 788, една 10 влизат в листата на най-търсените и предпочитани – Los Angeles Times; San Francisco Chronicle; La Opinion; U-T San Diego; Orange Country Register; Sacramento Bee; Mercury news; Press Democrat; Redding Record Searching; Frecho bee.

Един такъв пример е вестник „Los Angeles Times”, които обединява в едно цяло още редица вестници и списания и образува мощната издателска корпорация „Los Angeles Times Group”. Първия брой на вестника излиза на 4. XII. 1881г. Издава се под името „Los Angeles Deily Times”. Неговите първи главни редактори са Найтан Коле и Томас Гарднър. Първоначално отпечатването се осъществява в печатница „Mirror”. Поради финансови затруднения изданието е продадено на Харисън Грей Отис през юни 1882 г., които се мести от Санта Барбара в Лос Анжелис, за да контролира по-добре финансовата

и издателската дейност на медията. За кратко време новият собственик съумява да превърне вестника в едно от най-важните информационни издания в региона на южното Тихоокеанско крайбрежие.

В периода 1882–1917 г. Х. Г. Отис насочва редакционната си политика към идеята за превръщането на все още малкият град Лос Анжелис в едно по-добро място за живеене, като медията непрекъснато изтъква неговите предимства и насърчава увеличаването на населението му. Всъщност, до края на 80-те години на XIX век бъдещият мегаполис има едва 11000 жители, а в края на века става четири пъти по-голям. За да постигне поставените си цели и да бъде в помощ на обществото, изданието насочва вниманието на местната власт към решаването на някои важни промени в градоустройствения план.

През 1910 г. в града се случват редица събития, които са пряко свързани със самият „Los Angeles Deily Times”. През лятото 1910 г. един от най-големите синдикати в Лос Анжелис организира стачка за увеличаване на работната надница на работещите в фирма „M&M” с 0.50 цента на час (в наши дни сумата се равнява на 11.00 \$) и за заплащане на извънредния труд. Исканията на стачкуващите не са удовлетворени и самият общински съвет в Лос Анжелис гласува единодушно наредба за забрана на стачките и „говорене на обществените улици със силен и необичаен тон”. Глобата, която би следвала при неспазване на наредбата, е 100 \$ или 50 дни престой в затвора.

Повечето от членовете на синдиката не се съгласяват с наложените правила, те изказват недоволството си гласно, което води до ареста на 472 души. Стачните действия срещу производителя на желязо „M&M” остава ефективна и до септември са създадени още 13 нови синдиката на територията на града, което е с 60% повече от преди.

През цялото време вестникът подкрепя и отразява събитията. За да бъде спряна дейността ѝ и с цел сплашване на ръководството на медията, е поставена бомба в сградата на редакцията, която се намира на ъгъла на Първа и Бродуей.

На 1 октомври 1910 г. точно в 01.07 часа устройството избухва в триетажната сграда на вестника, когато в този момент в нея се намират 115 души, които подготвят сутрешния брой на Таймс. 21 души загиват на място и още десетки са ранените служители на вестника. По-късно причинителите на това кърваво събитие ще признаят пред властите, че лошият часовников механизъм се е задействал по-рано от предвиденото. Това събитие е една от най-кървавите и драматични в историята на „Los Angeles Times”. То е наречено от Х.

Г. Отис „Престъплението на века”.

През десетилетията на своето съществуване изданието е изправено пред непрестанна и остра конкурентна среда, което начертава неговите бъдещи стратегии и пътища за развитие. Още със създаването си влиза в битката за място на издателския пазар в Лос Анжелис с други регионални печатни медии, които съществуват през този период – „Los Angeles Herald” и „Los Angeles Tribune”.

През декември 1903 г. крупният вестникарски магнат Уилям Рандолф Хърст започва да издава вестника си „Los Angeles Examiner” като пряк конкурент на сутрешния „Los Angeles Times”. Следобедните таблоиди „Los Angeles Express” и „Los Angeles Mirror” са другите сериозни конкуренти до 1940 г. Поставен в тези условия, „Los Angeles Times” успява да запази своите високи позиции и да се превърне в съществен фактор на издателския бизнес чак до наши дни.

През различните десетилетия на своето съществуване медията поднася на читателите си уникални по дизайн и тематика приложения. В продължение на 69 години, от 1886–1954 г., в първия ден на всяка нова календарна година – 1 януари, вестникът издава специално подготвен брой, озаглавен „Зима” или „Зимно слънцестоене”. В него читателската аудитория открива едни от най-интересните моменти, свързани с новото начало на всяка година, с новите надежди и мечти, а страниците на изданието показват най-добрите страни и достойнства на Южна Калифорния. В

заседание на редакционния съвет на вестника през 1886 г. е взето решение специалният новогодишен брой на „Los Angeles Times” да излиза в 24 страници, като се подобряват неговите размери и наборно поле. Две години по-късно броят излиза в 48 страници в размер 9x15 инча.

През 70-те–80-те години на XX век медията се развива в посока на разследваща журналистика, която се разгръща в пространни материали, заемащи водещи тематични позиции. Вестникът има кореспондентско бюро във Вашингтон. Следят се национални обществени процеси, публикуват се разследващи материали. Сред видните журналисти изпъкват имената на Джек Нелсън (носител на наградата „Пулицър”), Антъни Дей, Дейвид Шоу и др.

От 1996 г. печатната медия, съвместно с Южнокалифорнийския университет в Лос Анжелис, организира „Фестивал на книгата”. През 2011 г. фестивалът се провежда вече на територията на Калифорнийския университет в града. Паралелно се организират изложби на книгата, промоции и продажби, дискусии и научни форуми. С цел мотивиране на четенето сред американското население, медийната група „Los Angeles Times Media Group” представя най-интересните и значими книжни заглавия по страниците на специалното си издание „Los Angeles Times Books”.

От 1980 г. в тази насока вестникът инициира едни от най-впечатляващите награди в категориите „Трилър”, „Фантастика”, „История”, „Поезия”, „Библиография”, „Наука и техника” и др.

Добър пример за достойно отстояване на дълголетните традиции и модерните аспекти на голяма печатната медия с регионален обхват е „San Francisco Chronicle”. Неговият първи брой излиза на 16 януари 1865 г. По време на Втората световна война и следващите десетилетия, до 1971 г., главен редактор на медията е Жозефина Скот Нютхал. Истинската конкурентна битка в американския медиен пазар започва след 1990 г., когато вестникът излиза извън територията на Сан Франциско.

От 2000 г. „San Francisco Chronicle” е собственост на една от големите корпорации в издателския и вестникарски бизнес – „Hurst Corporation”. Новият собственик прави огромни промени в изданието, както в неговата организация, така по отношение на графичния дизайн. През 2009 г., във връзка с 145-годишния юбилей на вестника, графиката е изцяло обновена и изданието излиза със съвсем нова визия пред читателската си аудитория от Тихоокеанското крайбрежие. Медията е и с

изцяло променено лого, нов раздел и специална страница, върху която се изписва издателското каре. Нововъведения са направени и в типографията на вестника. С този промени се поставя едно ново начало на печатната медия „San Francisco Chronicle”.

Друга особеност, която отличава изданието, са високите качества на журналистите, които спомагат вестникът да се превърне в един от най-успешните на територията на САЩ. Журналистът Хърб Кан (1916– 1997) е носител на редица награди „Пулицър”, а името му е сред често срещаните в гилдията. Поддържаната от Кан информационно-публицистична рубрика се списва в продължение на десетилетия. Тя възниква като малка колона върху страниците на вестника още през далечната 1939 г., като първоначално дава информация за местни събития, новини за бизнес, история и политика и постепенно се разраства, приемайки се с голям интерес от страна на читателите в региона.

През последното десетилетие, подобно на много регионални и национални печатни медии в света, заради световната криза и развитието на интернет, изданието постепенно намалява своя тираж. И ако в годините между 1997–2001 г. той е над 500 000, породен от финасовия бум в Щатите, а в периода 2004–2005 г. средно се движи около 400 996, то след 2006 г. намалява на 373 805 екземпляра. Причината е освен във финансовата криза, и в обстоятелството, че изданието не разчита вече на своите кореспонденти, колкото на подаваната

информация от световната агенция *Acoшueйmed* *pres*, което води до съкращаване на персонала.

На 24 април 2009 г. *Hurst Corporation* прави публично изявление, че финансовото състояние на „San Francisco Chronicle” налага остри мерки срещу намаляване на оперативните разходи. Главният изпълнителен директор Франк Х. Банок-младши, които едновременно е и зам.-председател в корпорацията и Стивън, Р. Шварц, директор, отговарящ за издаваните от компанията вестници, съобщават, че на фона на първото тримесечие на 2009 г., когато средният тираж на вестника е вече 312 000, не носи никакви облаги и печалби на корпорацията, дори обратното, тя е на загуба с 50 милион долара. Тези мрачни прогнози са дадени още през предходната 2008 г.

На 26 октомври с.г. бюрото по одит съобщава, че медията е претърпяла спад с цели 25% в период за шест месеца. Причините се крият в по-малкия обем отпечатвани в „Кроникъл” реклами, в отлива на читателска аудитория, в увеличаването на абонаментната такса. Но въпреки спада в тиражите и известното отдръпване на читатели, печатната медия си остава търсено и предпочитано информационно средство от тихоокеанския град; медия, която със своя оригинален графичен дизайн, впечатляващи рубрики и отлична типография ще продължи да радва, информира и забавлява.

ЛИТЕРАТУРА

Петров, Милко. Америка – социалният тропик. Социум и медии на САЩ от Пулицър до Мърдок. С., Сиела, 2010. 532 с.

Харкъл, Тони. Журналистиката. Принципи и практика. Прев. от англ. А. Тошева. С., Слънце, 2009. 480 с.

www.mediakit.com/about/mediamediagroup/portfolio.

[www.wikipedia.org/wiki/Los Angeles Times Bombing](http://www.wikipedia.org/wiki/Los_Angeles_Times_Bombing).

www.latimes.com.

[www.wikipwdia.org/wiki/Los Angeles Times](http://www.wikipwdia.org/wiki/Los_Angeles_Times).

www.sfgate.com.

[www.wikipedia.org/wiki/San Francisco Chronicle](http://www.wikipedia.org/wiki/San_Francisco_Chronicle).

www.world-newspapers.com/california.htm.

www.allyoucanread.com/california-newspapers.

www.50states.com/news/calif.htm.

www.onlinenewspapers.com/usstate/uscalif.htm.

„КАКВАТО ПТИЦАТА, ТАКАВА И ПЕСЕНТА Й”

Стефка Илиева

(методист в Народна библиотека „Иван Вазов” – Пловдив)

„QUALIS AVI, TALIS CANTUS”

Stefka Ilieva

(Senior system librarian at National Library *Ivan Vazov* in Plovdiv)

Рецензията дава справочно-информационна характеристика на изданието: *Куманова, Александра. Тодор Петров. Qualis avi, talis cantus : Опит за биографични щрихи / С предг. от авт. ; Дейскис: Николай Василев. – В. Търново : ИВИС, 2012. – 68 с. : с. ил. Направен е анализ на феномена на личността на артиста, режисьора и педагога Тодор Петров (1936–2000), разкрит в очерковия му портрет, създаден от племенницата му проф. д.п.н. Александра Куманова. Биобиблиографските данни са скрити в текста. Ключови думи: Тодор Петров (1936–2000 г.) – артист – режисьор – педагог – биобиблиографски очерк.*

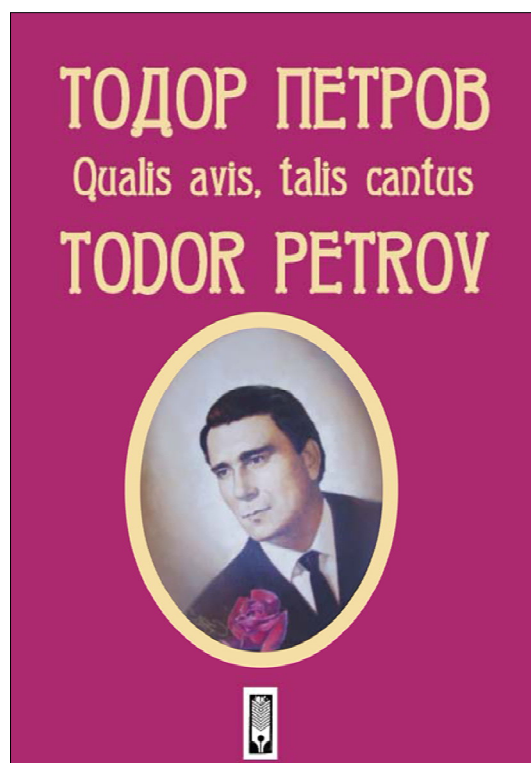
Annotation: The review gives a reference-information record of the edition: Kumanova, Alexandra. Todor Petrov. Qualis avi, talis cantus : A Biographical Outline / Preface from the author ; Deixis: Nikolay Vasilev. – V. Tarnovo : IVIS, 2012. – 68 p. : ill. – In Bulg. The analysis of the phenomenal personality of the artist, stage-director and pedagogue Todor Petrov (1936–2000) is revealed in its sketch portrait, created by his niece Prof. D.Sc. Alexandra Kumanova. The bio-bibliographical data are incorporated into the text.

Key words: Todor Petrov (1936–2000) – artist – stage-director – pedagogue – bio-bibliographical sketch

Завладяващата личност на Тодор Петров е оставила трайни следи в България и света. Той е забележителен цирков артист, покорил световните сцени и създал невероятна циркова школа, необикновена личност, ерудит в областта на изкуството и литературата, режисьор и сценарист, благодетел и дарител.

„Той умееше да иска и от себе си, и от обкръжаващите го неочакваното...” – пише неговата племенница, доктор на педагогическите науки, професор в УниБИТ, Александра Куманова в биографичния очерк „Тодор Петров. Qualis avis, talis cantus : Опит за биографични щрихи”. Това подзаглавие „Каквата птицата, такава и песента й” само говори за необикновената личност на биографираното лице.

Биографията е построена на базата на събрания семеен архив от ръкописи. В книгата са публикувани снимки, представящи участия на Тодор Петров, съпругата му – артистката Лиляна Пенева, сина му – артистд Александър Петров и цирковата трупа, ръководена от Йодор Петров, както и снимки на рода.

Проследявайки живота на цирковия артист, авторката вплита в биографичните шрихи имената на значими представители на културата и спорта, които са свързани с неговото семейство, корените на което идват от аристократична Полша. Майката на Тодор Петров е Александра Хенрик, потомка на старинния знатен дворянски полски род Потоцки. Бащата Петър Ферещанов е многократен балкански и световен шампион по борба по всички стилове. След смъртта му (той е безследно изчезнал след 9 септември 1944 г., заради това, че е работил като преподавател в Полицейската школа), майка му се жени повторно за руския дворянин Владимир Пришляк, чийто родословно дърво е свързано с В. Г. Белински. Вторият баща е познавал лично М. А. Булгаков, М. И. Цветаева, Н. А. Бердяев, И. А. Илин, Н. А. Рубакин, Д. Димов, А. Адлер, А. Берг, Дж. Хъксли и др.

Не случайно Тодор Петров е притежавал огромна ерудиция и култура. Авторката на биографията проф. Александара Куманова е силно

респектирана от енциклопедичната култура на вуйчо си и мащабния му светоглед, който оказва влияние и на нейния творчески и преподавателски път.

Биографичният очерк е снабден с богат справочен апарат: именен и географски показалец, списък на илюстрациите. Авторството на емблематиката на изданието принадлежи на д-р Николай Василев. В оформлението на книгата е използван живописният портрет на Тодор Петров, създаден през 1980 г. от племенницата му – художничката Константина Константинова, който се съхранява в семейната художествена колекция в София.

Книгата е образец на биография на българина Тодор Петров, който с дарбата си е разнесъл славата на България далеч извън пределите ѝ. Тя е вдъхновение за всеки, интересуваш се от живота на българи, преобърнали представите за възможностите на човека.

Списание "Издател" излиза като творчески и научноизследователски проект на катедра "Библиотекознание и масови комуникации" при Стопански факултет на ВТУ "Св. св. Кирил и Методий", ръководен от проф. д-р Лъчезар Георгиев.

Проектът се подкрепя от УНИБИТ, под патронажа на неговия ректор проф. д.и.н. Стоян Денчев.

Корица на брой 1
на сп. „Издател“,
излязъл през октомври
1994 г.
Основател
Лъчезар Г. Георгиев

ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“
Стопански факултет
Катедра „Библиотекознание и масови комуникации“

Университетско издателство
„Св. св. Кирил и Методий“ – В. Търново, 2012
Печатница „СИРА“ – В. Търново, 2012

Редактор на броя
проф. д-р Лъчезар Георгиев

Формат 60x84/8 Печатни коли 8

ISSN 1310 – 4624

Годишен абонамент или заявка за сп. „Издател“ може да направите на адреса на редакцията:

5000 Велико Търново, ул. „Теодосий Търновски“ № 2, Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий“
тел.: 062/ 618 295; 63 11 76; E-mail malina_pd@abv.bg

DEAR READER,

You can subscribe to the „Publisher“ magazine for the year 2013 by sending the subscription fee by mail-order to the following address:

**5000 Veliko Turnovo, 2 Theodosi Turnovsky Str.
„Cyril and Methodius“ University, Prof. Dr. Luchezar Georgiev Georgiev
E-mail: Lu4ezargeorgiev@abv.bg**

На лицевата страна на корицата: На 23 май 2012 г. на тържество в УНИБИТ ректорът на университета проф. Стоян Денчев и неговият мениджърски екип връчиха дипломите на защитилите научна степен доктор и получилите звания доцент и професор. Сред младите доктори бяха: д-р Стела Валериева Георгиева и д-р Фани Маздрашка-Михова, които от 1 септември 2012 г. вече са щатни преподаватели в катедра „Библиотекознание и масови комуникации“ на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“